Historia

ÖFVER

FÖRHÅLLANDENA MELLAN SVERIGE OCH NORRIGE

ifrån dessa Staters upkomst intil närvarande tid.

AF

G. A. SILVERSTOLPE
Canzli-Råd och Lector.

Andra Delen.

I 63

Företal.

Sannolikt faller genast mina Läsare i ögonen den betydliga skillnaden i arktal mellan den Första och Andra Delen af detta arbete. Till en början torde jag, såsom en orsak dertill, få uppgifva den olika tidsrymd dessa bägge volumer omfatta, då den första innefattar Historien om 13, och den sednare endast om 3 sekler. Att skrifva en fullständig Historia om Sveriges öden, har dessutom ej hört till planen, helst densamma i ganska utförliga detailer förut finnes utarbetad. En myckenhet detailer af Norriges Historia äro åter för den sednare Perioden föga utredda, då dels materialierna dertill blifvit i Danmark förstörda eller undangömda, dels sjelfva händelserna mindre blifvit upptecknade, sedan Norriges öden blefvo närmare förbundna med och beroende af dess grannrikens hvälfningar. I synnerhet gäller detta om Unions-perioden, under hvilken Norriges angelägenheter, i synnerhet af det Danska Cabinettet, förvaltades, och en mängd små oeconomiska författningar endast förändrade Norriges inre belägenhet. Hvad dessa beträffar, har jag ansett tillräckligt att angifva deras allmänna caracter, som var att åt Danmark flytta alla Norriges fördelar, ett ändamål, som mägtigt understöddes under hela den långa tid Norriges inre skötsel berodde af Hansestädernas förmynderskap, och sedan af Danmarks Konungar uppenbart söktes. Om detta förfarande inom Norrige väckte missnöje, fanns der inom landet deremot ingen förenad kraft, som kunde motväga Dan-

marks öfvermagt, och medan den Norrska staten sålunda småningom utmattades, förbereddes det positiva steg, hvarigenom Norrige förklarades för en provins under Danmark.

Om en gång i Norrige en inhemsk författare uppstår, för att Historice framställa landets statistik, kommer han att lägga en särdeles vigt vid denna period: ty det var under den, som de inre statsförhållanden inom Norrige egentligen utvecklade sig. Den styrande magten hade nyss förut genom lagar blifvit stadgad. Prestväldet växte till sin höjd, intill dess det genom Reformationen alldeles förslappades; Adeln förföll; Böndernas läge förändrades alldeles; Städernas Borgerskap uppreste sig, och nya former infördes i hela lagskipningen. Norrmännernas krigiska anda förföll, och enskilda stridande interessen upplöste Statens allmänna föreningsband. Huru detta gick för sig, steg för steg, genom förvaltningens åtgärder eller försummelser, har jag ej kunnat noga utreda; men vid framställningen af statens politiska öden lärer hvar uppmärksam läsare af de beskrifna omständigheterna lätt dömma till deras resultat. Norriges trånsjuka begynte häftigt, men fortsattes äfven länge.

Medeltidens Regenter äro utmärkte af ett oafbrutet bemödande att, under ett sken af juridisk rättvisa, stadga och vidga sina välden. I Norden var detta den Danska Statens syftning. Sverige och Norrige stridde allenast för att bevara sina områden och sin sjelfständighet. Jag har ej inlåtit mig i pröfning af de stridsfrågor, som mellan Nordens Stater föreföllo. De voro merendels uppkastade endast för att förvilla opinionerna, men gjorde mindre verkan på nationerna, än på deras Regenters cabinetter. Sverige behöll sin frihet och sitt oberoende. I Danmark

och Norrige gingo de förlorade, sedan värne blefvo det fasta landet öfverlägsne. Reformationen och den Westphaliska freden stadgade ett nytt system för Europas jemnvigt. Sverige vann dervid mycket; men det fordrades icke dess mindre tid, innan förhållandet mellan oss och våra grannar stadgades. Detta utvecklades under nästa period, som tillika utvisar de förändringar de sedermera utvecklade opinionerna medfört. Det är vanligt, att menniskornas handlingar sällan till fullo rättas efter rena grundsatser: men dessa undantag verka under tidens lopp nya villor, hvilka genom ytterligare hvälfningar måste afhjelhjelpas. Förgäfves sträfvar konsten att hindra naturens enkla gång, och en diplomatik, som deremot strider, om än för ögonblicket stödd på den mest öfverlägsna kraft, måste slutligen gifva vika för naturens eviga lag.

Öfvertygad om dessa sanningar i allmänhet, har jag ej vid hvart särskildt tillfälle ingått i långa pröfningar, för att utreda rättvisans fordringar. Nationalkänslan har i alla tider klart framställt dem, och i afseende på Sverige har utgången merendels bevisat, att denna nationalkänsla hos oss varit kraftig, när våra Regenter efter den rigtat sina företag.

Anmålan till Allmänheten.

Vid utgifvandet af Historien om förhållandena mellan Sverige och Norrige etc. var det min första plan, hvilken äfven i prospectus till detta verk är uppgifven, att låta hvarje Del af texten åtföljas af ett band Bihang, innehållande de acter och källor, ur hvilka jag hemtat mina uppgifter, in extenso aftryckta. I anledning deraf äro i den Första Delen, endast genom numror, hänvisningar gifna till detta Bihang. När jag under arbetets framskridande såg dess vidd långt öfver min förmodan tillväxa, och att således Bihanget skulle blifva vidlöftigare, än jag i början föreställde mig, har jag af flera skäl varit nödsakad att ändra denna plan. Jag har först trott mig böra göra afseende derpå, att, genom en fullständig tryckning af detta Bihang, hela verket skulle dels blifva mer än dubbelt så vidlöftigt, dels så stiga i dyrhet, att både läsare och köpare derifrån skulle afskräckas. Vidare, och då de fleste af ofvannämnda acter förut äro tryckte, har jag trott, att ehuru fördelaktigt för mitt arbete det hade varit, att källorna dertill, som finnas strödda i många äldre verk, här hade funnits samlade på ett ställe, skulle dock denna fördel alltför mycket motvägas af verkets stegrade dyrhet, då dels mängden af läsare ej med särdeles nit forska efter källornas rigtighet, och dels de, som deraf rätt interesseras, hellre lära underkasta sig det besväret, att, der de finnas strödda, uppsöka dem, än se sig belastade med en betydligt ökad kostnad. Således, ehuru med

uppoffring af mitt eget interesse, att lättare inför en hvar läsare kunna se mina uppgifter rättfärdigas, har jag öfvergifvit denna plan, och inskränkt mig att framdeles endast genom citationer hänvisa till de källor jag begagnat. Men i afseende på den redan utgifna Första Delen, hvarest dessa citationer, i följe af min första plan, ej finnas anförda, anser jag mig nu förbunden att uppgifva de Handlingar, på hvilka de under texten anförda numror hänvisa, äfvensom de ställen, hvarest de af forskare kunna igenfinnas. Jag meddelar således här en förteckning på dessa Handlingar, i den ordning de i Första Delen blifvit åberopade.

Inledningen.

Sid. 22. N:o 1. Fragment af ett Sagubrott, kalladt Funndinn Norregur. Igenfinnes, jemte Svensk öfversättning, i Björners Nordiska kämpadater.

Första Afdelningen.

— 81. N:o 4. Fragment af Westgötha-Lagen, rörande gränsen mellan Sverige, Norrige och Danmark. Se Stjernhjelms upplaga af Westgötha-Lagen.

— — N:o 5. Fragment af Borgathings-Lagen, rörande samma gränsebestämning.

— — N:o 6. Påfven Agapeti Bulla, rörande samma ämne, utgifven år 954. Se Samling af Skriftelige Bevis, hörande till Svenska Kyrko-Historien, sid. 11.

— 83. N:o 2. Kejsar Ludvigs skrifvelse för Ansgarius, att i Norden predika den Christna läran. Se Arild Hvidfelds Chrönika, 1:a Delen, pag. 22.

— — N:o 3. Påfven Gregorii stadfästelsebref på Ansgarii sändning. Se Arild Hvidfelds Chrönika, 1:a Delen, pag. 25.

— 199. N:o 7. Konung Magni Erlingssons handfästning &c. Se Suhms och Schönings Försög till Forbedringer i den gamle Norrske og Danske Historie, pag. 428.

— 217. N:o 8. Påfven Innocentii III:s bannlysningsbref emot K. Sverre. Se Torfæus, Historia Norvegiæ. Tom. 1., pars 4., p. 44.

— 269. N:o 9. Cardinalen Wilhelmi Sabinensis bref efter Kon. Håkans kröning. Se Torfæus, Historia Norvegiæ. Tom. 1., pars 4., pag. 252.

— 270. N:o 10. K. Håkans bref till Konungen i Frankrike, Ludvig IX. Se Torfæus, pag. 254.

— 271. N:o 11. Isländarenas Contract med K. Håkan IV. Se Torfæus, pag. 334.

Sid. 286. N:o 12. Kon. Magni VI:s Afhandling med Konungen i Scotland Alexander II:a om Hebriderna m. m. Se Torfæus, p. 343.
— 288. N:o 13. K. Magni Lagabåters bref till Isländarena. Se Torfæus, pag. 352.
— — N:o 14. K. Magni Lagabåters bref till Påfven, om upphäfvandet af Magni Erlingssons handfästning. Se Torfæus, p. 354.
— 289. N:o 15. K. Magni Lagabåters påbud om det Norrska Folkets beväringsskyldighet. Se Torfæus, pag. 357.
— — N:o 16. Kon. Magni Lagabåters tillägg till Presterskapets privilegier. Se Torfæus, pag. 356.
— 293. N:o 17. Kon. Erik Presthatares ed vid hans kröning. Se Torfæus, pag. 369.
— 294. N:o 18. Påfven Honorii bref till K. Erik Presthatare. Se Torfæus, pag. 372.
— 297. N:o 19. Kon. Erik Presthatares författning om Hansestädernas friheter i Norrige år 1294. Se Torfæus, pag. 387.
— — N:o 20. Contract mellan Norrige och Hansestäderna. Se Torfæus, pag. 389.
— 298. N:o 22. Islands författning och privilegier. Se Torfæus, pag. 397.
— — N:o 23. Isländarenas hyllningsbref till K. Håkan V. Se Torfæus, pag. 405.
— 299. N:o 24. K. Håkan V:s stadgar om förmyndarestyrelsen. Se Torfæus, pag. 406.
— 303. N:o 21. Privilegier för stade Bergen. Se Torfæus, p. 395.
— — N:o 25. K. Håkan V:s stadga om den inre lagskipningen. Se Torfæus, pag. 414.
— — N:o 26. K. Håkan V:s stadga om den inre lagskipningen. Se Torfæus, pag. 414.
— — N:o 27. Handels-privilegier för staden Bergen. Se Torfæus, pag. 416.
— — N:o 28. K. Håkan V:s författning, rörande handeln på Island. Se Torfæus, pag. 416.
— — N:o 29. K. Håkan V:s författning, rörande handeln med Tyskarna. Se Torfæus, pag. 416.
— — N:o 30. K. Håkan V:s författning, rörande lagarnas stränga verkställighet. Se Torfæus pag. 418.
— — N:o 31. K. Håkan V:s författning, rörande lagarnas stränga verkställighet. Se Torfæus, pag. 419.
— 304. N:o 32. K. Håkan V:s skyddsbref för de Danska Konungamördarena. Se Torfæus, pag. 420.
— — N:o 33. K. Håkan V:s påståenden emot Konungen i Danmark. Se Torfæus, pag. 424.
— — N:o 34. Konungens i Danmark svar å K. Håkan V:s påståenden. Se Torfæus, pag. 426.
— — N:o 35. Fredstractat mellan Konungarna i Norrige och Danmark 1308. Se Arild Hvidfelds Chrönika. Tom. 1., pag. 343.
— — N:o 36. K. Birgers förskrifning &c. 1308. Se Hadorphs till Rimkrönikan bifogade Handlingar, pag. 1.
— 307. N:o 37. Förening mellan Konungarna i Sverige, Danmark och Norrige, år 1310. Se Hadorphs till Rimkrönikan bifogade Handlingar, pag. 6.
— — N:o 42. Hertigarne Eriks och Waldemars häfdabyte. Se Hadorphs till Rimkrönikan bifogade Handlingar, pag. 8.
— 310. N:o 41. Förbunds-act med Hertigen af Cracau. Se Torfæus, pag. 431.

Sid. 310. N:o 38. K. Håkan V:s författning om embetsmåns pligter och rättigheter. Se Torfæus, pag. 430.

— — N:o 39. K. Håkan V:s författning till inskränkande af Presterskapets sjelfsvåld. Se Torfæus, pag. 438.

— — N:o 40. K. Håkan V:s stadga för Bergens och Guledalens inbyggare. Se Torfæus, pag. 439.

— — N:o 43. K. Håkan V:s författning mot oordningar i förvaltningen. Se Torfæus, pag. 442.

— — N:o 44. K. Håkan V:s författning rörande handeln i Bergen. Se Torfæus, pag. 443.

— — N:o 45. Handels-författning af Rådet i Bergen. Se Torfæus, pag. 443.

— — N:o 46. K. Håkan V:s författning om Giftermåls-contract. Se Torfæus, pag. 445.

— — N:o 47. K. Håkan V:s författning i anledning af oordningar i förvaltningen. Se Torfæus, pag. 450.

— — N:o 48 & 49. Ytterligare författningar rörande samma ämne. Se Torfæus, pag. 450 & 451.

— 311. N:o 50. Förening mellan de Tre Nordiska Rikenas Konungar år 1318. Se Arild Hvidfelds krönika, pag. 406.

Inledning, innehållande en framställning af Norriges och Sveriges invärtes ställning i den stund de förenades under en Konung.

Konung Magnus Eriksson upphöjes till Konung i Sverige, under förmynderskap af Matts Kettilmundsson, 1319.

Erhåller Norrska Thronen genom arf efter Konung Håkan.

Knut Porse uteslutes ifrån allt deltagande i Sveriges Styrelse.

Styrelsen i Norrige förvaltas, enligt Konung Håkans Förmyndare-stadga, af Ärke-Biskopen i Throndhiem Eilif och Drotzet Erling Widkun.

Magnus hyllad och krönt i Opslo 1330. Anledningar till föreningens upplösning märkas då redan. Adeln och Presterskapet tillväxa i Norrige i magt, på nationens bekostnad.

Skåne, Halland och Blekingen, förenas med Sverige.

Konung Magnus tillträder sjelf regeringen, gifter sig med Blanca af Namur. Matts Kettilmundsson dör.

Missnöjen i Norrige, tystade genom Konungens ditresa.

Allmänna olyckor i Norrige.

Waldemar i Danmark söker rygga Skånes afträdande, men nödgas att stadfästa det.

Nya missnöjen i Norrige. Magnus reser dit 1342. Fråga väckes om Skandinaviens fördelning mellan Konungens bägge Söner Erik och Håkan.

Erik erkännes för thronföljare i Sverige, och Håkan i Norrige 1343.

Möte med Waldemar i Helsingborg 1343. Nya bekräftelser på Skånes afträdande.

Tractat i Warberg med Hansestäderna 1345.

Kungörande af en allmän Lands-Lag i Sverige 1347. Motarbetadt af Presterskapet.

Krig mot Ryssland, slutadt med en neslig fred och stora missnöjen inom Sverige. Konung Magnus ingår förlikning med Waldemar i Danmark.

Digerdöden.

Erik upptages till Fadrens Medregent 1350.

Håkan, Medregent i Norrige, der Styrelsemagten mellan bägge Konungarna delas.

Oenighet mellan Magnus och Erik, tillställd af Waldemar.

Bengt Algotsson Grip, Hertig af Södra Halland och Skåne 1353.

Erik, gift med Beatrix af Brandenburg 1356. Fördrifver Bengt Algotsson. Förlikning i Jönköping mellan Magnus och Erik 1357, hvarigenom Sveriges Styrelse mellan dem delas.

Magnus begär hjelp af Waldemar.

Håkan förlofvas med Waldemars dotter Margareta 1359.

Krig mellan Erik och Waldemar.

Ny förlikning i Söderköping mellan Magnus och Erik. Håkans förlofning upphäfves, och en ny ingås med Elisabeth af Holstein.

Erik förgifves 1360.

Allmänt missnöje i Sverige. Håkan inkallas till Sveriges Konung 1362. Elisabeth införes till Sverige, men Håkan gifter sig med Margareta.

Missnöje med Håkan i Sverige.

Albrecht af Meklenburg, vald till Konung. Magnus och Håkan afsättas 1363. Krig mellan Konungarna.

Magnus fången och Håkan fördrifven.

Albrecht förvaltar Styrelsen till Tyskarnes fördel.

Nytt krig med Håkan. Magnus löses ifrån sin fångenskap och öfverger Sverige. Albrecht nödgas öfverlemna sin magt åt en confederation af Magnaterna, som i hans namn styra Riket.

Håkan dör och hans son Olof blir Konung i Danmark och Norrige. Missnöjet mot Albrecht växer i Sverige.

Albrecht söker att med härsmagt underlägga sig Skåne. Skåningarne hylla Konung Olof.

Olof dör 1387, och Margareta hyllas till Konung både i Danmark och Norrige, der hon till sin medregent och efterträdare upptager Erik af Pommern. Af Sveriges confedererade Magnater kallas hon till Konung i Sverige 1388.

Krig mellan Albrecht och Margareta. Albrecht slagen och fången. Lösgifven, sedan han afsagt sig alla anspråk på Svenska thronen, 1395. Det följande året väljes Erik till Sveriges Konung. Calmare förening 1397. Margaretas styrelse. Hon dör 1412. Dessförinnan oredor i Norrige, genom en föregifven Olof. Norriges gemenskap med Grönland upphör. Eriks styrelse. Engelbrecht Engelbrechtssons uppresning. Underhandlingar och krig med Konungen.

Carl Knutsson Bonde utväljes till Riksföreståndare. Erik afreser till Preussen. Erik erkännes å nyo på ett möte i Calmar 1436. Erik afsättes i Danmark. Afsättes i Sverige 1439.

Christopher erkännes för Nordens Konung 1441.

Christophers Lands-Lag. Christopher dör 1448.

Carl Knutsson vald till Konung i Sverige. Vald till Konung i Norrige 1449 och krönt samma år. Krig mot Erik på Gottland, som inkräktas för Danmarks räkning.

Möte i Halmstad med Danmarks fullmägtiga 1450.

Christian antages till Konung i Norrige. Begynner krig mot Sverige, för att fördrifva Carl Knutsson. Ärke-Biskop Jöns uppsäger Carl Knutsson all tro och lydnad, och Carl afseglar till Danzig. Christian väljes till Sveriges Konung 1457. Små öarne kring Scotlands kuster afsöndras ifrån Norrige. Johan erkännes i Norrige för sin faders efterträdare.

Carl Knutsson återkallas 1464, men fördrifves åter 1465. Sverige styres af Magnaterna, och Carl Knutsson återkallas 1467; dör 1468. Sten Sture

Riksföreståndare. Krig med Danmark. Christian I. dör 1481. Förbund mellan Sverige och Norrige. Johan krönes i Norrige 1483. Erkännes i Sverige 1497. Afsättes 1501. Sten Sture å nyo Riksföreståndare. Uppror emot Johan i Norrige, dämpas af hans son Christian. Christian anfaller Sverige. Sten Sture dör 1503. Svante Sture Riksföreståndare. Maximilian förklarar Sverige i Romerska Rikets act. Svante Sture dör 1512.

Sten Sture d. y. Riksföreståndare. Christian II. söker Svenska thronen. Gustaf Trolle väcker oroligheter inom Sverige mot Riksföreståndaren. Christian anfaller Sverige med krig, men blir afslagen. Sverige bannlyses. Sten Sture d. y. dör 1520. Landet intages och Stockholm belägras. Stockholm capitulerar. Christian antages till Konung. Stockholmska blodbadet. Gustaf Eriksson uppträder. Allmänt missnöje och uppror 1521. Gustaf Eriksson Riksföreståndare 1521. Väljes till Konung 1523. Christian fördrifves vid samma tid ifrån Danmark. Hans efterträdare der, Fredrik, erkännes äfven i Norrige. Förhållandena mellan Konungarna i Sverige och Danmark. Christian anfaller Norrige. Anfaller Sverige, men blir i Norrige fången och öfverförd till Danmark 1532. Fredrik dör 1533, och efterträdes af Christian III., som äfven af Norrige erkännes. Danska Styrelsen besluter, att Norrige skall anses såsom en provins, lydande under Danmark 1537. Betraktelser öfver Norriges öden.

Jemförelse-Tabell mellan Konungarna i Sverige, Norrige och Danmark, intill Norriges införlifvande med Danmark.

Sverige.		*Norrige.*		*Danmark.*	
Magnus Smek	1319	Magnus 7 Eriksson	1319	Christopher 2	1319
				Waldemar	1340
Erik Medregent	1343	Håkan Medregent	1343		
Erik dör	1360				
Håkan väljes till Konung	1362				
Magnus och Håkan afsättas	1363				
Albrecht af Meklenburg, Konung	1363				
		Magnus dör	1374		
				Olof 2	1375
		Håkan 6 dör	1380		
		Olof 5	1380		
				Margareta	1387
		Margareta	1387		
Margareta	1388				
Calmare förening	1397	Calmare förening	1397	Calmare förening	1397
Erik 13 af Pomern Samkonung					
Margareta dör	1412	Margareta dör	1412	Margareta dör	1412
Erik afsättes	1439	Erik afsättes	1439		
Christopher af Båjern	1441	Christopher af Båjern	1440	Christopher af Båjern	1441
Dör	1448	Dör	1448	Dör	1448
Carl Knutsson Bonde	1448	Carl Knutsson Bonde	1449	Christian 1	1449
		Christian 1	1450		
Christian 1	1457				
Carl Knutsson	1464				
Fördrifves	1465				
Återkallas	1467				
Dör	1468				
Sten Sture Riksföreståndare	1468				
		Dör	1481	Dör	1481
Johan 1	1497	Johan	1481	Johan	1481
Afsatt	1501			Krönes	1483
Sten Sture Riksföreståndare					
Svante Sture Riksföreståndare	1512	Johan dör	1513	Johan dör	1513
Sten Sture d. y. Riksföreståndare	1519	Christian 2 Konung	1513	Christian 2	1513
Dör	1520				

Sverige.	*Norrige.*	*Danmark.*
Christian 2 Konung . . 1520		
Gustaf Eriksson Wase Riksföreståndare . 1521		
Konung . . 1523		
	Christian 2 afsåttes 1523	
	Fredrik 1 . 1523	Fredrik 1 . 1523
	Christian 3 . 1533	Christian 3 . 1533
	Norrige förklaras för en provins under Danmark 1537	

Rättelser:

Sid. 5 rad. 1 står: erna läs: ernå
— 6 — 9 och alla följande ställen, der detta namn förekommer, står: *Posse* läs: *Porse*
— 19 — 15 står: Konprinsen läs: Kronprinsen
— 44 — 18 står: förebud läs: sändebud
— 68 — 19 utgår hela meningen: I allmänhet var ett sträfvande till upplösning förberedt, då hvar och en af de tre förenade Staterna, enligt föreningen, skulle styras efter sitt särskilda interesse, utan afseende på ett helt för hela Monarchien.

ANDRA AFDELNINGEN.

Om Sveriges och Norriges inbördes förhållande, ifrån deras förening under en gemensam Konung, intill dess Norrige med Danmark införlifvades.

När *Harald Hårfager* förenade hela Norrige till en Stat, upprättade han der ett slags Feodalform. Landet styrdes genom Öfver-Konungens Läns-Höfdingar, hvilka i sin mån sträfvade att af honom göra sig oberoende. Landets urgamla delning i små stater underhölls sålunda, men ehuru detta erkände öfver-Konungens välde, förvaltades dock sjelfva den inre lagskipningen efter de lagar hvart landskap genom gammal häfd särskildt hade stadgat. En allmän National-förening ägde under detta tillstånd icke rum, och nästan det enda band, som bibehöll densamma, var den öfver hela Norrige rådande opinionen, att Öfver-Konungamagten var ärftlig. Men äfven denna opinion underblåste å en annan sida söndringen, enär denna arfsrätt ej efter bestämda grunder var stadgad; och ifrån *Harald Hårfagers* död intill *Håkan Håkansson* var derigenom Norriges thron ett föremål för pretendenters täflan, och landet sällan i hvila för borgerliga strider. Under dessa strider inkräktade i början Monarkerne på Magnaternas, och sedan Magnaterne på Monarkernas rättigheter, och folket, utan någon i lag

grundad rätt, följde ömsom bägges ledning efter tillfälliga ändamål. Den förste Regent i Norrige, som sökte att på fasta grunder bygga den Monarkiska magten, var *Sverre*. Han uträttade nog, för att i Historien utmärkas såsom en man af de mest öfverlägsna egenskaper, men mägtade dock ej gifva sin Stat fullkomlig stadga. Med sin kraft förmådde han väl besegra de i många partier delade Magnaterna och tvinga Presterskapet att sanctionnera sitt välde; men att fullkomligen nedslå Hierarchien, var för honom icke möjligt. Hierarchien, införd i Staten af *Olof Kyrre* och *Sigurd Jorsalafarare*, nådde sin farligaste högd, när *Magnus Erlingsson* erkände Norriges krona såsom ett län af *S:t. Olof*. *Sverre* måste låta sig nöja, då han lyckades att i sjelfva verket upphäfva detta Monarchens beroende af Kyrkan, men lemnade åt sina efterträdare att genom formlig lag stadga kronans rättigheter. Det första steg, som i laglig form gjordes, att försäkra Konungarnas besittning af thronen, var arfsrättens stadgande på bestämda grunder genom *Magni Lagabäters* successions-ordning, och det var egentligen från denna Konungs tid man kan säga, att Norrige erhöll form af en i bestämda lagar grundad Stat. Konungarnas rätt till kronan blef stadgad, och under honom och hans efterträdare bestämdes Statens förvaltning under Konungens minderårighet. Konungens råd organiserades, försvarsverket inrättades på ordentlig fot, de borgerliga lagarna stadgades lika öfver hela landet, näringarnas särskilda rättigheter utstakades, Läns-Styrelsen fick stadgade föreskrifter, och Konungarne sökte att vaka öfver lagarnas verkställig-

het. Likväl bevisar den mängd af förnyade författningar till dessa ändamåls vinnande, som utmärker de sednare Konungarnas styrelse, dels att dessa stadgar motsträfvades af ovanan vid laglydnad, dels att ständigt nya anledningar företeddes till jemnkningar. Både Magnaternas och Hierarchernas magt gjorde väl i det förra fallet det svåraste motståndet, och i afseende på det förra funno sig Konungarne nödsakade att betydligen inskränka den, då genom bestämd författning Adeln alldeles uteslöts ifrån kronans län; men i samma mån Adelns anseende förföll, tillväxte Presterskapets, sedan Biskoparne erhöllo säte i Rådet, och de, jemte Canonici, förslogos med en myckenhet privilegier, hvarigenom deras inflytande inblandades i nästan alla borgerliga förhållanden. Den Norrska nationens urgamla representation undergick de märkliga förändringar, att Bönderne småningom derifrån aflägsnades, och några Städers Borgerskap deri småningom intogos. Adeln, förmindskad genom de borgerliga krigen, och bragt i armod, hade ingen föreningspunkt med Städernas, mest utländska, fullmägtiga, hvilkas interessen, under tidehvarfvets allmänna handels-förhållande, var i strid mot landtmannens, och detta allt gaf, vid nationens sammankomster, Presterskapet och Konungens ämbetsmän ett inflytande, som upphäfde national-representationens hela styrka. Vid den nyss beskrifna periodens slut hade således Norrige visserligen några constitutionella stadgar för styrelsens inrättning, samt lagar för den inre förvaltningen, men nationen hade ingen andel i lagstiftningen; endast Rådet var magtägande, och satte

i denna egenskapen gräns för envåldsmagten, men det var merendels lifvadt af enskilda afsigter, och Presterskapet hade der öfvervigten. Den verkställande magtens förmåga berodde helt och hållet af Regentens personliga kraft, då en mängd stridiga interessen inom landet ständigt sträfvade att förlama den.

Den Svenska Statens inrättning framvisar vid denna tidepunkt ej en särdeles vackrare tafla. Likväl grodde der sjelfständighetens frö säkrare, då nationen ännu samlades, dels till Konungaval, dels till andra befattningar, när de inre oredorna sådant påkallade. Dock var denna urgamla national-rätt mycket försvagad och gäckad, sedan Herredagarne intagit Allhärjartingens rum, Biskoparne och folkets Lagmän fått inträde i Konungens Råd, och detta Råd, ömsom förenadt, ömsom skingradt i partier, med folkets magt utöfvade nationens rätt, hvilken ej gjordes oftare gällande, än när någon våldsam stats-hvälfning tvang ett parti att påkalla den. Både Aristocratien och Hierarchien voro i Sverige kraftigare sammanbundna; de voro allsmägtiga, så ofta de voro förenade: om dem emellan uppkom strid, berodde Konungamagten af det parti, som segrade, och enda motvigten mot dessa oredor låg i de förtrycktas utväg att söka skygd hos folket, som alltid kunde påkallas, och, ehuru beroende af Aristocraternas eller Hierarchernas ledning, likväl kände sig kraftigt att strida för lag och rätt. Om Sverige härigenom öfverhöljdes af borgerliga oredor, låg likväl häri orsaken, att Sverige under Unionstiden kunde tillkämpa sig sjelfstän-

dighet och erna en lagbunden frihet, då Norrige deremot kufvades under de Danska Konungarnas despotism, och förvandlades till ett lydland under öarnas beherrskare. I afseende på Monarchens förhållande till Staten, var det honom ojemförligt lättare att bibehålla sin myndighet i Norrige, än i Sverige. De inre interessenas strid var i Norrige hvarken så mångfalldig, eller så häftig, som i Sverige. Folkunga-ättens kraftige Regenter hade endast genom sin personliga styrka uppehållit sig, och de svage hade att bekämpa de kufvades å nyo vaknande missnöjen. *Birgers* svaga och nedriga regering hade gifvit dessa en ny kraft. *Magnus Eriksson* uppsattes på thronen af *Matts Kettilmundsson*, som påkallade nationens medverkan, för att besegra hans motståndare. Denna stora mans öfverlägsna både kraft och skicklighet återställde sålunda för en tid ordningen. Det var under sådana omständigheter, som Sverige och Norrige i *Magnus Eriksson* erhöllo en gemensam Konung.

Sedan Konung *Birger* på ett försåtligt sätt i Nyköping hade fängslat sina bröder, samlade Furstinnorna i Skara Hertigarnas Rådsherrar, hvilka genast beslöto att hämnas sina Furstars oförrätt, begärde hjelp af Konungen i Norrige, och uppbådade till uppror allmogen i de landskap, öfver hvilka Hertigarne innehaft förvaltningen. I spetsen för Hertig *Eriks* Råd stod *Matts Kettilmundsson*, en man lika tapper som klok, och redan ryktbar inom landet för sina stora egenskaper. Konungens försåtliga och grymma uppförande hade väckt nationens harm, och då allmogen

nästan öfver allt grep till vapen, för att samlas under *Matts Kettilmundssons* fanor, vidtog Konung *Birger* den af svaga Regenter ej sällan nyttjade, men alltid lika föraktliga, utvägen, att söka utländskt biträde; och *Birger* med sina närmaste anhängare flyktade till Danmark, för att af Konung *Erik Menved* begära hjelp att kufva sina undersåter. När *Birger* med en Dansk krigshär inbröt i södra Sverige, blef han af *Matts Kettilmundsson* och Grefven af Halland *Knut Posse* slagen och åter ifrån Sverige fördrifven, och sedan Hertigarna *Waldemars* och *Eriks* död blef allmänt känd, utropade de af Adeln, som voro deras anhängare, *Eriks* son *Magnus* till Konung, och förklarade *Matts Kettilmundsson* för hans förmyndare och Riksföreståndare. I denna egenskap begaf han sig 1318, åtföljd af 4 Biskopar, 20 Riddare och 10 Adelsmän, till Roskild, för att underhandla om fred med Danmark. Dit anlände äfven i samma afsigt Fullmägtige ifrån Norrige. Underhandlingarna slutades med ett stillestånd på tre år och en öfverenskommelse, att nästa år en ny underhandling om fred skulle öppnas i Helsingborg. Denna underhandling företogs, men ingen ting blef der afgjordt, hvarefter Sveriges Stånder, bestående af Presterskapet, Adeln, Borgerskapet, och fyra af Allmogen ifrån hvart härad, samlades till Mora stenar den 8 Julii 1319, och der till Sveriges och Göthes Konung valde *Magnus Eriksson*, som då, ett barn om tre års ålder, buren af *Matts Kettilmundsson*, föreställdes menigheten. Nationens medverkan åkallades nu, för att omintetgöra den handling, hvarigenom rikets Magnater förut till thronarfvinge utsett

Birgers son *Magnus* *). Vid den derefter genast verkställda hyllningen vidtogos åtskilliga beslut rörande grunderna för rikets styrelse; den unga Konungens moder Prinsessan *Ingeborg* erhöll säte i Rådet. Konung *Håkan* i Norrige hade under dessa händelser aflidit, och, enligt den Norrska Successions-ordningen, erkände nu äfven Norriges Råd *Magnus* för Norriges lagliga arftagare. För att försäkra sig om de Andeligas benägenhet, beviljade dem Riksföreståndaren nya förmåner, och kom sålunda fredligen i besittning af styrelsen öfver hela Sverige, med undantag af Gottland, som ännu af *Birger* innehades. *Birgers* son *Magnus*, som efter fadrens flykt blifvit tillfångatagen på Stegeborg, föll derefter, tvärtemot de förbindelser, man vid hans tillfångatagande ingick, ett offer för den samvetslösa statsklokhet, som, för att undanrödja en farlig Kron-Pretendent, ej tvekade att bryta högtidliga öfverenskommelser. Det segrande partiet anställde mot honom en rättegång. Man kunde ej bevisa honom något annat brott, än att han åtlydt sin faders befallningar; men han dömdes att mista lifvet, och blef i Stockholm halshuggen.

Birger, som ej mera hoppades att i Sverige kunna återvinna sin magt, öfvergaf Gottland, och tillbragte sin öfriga lefnad på Spikaborgs Slott, som honom af den nya Konungen i Danmark *Christopher* i förläning uppläts.

*) Sveriges Rikes Biskopars, Råds och Lagmåns förbindelse om Riksens Rätt, och alla gamla privilegiers vidmagthållande, dat. Upsala d. 8 Julii 1319. Se Wildes Hist. pragm. pag. 326.

Tiden ifrån Konung *Magni* uppträdande på Scandinaviens throner och intilldess han uppnådde sin myndighets-ålder var utmärkt af en klok och omsorgsfull styrelse. Den förvaltades af *Matts Kettilmundsson* i Sverige, och i Norrige af den förmyndare-regering, som enligt lag der var inrättad. En inbördes varsamhet att ej träda hvarandras rätt för nära utmärkte bägge förmyndare-styrelserna, och bägge länderna tillväxte i välstånd och trefnad. Likväl samlades i bägge anledningar till oroligheter, som framdeles skulle utbryta. Erfarenheten intygar sådana händelsers vanlighet under förmyndare-förvaltningar, och de befordrades mera än någonsin af den tidens omständigheter, samt Aristocratiens och Hierarchernas ständigt växande anspråk, och de intriger, som derunder utvecklades.

De märkligaste händelser, som under *Matts Kettilmundssons* förvaltning i Sverige föreföllo, voro följande. Då, efter de våldsamma hvälfningar, som nu under lång tid i Sverige ägt rum, sinnena befunnos i en allmän och ganska vådlig gäsning, sökte *Matts Kettilmundsson* att stilla den, då han till Skara sammankallade Rådet år 1322, för att förmå dessa landets Herrar att nedlägga allt hat sinsemellan och genom enighet stadga sin magt. Detta verkställdes genom ett formligt förbund att bistå den unga Konungen med allt nit, och sinsemellan bibehålla en oafbruten vänskap och enighet, och nedlägga all gammal fiendskap. Enke-Prinsessan *Ingeborg* skulle all skyldig vördnad bevisas, men ingen med henne ingå någon förbindel-

se till ökande af hennes magt: utländningar skulle afhållas ifrån all andel i allmänna ärender, och den som bröte denna förbindelse skulle vara underkastad bannlysning af Erke-Biskopen och Biskopen i Linköping *). Detta förbund, som syntes åsyfta den unga Konungens befästande på thronen, var egentligen en förening mellan Biskoparna och Magnaterna att för sig bibehålla styrelsemagten, och motväga de planer, för hvilka *Knut Posse*, Hertig af Halland, misstänktes att genom ägtenskap med Enke-Prinsessan, om icke bana sig vägen till Svenska thronen, åtmindstone eftersträfva högsta magten. Denne Magnat, som af Konungen i Danmark hade södra Halland i förläning, erhöll af K. *Christopher* betydliga förläningar i Skåne och på Danska öarna, och var inom detta rike ganska mägtig. Hans emot Konung *Birger* ådagalagda tapperhet och många utmärkta egenskaper hade tilldragit honom Enke-Prinsessans kärlek, och oaktadt han sedan af det Svenska Rådet förklarades landsflyktig ifrån Sverige, ehuru med vilkor af ostörd besittning af sina der ägande gods, gaf dock Prinsessan *Ingeborg* honom sin hand, 1327, och rättvisade derigenom den farhåga, som hade föranledt vilkoren i Skara-Förbundet. Det dröjde ej länge, innan fiendskapen emot *Knut Posse* uppenbart utbröt. *Knut Posse* hade inom Danmark bidragit att ifrån Danska Kronan skilja Konung *Christopher*. Denne Konung slöt, under

*) Riksens Ständers Förening i Skara, om Konung *Magnus Eriksson* till Sveriges Konung, och flera mål till Riksens bestånd; dat. Skara die *Beatæ Marg.* Virginis Anno 1322. Se Wildes Hist. pragm. p. 426.

sina bemödanden att återvinna sin thron, emot *Knut Posse* ett förbund med den unga Konungen i Sverige, hvars förmyndare-styrelse dertill så mycket lättare bevektes, då *Knut Posse*, såsom den Svenska Konungens Styffader, hade röjt anspråk att i styrelsen deltaga. Stark genom Presterskapets ynnest och Magnaternas enighet, anföll *Matts Kettilmundsson* med väpnad styrka Prinsessan *Ingeborgs* Slott Axevall i Vester-Göthland, hvilket tillhörde henne såsom lifgeding efter Prins *Erik*. Slottet intogs och förstördes. Derefter anfölls Hunehals i Halland, der *Knut Posse* satte sig till motvärn, men hvilket dock blef intaget och nedbrutet. *Knut Posses* tapperhet afböjde dock all vidare framgång för den Svenska hären, och det följande året slöt Konung *Magnus* ett nytt förbund emot sin Styffader, med Grefven af Holstein *Johan* samt Herrarna *Hans* och *Henrik* af Verle *). *Knut Posse* dog straxt derefter 1330, hvarmed denna fegd slutades. Prinsessan *Ingeborg* lefde länge efter honom i Halland, hvars besittning hon jemte sina förläningar i Sverige och Norrige bibehöll, men hon synes ej hafva deltagit i någotdera rikets styrelse.

I Norrige förvaltades styrelsen under Konungens minderårighet enligt Konung *Håkans* Förmyndare-Stadga. Hufvudmän för denna styrelse voro Erke-Biskopen af Trondhiem *Eilif* och Drotzet *Erling Widkun*. Denna styrelse handlade väl alldeles oberoende af den Svenska Regeringen, men det synes dock, som *Matts Kettilmundsson* derpå haft mycken inflytelse, åt-

*) Foed. Holm. die Jov. post Assumt. Virg. a. 1329. ap. Torf. p. 457.

mindstone till den grad, att han någorlunda kunnat sammanjemnka bägge rikenas interessen. Förvaltningen gick der oafbrutet efter gammal häfd, och riket invecklades ej i några främmande ärender. Styrelsen var endast sysselsatt med utgifvande af författningar rörande den inre hushållningen, och syntes handelns befordrande, i förhållande till Hansestädernas bemödande att deröfver inom Norrige för sig stödja ett uteslutande välde, mest hafva syselsatt denna styrelse. Sammanjemnkningen af Presterskapets interessen, med de allt mera växande Sjöstäderna, gaf anledning till en mängd reglementariska förordningar, hvilkas vidmagthållande mötte många svårigheter, och åtföljdes af täta ändringar och förklaringar. Allmogen och dess näringar fortforo att sjunka.

År 1323 stördes Nordländerna af Tartarernas infall ifrån Ryssland i Norrska Finnmarken ända till Halogaland, men dessa Tartarers ströftåg utmärktes endast af plundringar, utan att några inkräktningar åsyftades, hvarigenom kriget efter deras hastiga återtåg upphörde. År 1330 reste Konung *Magnus* till Norrige, blef der allmänt hyllad och krönt i Opslo, samt utfärdade åtskilliga oeconomiska författningar *). Han uppehöll sig likväl icke länge der, utan återvände till Sverige, der vigtiga ärender väntade honom. Det berättas, att Rådet i Norrige velat förmå Konung *Magnus*, som nu efter Norrsk lag hade upphunnit myndighets-åldern, att i Norrige qvarblifva och försaka

*) Se Konung *Magni* Förordningar i Norrige år 1330, hos Torfæus, sid. 459 och följande.

den Svenska kronan. Följande tiders händelser synas äfven intyga, att man i Norrige fruktat, att en Konung öfver bägge dessa riken skulle för Sveriges fördelar försumma Norriges, och vanan att se Norriges Konungar kringresa landet, för att på stället förvalta hvarje orts angelägenheter och skipa lag emellan deras enskilda inbyggare, väckte missnöjen med en Konung, som regerade öfver tvänne riken af stor vidd, och omöjligen kunde medhinna att personligen vaka öfver alla mindre förvaltningsgrenar. Utan att alldeles bestrida, att ju dessa missnöjen kunnat understödjas af främmande interessen, åt hvilka Presterskapet alltid lånade örat, synes man dock kunna påstå, att hufvudgrunden till dem legat i Magnaternas fruktan för en mägtig Monark, som med dem kunde vilja dela den magt, de under förmyndare-styrelsen obehindradt ensamme hade utöfvat, och för hvilken de befarade att tvingas till redovisning, om Konungen, oberoende af dem, en gång hade velat pröfva deras förvaltning, men hos hvilken de hoppades att bibehålla sitt anseende, om de beständigt fått omgifva honom och deltaga i hans styrelse-åtgärder. De Svenska Magnaternas exempel gåfvo ock åt de Norrska dertill många retelser, och bägge rikenas förening under en gemensam Konung syntes de regeringslystna, som blott besörjde sina enskilda angelägenheter, både obehaglig och vådlig.

I den mån Norrska folket ej ägde någon utväg att motväga Adelns och Presterskapets förenade styrka, hade äfven dessa bägge Stånd regerat, på folkets

bekostnad, till sin egen fördel. Det var i denna tid ett utmärkande drag hos de corporationer, som ömsom innehade statsmagten, att de ansågo den såsom sin enskilda egendom, och ej insågo, att hela Statens styrka skulle vara den säkraste grunden för deras egen. En sådan Statens styrka, grundad i ett bestämdt sammanhang mellan alla dess delar, kunde ej önskas i en tidepunkt, då sådana grundsattser voro rådande, och, då ingen fara ännu hotade för ett yttre förtryck, betänkte man icke en gång vigtigheten af Stats-interessenas sammanknytande. Den mängd af politiska misstag, som nästan i alla länder utmärker denna period, kan lättast förklaras genom bristande insigt att urskilja Statens interesse ifrån det enskilda, hvarigenom det sednare, betraktadt ur en inskränkt och falsk synpunkt, allmännast bestämde individuernas handlingar.

Ett gynnande tillfälle yppades att under Sverige återbringa de länder, som länge utgjort Danska rikets besittningar på Scandinaviens fasta land. Naturligtvis omfattades detta tillfälle med mycket nit af *Matts Kettilmundsson*, sedan en så lång erfarenhet bestyrkt dessa besittningars vigt för Sverige. Under de oredor, som länge i Danmark förefallit, hade Konungarne mot förpantning afhändt sig Rikets flesta landskap och slott. Skåne, Öen Hveen och vissa delar af Halland och Blekingen voro förpantade till Grefve *Johan* af Holstein, som derigenom innehade dessa orters förvaltning, och använde allt sitt bemödande att af dem utprässa de hårdaste skatter, utan afseende på lag eller gamla sedvanor. Både Adeln och Allmogen bragtes

deraf i förtviflan. Flera gånger vände man sig förgäfves till Konungen i Danmark, för att begära försvar. Ändtligen brast tålamodet, och landet reste sig mot sina främmande förtryckare (1331). Då desse innehade alla fasta slott, kunde de dock bibehålla sig, och uppresningen ökade allenast eländet. Skånes inbyggare vände sig då till Konung *Magnus*, begärde hans skydd emot det utländska oket, och erbödo sig att erkänna hans öfverherrskap *).

Konung *Magnus* ville först härom rådgöra med Rikets Ständer, hvilka derföre kallades till Calmar 1332. Ständerne beslöto, att Skåne, Halland och Blekingen skulle befrias ifrån sitt förtryck **). Skåningarne svuro Konungen i Sverige trohets-ed: men det återstod att afgöra saken med Grefven af Holstein, som under förpantningsrätt innehade landet. Denne Furste, som såg sin fördel att ej våga ett krig med Sverige, ingick i förslaget att låta lösa sin pant för en summa af 34000 mark lödigt silfver. Då varande Danske Kronprinsen *Waldemar* gaf äfven sitt samtycke till denna handel, hvarmed äfven Staden Köpenhamn och trakten deromkring följde, emot särskild betalning af 7000 mark lödige. Köpsumman ökades med 8000 mark, hvilka fordne Marsken *Ludvig Eberstens* enka, Fru *Elsa Persdotter*, hade att fordra af Grefven af Holstein, och Konung *Magnus* samtyckte att henne ersätta. De stora penningesummor, Konun-

*) Se Skånska Ståndernas skrifvelse till Konungen i Sverige. Messenii Analecta, pag. 176.

**) Se Calmare Dagtingan år 1332. Hadorphs Handlingar till Rimkrönikan, fid. 17.

gen nu skulle utbetala, funnos dock ej i Skattkammaren, utan medel dertill anskaffades, dels derigenom, att Presterskapet förmåddes att på några år till Konungen aflemna Kyrkotionden, dels betydliga inrikes lån upptogos emot pant af Kronans rätt inom större delen af Calmare Län, Öster-Göthland, Helsingland, Gestrikland, Fjerdhundra, Dalarne och flera provinser. Under dessa afhandlingar dog Konung *Christopher* i Danmark 1336, hvarefter Danmark öfver sex år var utan Konung, och de nyss förvärfvade besittningarne lungt erkände Sveriges öfverherrskap. På ett möte i Warberg erkände desse nye undersåter Konungens arfsrätt till Svenska thronen, och på en riksdag i Örebro vidtogos af Ständerna mått och steg till fullgörande af de för handeln ingångna förbindelser. Efter denna riksdag antog Konungen, såsom fullmyndig, sjelf styrelsen, och *Matts Kettilmundsson* hade den tillfredsställelsen att lemna magten i hans händer, såsom Konung öfver hela Scandinavien. Så länge han lefde, bibehöll han sin inflytelse i styrelsen, och Scandinavien syntes växa till en magt, som, för att stadgas, blott hade behöft att af honom längre stödjas. Till Scandinaviens olycka dog han år 1337.

År 1335 utvalde Konung *Magnus* till Gemål Grefve *Johans* af Namur Dotter *Blanca*, hvilket ägtenskap på en herredag i Stockholm gillades, och det följande året fullbordades i Warberg. Den unga Drottningen erhöll till morgongåfva åtskilliga härad och gods i Sverige, samt i Norrige Staden Tönsberg med omkringliggande län. Bröllopet utmärktes af prakt,

och lustbarheter. Men det är ifrån denna förening, hvilken skulle stadga thronföljden, som början till den svaga Konungens olyckor kan räknas. Den unga Drottningen, sjelf vällustig, yppig och regeringslysten, röjde grundsattser, som stötte det nordiska lynnet, närde den unga Konungens flygtiga begär och böjelse för slöseri, samt bidrog derigenom att ifrån honom afvända nationens aktning och tillgifvenhet. Beröfvad dessa stöd, förmådde han ej längre bibehålla ordning i en stat, som ännu hade inom sig så många frön till oreda. Konungen och Drottningen kröntes i Stockholm 1336, och spår finnas, att Drottningen då redan tagit del i styrelsen.

Förmyndare-styrelserna, både i Sverige och Norrige, hade varit utmärkta af bemödanden att förbättra lagskipningen och bringa ordning inom medborgares inre förhållande. De författningar, som dertill vidtogos, äro dock mera märkliga, såsom bevis på de oordningars egenskap man sökte hämma, än såsom välberäknade medel att stadga ordningen, och de synas i allmänhet hafva varit föranledde mera af tillfälliga oredor, än grundade på en sammanhängande lagstiftningsplan. Att de i samma mån skulle mindre kraftigt leda till ändamålet, följer af sig sjelft. Den rättvisa bör likväl göras *Matts Kettilmundssons* minne, att han bemödade sig att förbereda införandet af en allmän landslag öfver hela Sverige, hvilken af tidens lagkunnigaste män utarbetades, men mot hvars allmänna antagande Presterskapet, som ej ville tillåta någon

inskränk-

inskränkning i den domsrätt Kyrkan sig tillvällat, ännu lade oöfvervinnliga hinder.

Konung *Magni* frånvaro ifrån Norrige började att der väcka missnöje. Norrska folket var ifrån äldre tider vant att se sin Konung resa kring landet, dels för att upptaga skatterna, dels för att i högsta instancen skipa lag och rätt. När Konungen genast efter sin kröning afreste till Sverige, och sedermera der oafbrutet vistades, saknades han i följe deraf i Norrige, och misstron spriddes hastigt, att han för Sveriges försummade Norriges angelägenheter. Det finnes dock ingen anledning, att missnöjet härledt sig ifrån den i Norrige qvarlemnade styrelsens försummelse, utan snarare, att det af de mägtiga väcktes och understöddes. Det var en ömtålig opinions följd, hvilken nödsakade Konungen att år 1338 begifva sig till Norrige. Den Norrska Adeln hade redan rådslagit om Konungens afsättande och valet af en inhemsk Konung i hans ställe, ehuru man icke vet, hvilken man dertill bestämt. Konungens närvaro skingrade dock snart alla missnöjen, och genom frikostighet mot de andeliga sökte han att befästa sitt anseende. Vid samma tid sökte han ock hos Påfven att genom hans bifall till Skånes förening med Sverige stadga sin besittning deraf. Men antingen var det Danska Konungahusets inflytande starkare i Rom, än Konung *Magni*, eller upptog den helige fadren illa, att en del af Kyrkans inkomster blifvit använde till Skånes inlösen. Påfven vägrade sin stadfästelse, under förevändning, att

han ej utan alla parters hörande kunde den bevilja. Saken förblef i sitt gamla skick; men dels väcktes hos Konungen begäret att göra sig oberoende af den hierarchiska magten, dels retades denna magt att, då den försmåddes, mot Konungen rigta det allmänna tänkesättet. Sannolikt var *Magnus* för lättsinnig, att häraf bekymras. Han öfverlemnade sig åt hofvets nöjen, och efter *Matts Kettilmundssons* död omgaf han sig af ynglingar, som behagade honom och Drottningen, förde en utsväfvande lefnad, och undandrog de gamla Rådsherrarna sitt förtroende. Mera behöfdes ej för att äfven emot honom reta Sveriges Magnater, som funno sig inskränkas i sin myndighet, och nu hade lätt att under skenet af nit för allmän sedlighet och ordning gifva sina regeringslystna anspråk ett utseende af billighet och fosterlandskänsla. Lika säkert det är, att Konungens uppförande väckte sanna medborgares bekymmer, lika mycket kan man taga för afgjordt, att detta bekymmer underblåstes af Magnaternas och Hierarchernas regeringslystnad, hvilken hufvudsakligen föranledde det första steg, som snart vidtogs, att skingra den mellan Sverige och Norrige nyss inträffade föreningen.

De Norrska länderna begynte vid denna tid att öfverhopas af stora olyckor, verkade af ovanliga natur-phenomen. Strömmar dels öfversvämmade stora landsträckor, dels undergräfde dem så, att de instörtade. Volcaners utbrott härjade Island. Det understöd Konungen sökte tilldela de lidande, kunde dock ej utplåna den hos Norrska Folket ända ifrån hedendo-

men djupt inrotade fördomen, att dylika naturhändelser voro följder af Guds misshag öfver deras Konung. Denna fördom sammanverkade med ofvananförda anledningar att ifrån Konung *Magnus* aflägsna nationens sinnen; och Munkarnas straff-predikningar, som på enfaldiga och af olyckorna starkt skakade sinnen hade en mägtig inflytelse, vande den Norrska allmogen att i blodiga botöfningar söka sin räddning. En allmän nedslagenhet intog det rum förtroendet till egen kraft förut innehaft, och en vidskeplig resignation förlamade känslan för sjelfständighet och frihet. Det är alltid i mörkret phantasien är retligast och bildar de spöken, som skaka och förskräcka menniskorna.

Förhållandet till Danmark förändrade sig betydligt, sedan den Danske Konprinsen *Waldemar*, *Christophers* son, ändtligen 1340 hade lyckats att intaga den Danska thronen. Han emottog likväl en krona nästan utan länder. I denna bekymmersamma belägenhet var han nödsakad att i början genom eftergifvenhet söka befästa sig, intill dess han fann sig stark nog att med kraft återfordra sitt rikes gamla besittningar. Då *Magnus* ej hade erhållit Påfvens stadfästelse på de fordna Danska provinsernas införlifvande med Sverige, sökte han förmå den nya Danska Konungen att erkänna deras afträdande såsom den formligaste act, hvarpå föreningen kunde grundas. *Waldemar*, som redan förut hade samtyckt till afhandlingen mellan Konungen af Sverige och Grefven af Holstein, visade sig äfven nu benägen att afgifva alla äskade försäkringar, helst Sveriges Konung, utan lösen

till honom afträdde Köpenhamn med kringliggande län, hvarigenom hans magt öfver öarna stadgades. Konungen jemte Drottningen, Ärke-Biskopen och 12 Riksens Råd, begåfvo sig till Helsingborg, der de, för att försäkra sig om de nya undersåtarenas tillgifvenhet, bekräftade deras gamla privilegier och det i Calmar 1332 ingångna contractet, och det följande året afgaf Konung *Waldemar* sin stadfästelse på hela denna handel, efter tidens brukliga formaliteter *). Vänskapen blef dock icke långvarig; ty samma år försökte Konung *Waldemar* att ifrån Konungens moder med våld borttaga de förläningar hon efter sin man Hertig *Knut Posse* i Danmark innehade. Understödd af Svenska hjelptroppar, förmådde denna Prinsessa väl att emot våldet försvara sina besittningar, men genom sin öfverlägsna skicklighet i underhandlingar utverkade *Waldemar*, att hon dock slutligen emot lösen till honom afstod sina förläningar.

Men Norriges inbyggare begynte åter beklaga sig öfver Konungens långa frånvaro ifrån deras land. Han besökte derföre år 1342 sin moder i Warberg, dit han stämde sig till mötes Fullmägtiga ifrån Norrige. På alla orter möttes Konungen af missnöjen, som anmältes, hvilka alla hade för ändamål utvidgandet af enskildas förmåner, och den svage Konungen, utan att

*) Se Konung *Waldemars* i Danmark förskrifning på Skåne, Halland och Blekingen år 1340, i Hadorphs till Rimkrönikan bifogade Handlingar, sid. 25.

Se ytterligare K. *Waldemars* i Danmark förskrifning på Skåne, Halland, Blekingen &c. in under Sverige till evig tijd, Helsingborg 1341, i Hadorphs till Rimkrönikan bifogade Handlingar, sid. 19.

pröfva missnöjenas rättvisa, eller deras följder, sökte ständigt att stilla dem, genom beviljande af de klagandes fordringar. I synnerhet begagnade sig Presterskapet af denna Konungens eftergifvenhet. Nu väcktes äfven fråga om Scandinaviens delning mellan Konungens bägge söner, Prinsarna *Erik* och *Håkan*, och var det i synnerhet Norrmännerne, som, under hopp att erhålla en ständigt närvarande Konung, yrkade detta steg, såsom ett medel att för framtiden bereda lugn, då successionen redan under *Magni* lifstid skulle vara bestämd. Denna fråga afgjordes likväl icke förr, än det följande året 1343, då Prins *Erik* erkändes för Thronföljare i Sverige, och Prins *Håkan* i Norrige, hvarpå publika acter uppfattades, försedde med det slags borgen, som denna tid var öflig *). I afseende på Norrige bör härvid i synnerhet märkas, att detta den yngre sonens erkännande för thronföljare var ett fullkomligt inbrott i den successions-ordning, i stöd hvaraf *Magnus* sjelf hade ärft den Norrska kronan. Men både Konungen och Nationen leddes här af enskilda afsigter, och för deras skull öfversågo de det vådliga i föraktet för en stadgad lag, och det okloka i ett steg, hvarigenom Scandinaviens söndring förbereddes, nästan i samma stund, som dess förening var knuten. Konungen och Drottningen gladdes att se bägge sina söner upphöjda till thronen, och Drottningen särskildt feck sin morgongåfva förökad och sammandragen på Sveriges och Norriges gränsorter. Ömsesidiga små interessen, både hos Regenter

*) *Håkans* hyllande i Norrige åren 1342 och 1343. Se Torfæus, pag. 470.

och enskilda corporationer, beredde Scandinaviens söndring, och grundlade de olyckor, som under Unionstiden öfversvämmade Norden, och slutligen höjde Danmark till öfverväldet öfver fasta landet. Dess Konung *Waldemar* såg med glädje ett frö utsås till afund mellan Scandinaviens beherrskare och dess undersåter, samt mellan de nyss förenade staternas inbyggare, beredd att under tidens längd deraf hemta stora fördelar. Hans grannes försvagande var hans enda säkra väg till uppkomst, och han märkte väl, hvad välde han snart skulle få öfver en Konung, som ej kunde misstänka hans list, eller vakta sig för hans under vänskapens sken förborgade förledelser.

Konung *Waldemar*, hvars magt i Danmark något hade vuxit, började ångra sitt samtycke till Skånes, Hallands och Blekingens afträdande till Sverige; men då han ännu ej hade styrka nog att uppenbart rygga sina löften, föreslog han 1343 ett möte i Helsingborg, mellan 6 skiljomän ifrån hvardera sidan, hvilka skulle granska afhandlingens giltighet. Konung *Magnus*, i sin svaghet, samtyckte till detta möte, och desse fullmägtige anlände jemte Konung *Waldemar* till Warberg, för att med Konungen sjelf afhandla. Denna underhandling slöts dock med en ny stadfästelse på provinsernas afträdande, samt bestämmande af 30,000 marks vite för Konung *Waldemar*, derest han ytterligare skulle klandra denna handel *). Genast derefter

*) Se Konung *Waldemars* ytterligare förskrifning till K. *Magnum* på Skåne, Halland, Bleking, Lyster och Hveden etc., dat. Wardberg S. Martins dag 1343. Hadorph fid. 23.

afgaf Konung *Waldemar* ett så kalladt sköte- och skafte-bref på de försålda provinserna, hvarmed alla lagliga formaliteter ansågos uppfyllda *). Derjemte afslöts mellan begge Konungarna en Off- och Defensiv-alliance **). Ständerna i Skåne, Halland och Blekingen afgåfvo en ny hyllning ***), hvari de äfven erkände den unga Prins *Erik* för sin Konung, och svuro Drottning *Blanca* trohet. Märkligt är, dels att i detta document de förbundo sig att hindra bägge Furstarna att göra hvarandra intrång i besittningen af Sveriges och Norriges throner, dels att undersåter uppträdde såsom löftesmän för Konungarnas ordhållighet, med erkänd rätt och förbindelse att dertill tvinga dem. Så orediga voro ännu begreppen om förhållandet emellan Konung och folk, och till råga på allt erkändes äfven Kyrkans domsrätt öfver bägge.

Inom Sverige hade redan en myckenhet missnöjen emot Konungen begynt att sprida sig. Deras hufvudgrund var utan tvifvel en tilltagande allmän nöd; likväl medverkade dertill en myckenhet bi-omständigheter, hvilkas skadlighet Konungen dels icke i sin bekymmerslöshet märkte, dels icke kunde eller ville inse, sedan han oförsigtigt öfverlemnade sig åt en myckenhet obetänksamma rådgifvare, som vun-

*) Se Konung *Waldemars* sköte- och skafte-bref på Skåne etc. 1343. Hadorph.

**) Se off- och defensiv-alliance mellan *Magnus* och *Waldemar*, Warberg 1343. Torfæus pag. 467.

***) Se Ståndernas förening i Skåne att blifva under Sveriges Rijke till evig tidh, och råtta Gråntzeskillnaden vara i Öresund, såsom fordom &c. dat. Warberg in 8:a Mart. Episc. 1343. Hadorph. fid. 16.

no hans förtroende, genom sin omsorg att smickra hans vällustiga böjelser. Anskaffandet af medel till Skånes lösen hade redan erfordrat ganska dryga skatters påläggande, och Presterskapet harmades, att en del af kyrkotionden dertill blifvit använd, helst sedan deras beredvillighet att sådant medgifva af Påfven blef ogillad. Konungens hofhållning var dessutom ganska kostsam, och betungade landet, som skulle bestå gästning icke blott för hofvet, utan äfven för de Magnater, som detsamma åtföljde. Ett allmänt missnöje väcktes derföre öfver Konungens yppiga lefnadssätt, och då detta ej i allt var strängt efter sedlighetens lagar, vann dels detta missnöje ett större sken af billighet, dels retade det de myndiga ibland Adeln och Presterskapet att uppenbart yttra sitt klander och lasta Konungen. Häri utmärkte sig framför alla andra *S:t Birgitta*, som nu började sin bana till helgona-värdigheten. Hon blef icke allenast en organ för det heliga nit, som eldade hennes egen svärmande inbillning, utan äfven för sina slägtingars och Hierarchernas interessen, och hon oroade ständigt det vällustiga hofvet med sina straff-predikningar. Konungen och hans gemål, som ej ville lämpa sig derefter, bemötte dem med åtlöje och förakt, medan de hos en vidskeplig allmänhet dagligen vunno i anseende, och snart på allvare ansågos för gudomliga uppenbarelser. Sålunda sammanverkade lättsinnigheten, intrigerna, vidskepelsen och vantron, att störa förtroendet mellan Konungen och hans folk, och förberedde nya skakningar, till hvilkas utbrott anledningar ej kunde bri-

sta, när man betraktar det inbördes förhållandet vid denna tidpunkt mellan staterna i Norden, och i synnerhet fäster sig vid Danmarks Konung *Waldemar*, som med utmärkt skicklighet vakade på sina grannars felsteg, för att på dem bygga sin egen uppkomst. Det fanns hos honom ingen kraft, som kunde truga honom att ens synas redlig, längre än hans afsigter eller hans interesse fordrade det, och tillfället att begagna sig af sin grann-Konungs svaghet var alltför lockande, för att af honom kunna försummas. *Waldemar*, som åter upprättade Danmark till en stat, var upphofvet till den i försåt och falskhet grundade politik, som för sekler drog olyckor öfver Norden, lätt besegrade enfalden, och då den, såsom en lekboll, styrde alla råa och grofva interessen, ständigt hotade att i Scandinavien qväfva sjelfva fröet till sjelfständighet och frihet. Danmark hade att tacka honom för sin tillvarelse, och har vördat hans minne, oaktadt det skedde på bekostnad af all National-frihet. Scandinavien, som såg sig uppoffras af sin egen Konungs svaghet, kufvades af *Waldemars* öfverlägsna snille, och endast Sverige återvann slutligen friheten, genom de hjeltar, hvilkas mod och medborgerliga dygder lifvade begäret till sjelfständighet.

Innan Konung *Magnus* öfvergaf Warberg, afslöt han en tractat med Lübeck *), hvarigenom denna handelsstat erhöll försäkran om tullfrihet och fri handel i alla Svenska farvatten, äfvensom skydd efter Svensk

*) Se Handels-contract med Lübeck i Warberg och Trålleborg år 1345. Torfæus.

lag, för allt gods, som på Sveriges eller Norriges kuster geck förloradt. Rikets utgående varor belades med Tull. Norriges Fullmägtige infunno sig äfven nu i Warberg, och hyllade Prins *Håkan* till Konung i Norrige, jemte sin fader. Derefter begaf sig Konungen till Skåne, att vårda denna orts angelägenheter, och utvidgade i Trelleborg Lübecks handelsfriheter äfven till Finland, ända till Newa-strömmen.

Konungen återvände till det Norra Sverige, för att der bestämma den styrelse, hvilken skulle föra regeringen under hans frånvaro på en resa, som han ärnade företaga till Norrige *). Han retade Presterskapets missnöje, då han föreslog, att en del af Kyrkans inkomster skulle användas till betalning af hans skulder; men detta missnöje lugnades genom Konungens eftergifvenhet att stadfästa och vidga Presterskapets rättigheter. Ett jernbref, som han utgaf emot ockrande och tvång på gäldenärer, jemte bestämmandet af ett maximum på spanmålspriser, bevisa, att landets penninge-ställning var i största oreda **). Konungen tillgrep det vanmägtiga medlet, att genom öfverflöds-förordningar bota detta onda, och befullmägtigade vissa lagkunniga personer att utarbeta en allmän landslag; men då inga andeliga personer erhöllo detta förtro-

*) Se Konung *Magni Erikssons* fullmagt fo̊r them som skola fo̊restå Regementet i Sverige, emedan han i Norrige år, och huru Gottland med flera Österland skola fo̊restås i hans frånvaro, sampt huru fo̊rhållas skall, om något örlig på Rijket upkomme. Die Nicol. Confess. 1334. Hadorph, pag. 11.

**) Se Jern-bref och Öfverflo̊ds-Fo̊rordn. år 1344. Hadorph ad leges provinciales, sid. 14.

ende, rigtades Presteståndets ifver mot hela detta företag. Till styrande i Sverige under sin frånvaro, tillsatte Konungen en Öfverste Ämbetsman, *Johan Christinæson*, samt Ärke-Biskop *Hemming*, *Nils Abjörnsson* till Salestad, och Uplands-Lagmannen *Israël Birgersson*, hvilka det dock ålåg att hänskjuta alla vigtiga mål till Rådet. Den aristocratiska styrelsen var sålunda af Konungen organiserad på ett sätt, som för Konungen sjelf gjorde den fruktansvärd. Under resan till Norrige 1346 var Konungen medlare i en förlikning mellan Konungen i Danmark *Waldemar*, och Grefve *Johan* af Holstein, och afslöt en förlofning mellan sin Son *Erik* och Markgrefvens af Brandenburg *Ludvigs* dotter *Beatrix*. En gunstling, *Bengt Algotsson Grip*, började nu intaga Konungens sinne, och till de Svenska Aristocraternas förtrytelse öfverhopade Konungen honom med frikostiga förläningar. Till och med Hertig *Erik* såg med missnöje denna gunstling, och Aristocraterne närmade sig derföre till honom, i hopp att af hans myndighet vinna skydd.

Konungens vistande i Norrige finnes denna gång ej hafva varit utmärkt af annat, än nya concessioner till utvidgande af Presterskapets, i synnerhet Biskopens af Opslo rättigheter, och en och annan författning till den Borgerliga ordningens stadgande *). Vid sin återkomst till Sverige, i början af året 1347, bekräftade Konungen i Örebro den nu utarbetade allmänna landslagen; men af redan anförda skäl satte sig Presterskapet emot dess införande till allmän efterlefnad,

*) Författningar i Norrige, utgifne 1346. Se Torfæus, pag. 477, 478.

hvarigenom hela företaget tills vidare afstannade. Konungen var för svag att utföra alla sina planer, och ömsom öfverväldigad af sina passioner och sina farhågor, var han ibland för envis, oaktadt han hade orätt, ibland för eftergifven, och uppoffrade det allmänna bästa för att förlika sina motståndare. Han lyssnade under dessa omständigheter till Påfvens uppmaningar att göra en Korsfärd emot Ryssarna, hvilka ansågos såsom Christenhetens fiender, och hvilkas omvändelse derföre förklarades för ett förtjenstfullt verk. Kanske retades Konungen af en obetänkt krigslystnad, kanske trodde han sig böra hämnas de härjningar Ryssarne nyligen, både i Finland och Norrige, hade utöfvat; men sannolikast åsyftade han att genom deras bekrigande tillvinna sig Presterskapets ynnest. Då han om detta krig 1347 öfverlade med Riksens Ständer, befann han sig alldeles i saknad af medel dertill, emedan Skattkammaren, genom Skånes lösen och Konungens yppiga lefnadssätt, var alldeles uttömd. Nationen syntes af sådan grund ganska ovillig till detta tåg. Men *Sanct Petri* skatt var i Sverige samlad för att föras till Påfven, och denna fann Konungen beqvämligast att tillgripa, under förevändning, det den skulle användas till ett heligt företag. Med dessa medel värfvade Konungen Tyska troppar, under anförande af Gr. *Henrik* af Holstein, hvilken, till de Svenska Herrarnas stora förtrytelse, nämndes till krigets anförare näst Konungen. Ett dubbelt missnöje vaknade i Sverige, dels hos Adeln, som såg utländningar sig föredragas, dels hos Presterskapet, hvilket ansåg tillgripandet af Romerska Stolens skatt för en oförlåtlig synd, och *St. Birgitta*, bägge partiernas or-

gan, predikade uppenbart mot detta krig; förkunnade sina uppenbarelser om dess olyckliga utgång, och, genom hårda beskyllningar emot Konungen, retade i en helig ifver emot honom allas sinnen. Biskopen i Åbo *Hemming* förenade sig med henne, och gjorde sådant motstånd, att Konungen förifrades och lät fängsla honom. För detta brott mot de andeligas helighet hotade Presterskapet Konungen med bannlysning, och Konungen, i stället för att mota den uppväxande stormen, föraktade den lättsinnigt, och tågade till kriget om hösten 1347. Oaktadt Ryssarnas härjningar i Norrige varit ibland de föregifna skälen till detta krig, märkes ej, att Norrige till de härtill hörande rustningar på något sätt bidragit.

Med sin flotta och sin krigshär ansåg sig *Magnus* oöfvervinnlig. Utan att möta motstånd, inträngde han med flottan i Ladoga-sjön. Derifrån afskickade han sändebud till Nowgorod, med befallning till Fursten, att han och hela hans folk skulle bekänna den Påfviska läran, om de ville undgå att med eld och svärd utrotas. Beskickningen återkom, åtföljd af Ryska Sändebud, som begärde tid att hos Patriarchen i Constantinopel förfråga sig. Detta uppskof ville icke *Magnus* bevilja. Han förnyade sitt hot, och framryckte till Nöteborg, hvilket han genom list intog. Af de fångar han der gjorde, nedergjordes de, som ej ville låta döpa sig. De öfrige döptes och lössläpptes: man rakade af deras skägg, och tog deras löfte, att för sin frihet betala lösen och beveka sina hemmavarande att bekänna den Catholska läran. Konung *Magnus* trodde sig hafva vunnit en fullständig seger, och hvilade på sina lagrar. Men snart öfverrumpla-

des han af en så öfverlägsen fiende, att han med möda kunde genom flykten frälsa sin flotta ur Ladogasjön, sedan hans krigshär hade lidit betydliga förluster. Han säges vid detta tillfälle hafva gräft sig igenom ett smalt näs. Nu påminte man sig i Sverige *Birgittas* prophetior, och krigets olyckliga utgång ansågs för ett syndastraff. Denna opinion kunde ej qväfvas genom Påfvens förklaring, att det vore ett religions-krig, och hans löften om syndaförlåtelse åt alla dem, som deri stupade. *Magnus* saknade tillgångar till nya rustningar, och nödgades 1348 sluta en fred *), hvarigenom uppoffrades några district i Finland, så att Systerbäck bestämdes till gräns mellan Sverige och Ryssland. För att betala tropparnas sold, nödgades han pantsätta en myckenhet kronogods. Farligast för honom var, att Presterskapet nu återfordrade hvad han af *St. Petri* skatt tillgripit. Då Konungen ej förmådde återbetala dessa medel, blef han af Ärke-Biskopen i Upsala och hela Presterskapet bannlyst **). Denna andeliga förbannelse verkade starkare på allmänhetens sinnen, än all den nöd, som förut hade väckt missnöje, och då Konungen med förakt upptog denna straffdom, och med styrka ville bibehålla sin förening med Kyrkan, väcktes ännu mera Presterskapets nit, och allmänhetens förargelse rigtades mot en Konung, som den ansåg förakta Guds heligaste lagar. Det var under dessa tider icke ovanligt, att Regenter med verkliga förtjenster måste

*) Fred med Ryssland år 1348. Se Schönström Chron. Russ.

**) Ärke-Biskopens bannlysning mot *Magnus*. Se Messenii Analecta, pag. 189.

frukta för detta den andeliga magtens vapen. För att motstå eller trottsa, fordrades åtmindstone ett hos Nationen stadgadt och genom en vis regering i förhand vunnet anseende. *Magnus Eriksson*, som redan förut ifrån sig aflägsnat Nationens förtroende, saknade nästan alla medel att nu tysta det allmänna missnöjet. Ännu hade likväl icke någon bestämd plan till uppresning bildat sig inom landet. Men genom en ytterlig lättsinnighet hade Konungen sjelf väpnat sina fiender, och desse, ehuru utan anförare och utan plan, läto likväl högt höra sina klagomål, och utbredde en allmän förtrytelse, ehuru man ännu icke såg hvilka medel de ville använda, för att rädda sig och fädernеslandet. Kyrkans bann utplånade emedlertid, äfven hos den ringare delen af Nationen, aktningen för undersåtliga förbindelser, och Staten var blottställd för alla de oredor, som hota ett upplöst samfund. Så hade den Konung, hvilken *Matts Kettilmundsson* upphöjt till den mägtigaste i Norden, inom några få år icke mera qvar, än skenet af sin magt. I denna ställning, i stället att begagna den saknad af enhet och plan, som förlamade de missnöjdas verknings-förmåga, fortfor Konungen att med samma lättsinnighet, som störtat honom i denna nöd, än vidare misstaga sig om medlen att derur rädda sig. Det är sannolikt, att hans gemål understödt hans lynne, att ej lysna till Nationens röst, utan söka kufva den genom främmande hjelp. Denna hjelp sökte han hos sin farligaste fiende, Konung *Waldemar* i Danmark, som, nyss hemkommen ifrån en pilgrimsfärd till Jerusalem, fortfor att upphöja och stadga sitt rike. Bägge Konungarne möttes i Halland år 1349. *Magnus*

klagade sin nöd, och *Waldemar* visade sig hjelpsam, men satte till pris för sitt biträde ett frivilligt återställande af Skåne, Halland och Blekingen. *Magnus* ansåg ingen uppoffring för stor, om han derigenom kunde försäkra sin magt, och ingick i en plan, som endast tjenade att rättfärdiga och öka Nationens missnöje.

Till denna allmänna oreda, som nu utbredde sig öfver Scandinavien, kom en härjande landsplåga, genom en pestartad sjukdom, känd i våra häfder under namn af Digerdöden, som först spridde sig i Norrige, derifrån utbredde sig i Sverige, och på ett oerhördt sätt ödelade hela Scandinavien. Dess ödeläggande verkningar voro ej det enda onda denna farsot medförde, då, efter tidens vidskepliga lynne, allmänheten ärligt trodde, att landsplågan var ett Guds straff öfver den bannlysta Konungens synder, en mening, som i Norrige blef ännu mera gällande, då våldsamma naturphenomen tillika fortforo att der öka förödelsen. Hvad Norrige särskildt beträffar, berättas denna sjukdom der hafva varit så våldsam, att hela förut väl odlade trakter alldeles deraf blifvit ödelagde, och Norriges folkmängd till nära två tredjedelar förminskad.

Sveriges Magnater, som klarare än Konungen insågo den öfverhängande faran, togo nu ett steg till dess förekommande, hvartill anledningen redan var gifven, då Prins *Erik* förklarades för Sveriges Konung. Denna förklaring medförde i början ingen annan följd, än att Prins *Erik* ansågs försäkrad om thronföljden. Man ville nu under hans namn tillrycka sig hela riksstyrelsen. På ett möte i Stockholm

år 1350 nödgades Konung *Magnus* förklara Konung *Erik* för sin medregent *). Den unge Konungen var ej mera än 13 år gammal, och man tviflade då ej att i hans namn kunna regera och åt *Magnus* endast lemna skenet af den Konungsliga magten, samt åtmindstone derifrån utestänga Drottning *Blanca*, som redan länge mot denna son röjt sitt fiendtliga sinnelag. Att Magnaternas regeringslystnad varit hufvuddriffjädern till detta steg, synes otvifvelaktigt, men det rättfärdigades lätt inför allmänheten och mängden af redliga medborgare, då Konung *Magni* förbindelse med *Waldemar* var allmänt känd, och fäderneslandet hotades med förlusten af nyligen dyrköpta länder, hvarigenom Sveriges uråldrige fiende, Danmark, skulle ernå en styrka, som för Sverige nödvändigt blef vådlig. Detta efterdöme följdes i Norrige, der Konungen förmåddes att såsom medregent upptaga Prins *Håkan*, som förut der var utsedd till efterträdare, dock på mera bestämda vilkor **). Konung *Magni* välde inskränktes till förvaltningen af endast provinsen Halogaland, Ön Island, Färöarna och Öarna vid Scotland. *Orm Eijsteijnson* förordnades till den unga Konungens Drotz. I sjelfva verket var nu återigen Scandinavien fördelad i tvänne Stater, och efter alla anledningar kunde man förespå farliga fiendtligheter dem emellan, då det svaga regeringsband, som förut sammanknutit dem, nu lossades, om icke alldeles upp-

*) Konung *Eriks* förklaring för Medregent i Sverige år 1350. Se Wildes Historia Legg. pag. 98.

**) Se Confoed. Ord. Norv. Bagahus. Die Sat. ante Festum S. Marg. 1344. Torphæus, pag. 476.

löstes. Det synes, som man i Norrige ej insett faran af Danmarks tillväxande magt, och att afunden på Sverige för tillfället qväft det gamla hatet emot Jutarna, som redan under flera århundraden gifvit och väckt beständiga fiendtligheter mellan Danmark och Norrige. Ett vidsträckt fält var öppnadt för *Waldemars* list att på bägges bekostnad upphöja sig. Hvarken *Erik* eller *Håkan* hade nog snille eller kraft att undfly hans försåt, och *Magnus* var för honom ett lämpligare verktyg, än han någonsin kunnat önska sig. Det är ifrån denna tidpunkt, som det nationalhat emot Svenskarna började att i Norrige utbildas, som gjort, att detta folk slutligen, efter åtskilliga skakningar, föredrog Danmarks öfverherrskap framför en fri statsförfattning, under en jemnlik förening med Sverige.

Den unge Konung *Erik* beskrifves såsom en yngling af utmärkta egenskaper. Hatad af sina föräldrar, mot hvilkas lefnadssätt han länge yttrat sitt missnöje, ansågs han såsom landets enda tillflykt mot en Konung, som hade öfverlemnat sig att styras af den Monark, hvars interesse var mest stridande mot Sveriges. Konung *Erik* bemödade sig genast ifrån början af sitt deltagande i regeringen att motverka *Waldemars* planer, och då detta utan tvifvel var den Svenska Regentens pligt, hvarföre skulle häfdatecknaren härleda detta hans uppförande endast från en hos honom tidigt närd fiendskap mot sina föräldrar? Att han genom deras uppförande dertill hade mycken anledning, kan ej nekas, äfvensom möjligheten ej kan bestridas, att han i grund deraf kunnat anse sitt motstånd mot

sin fader rättfärdigadt; men efterverlden bör ej lasta honom, att han, såsom sin faders medregent, sökte alla utvägar att uppehålla den Svenska staten, äfven när staten nödgades att i sin Konung se en uppenbar fiende. Om han härigenom ej förmådde afvända olyckorna ifrån sitt fädernesland, böra hans afsigter icke misstydas, och rättvisa göras åt ändamålet.

Sedan Konung *Magnus* med sin äldsta son delat sin magt öfver Sverige, reste han genast till Norrige, der han i Bergen, såsom förut är nämndt, med *Håkan* delade väldet öfver Norrige. Lika inskränkt i bägge sina stater rigtade han nu sina planer att der kunna återtaga en oinskränkt magt. Till detta ändamål reste han ifrån Norrige till Helsingborg, der han stämde ett möte med Konung *Waldemar*, hvars hjelp han anropade mot sina egna undersåter. Drottningen föregifves hafva varit den, som, i hemlighet öfvergången till *Waldemars* interessen, ägde nog magt öfver sin gemål att derefter leda honom. Hon förleddes dertill af tillgifvenhet för sina gunstlingar, hvilka i Konungens söner naturligtvis sågo de mägtigaste motståndare mot sina planer. Konung *Magnus* erböd *Waldemar* att frivilligt och utan fråga om ersättning till honom afstå de gamla Danska provinserna, derest han genom hans bistånd i sina stater återvunne sin konungsliga magt. *Waldemar* syntes villig att dertill förhjelpa honom, men under föreställningar om företagets vådlighet förklarade han sig för svag att deri lyckas, innan han vore i besittning af de ifrågavarande provinserna, hvilkas afträdande således borde föregå det biträde han sedan gerna ville lemna. Men bägge Konungarne in-

sågo, att *Magnus* ej lika snart kunde uppfylla *Waldemars* önskningar, som derom gifva sitt löfte, då dels Skånes inbyggare ej voro Danmark benägne, dels Konung *Erik*, understödd af Svenska Nationen, säkert skulle kämpa för besittningen af dessa dyrköpta provinser. En list måste derföre upptänkas, att genom nya underhandlingar göra Sveriges rättmätiga besittning af dessa provinser stridig, och bägge Konungarne kommo öfverens om ett möte mellan Svenska och Danska fullmägtiga i Lund, för att stadfästa freden mellan bägge rikena. Detta möte hölls 1351, och *Waldemar* framställde der den frågan, huruvida Grefven af Holstein hade kunnat försälja en egendom, som han endast under förpantnings-rätt besuttit. Han hoppades nu att genom Konungens medhåll få hela handeln i juridisk form förklarad olaglig. Bägge rikenas fullmägtige valde genast skiljomän, för hvilka alla handlingar rörande Sveriges besittning af Skåne, Halland och Blekingen, framlades; men då desse skiljomän funno, att Konung *Waldemar* sjelf flera gånger till handeln samtyckt, afgjorde de till Sveriges förmån, och ålade Konung *Waldemar* att betala de 30,000 mark lödigt silfver, hvartill han hade utfästat sig såsom vite, i fall han någonsin skulle klandra denna köp-afhandling *). *Waldemar*, bedragen i sitt hopp, hade det följande året ett samtal med *Magnus* i Örebro, der nya planer till samma ändamål uppgjordes, och *Magnus* eftergaf de honom tilldömda böterna.

*) Skiljomännens Dom rörande K. Waldemars förnyade anspråk på Skåne &c. 1351. Se Messenii S. pag. 16.

Sannolikt i följe af nu gjorda öfverenskommelser, nämnde Konung *Magnus* år 1353 sin gunstling och Drottningens älskare *Bengt Algotsson Grip* till Hertig i södra Halland och Skåne. *Waldemars* uträkning var, att denne gunstling lätt i denna egenskap skulle kunna hålla dessa orter Konung *Waldemar* till handa, och Konung *Magnus*, öfvertalad af Drottningen, ingeck deruti gerna, i tanka att sålunda motväga Konung *Eriks* anseende, och undan hans öfvermagt rädda gunstlingen. Imedlertid gaf *Waldemar*, som äfven nu mötte *Magnus* i Warberg, en ny afsägelse-skrift på de ofvannämnda provinserna *), dock med förbehåll, att målet å nyo af fullmägtiga å ömse sidor skulle pröfvas. I följe häraf hölls åter ett sammanträde i Helsingborg 1354, der *Waldemar* gjorde nya invändningar mot köpets giltighet, men det samma dock å nyo stadfästades, och *Waldemar* för andra gången fälldes till 30,000 marks böter **). Men äfven nu eftergaf *Magnus* genast denna plikt, och saken förblef i sitt fordna skick. Vid denna tid finnas efter Konung *Magnus* några författningar till Bergslagernas upphjelpande inom Sverige samt utvidgandet af Hansestädernas friheter i Norrige. Man kan ej rätt utreda, på hvad sätt Konungamagten utöfvades af de bägge Konungar, som deraf voro i besittning, och sannolikt skedde sådant utan någon bestämd form.

*) K. *Waldemars* afsägelse-skrift på Skåne &c. år 1353. Se Brings Monumenta Scanensia, pag. 109.

**) Dom mellan *Waldemar* och *Magnus* om besittningen af Skåne &c. Helsingborg, 1354. Se Messenius, T. 3. p. 16.

Till utförandet af sina planer syntes Konung *Waldemar*, efter dessa misslyckade försök, intet annat medel öfrigt, än att inom Sverige uppvigla ett krig mellan fader och son, hvari han sedan kunde blanda sig. Tillfället dertill erböd sig lätt. *Bengt Algotsson* intalades att i Skåne missbruka sin magt. Han gjorde der betydliga inkräktningar på Presterskapets rättigheter, och missnöjet spriddes allmänt hos de nyvunna provinsernas inbyggare.

Konung *Erik*, som hittills med ett lugnt tålamod beskådat händelsernas gång, nalkades sin myndighetsålder. År 1356 beslöt han att fullborda sitt ägtenskap med den Brandenburgska Prinsessan *Beatrix*. Han reste sjelf till Brandenburg, och sedan bröllopet der blifvit firadt, hemförde sin gemål, hvarvid han under vägen besökte hennes morbror, Konungen i Danmark. Ehuru han undvek alla frågor om provinsernas afträdande, synes han dock ej kunnat motstå *Waldemars* retelser att förmå honom att med kraft sätta sig emot *Bengt Algotssons* ständigt växande magt, hvilken redan förut var *Erik* förhatlig. Provinsernas klagomål gåfvo honom dertill full anledning. Genast efter sin hemkomst dömde K. *Erik Bengt Algotsson* till landsflykt, och väpnade sig att verkställa denna dom. Han intog och förstörde Falkenbergs Slott, som *Bengt* innehade. Denne måste vika ur sitt nya Furstendöme, och *Erik* återställde der alla i de rättigheter *Bengt Algotsson* dem beröfvat. Under tiden hade *Magnus* retat Grefven af Holstein att härja på Skånes kuster, och villervallan syntes inom Sverige stiga till sin höjd, då bägge

Konungarne voro emot hvarandra beväpnade fiender. *Erik* var dock alltid villig till en förlikning, hvarmedelst ordningen inom landet kunde återställas, och *Magnus* dertill lika lätt bevekt, som han dermed inting annat menade, än att draga sig ur ögnablickets förlägenhet. Hertig *Albrecht* af Meklenburg och Grefve *Adolph* af Holstein uppträdde såsom medlare vid denna förlikning. Man sammanträdde i Jönköping, der den afslöts den 28 April 1357 *). Man öfverenskom om en everdelig sämja mellan Konung *Erik* och hans Föräldrar. Konung *Eriks* vänner erhöllo försäkran om fred och säkerhet. *Bengt Algotsson* skulle skiljas vid sina värdigheter och jemte sina anhängare ej få vistas inom Sverige, Norrige eller Skåne. Rikets styrelse delades mellan *Magnus* och *Erik*, så, att *Magnus* skulle styra öfver Stockholm, Upland, Westmanland, Dalarne, Södermanland, Nerike, Gottland, Öland, Westergöthland, Wermland, Finhed i Småland, samt efter sin moders död öfver det Norra Halland: för Konung *Erik* förbehölls Skåne, Blekingen med Lister, Hven, Söder-Halland, Östergöthland, Småland och Finland: åtskilliga mindre angelägenheter innefattades äfven i denna förlikning; och slutligen föreskrefs, att Konungens i Danmark bref och försäkringar på Skånska handeln skulle öfverlemnas att förvaras af fyra Svea Rikes Råd och Biskopar. Genom denna förlikning ansågs Konung *Erik* i stånd att vaka öfver *Waldemars* listiga planer och motstå hans magt.

*) Förlikning i Jönköping mellan Konungarna *Magnus* och *Erik* 1357. Se Hadorph, pag. 32.

Men Konung *Magnus* reste kort efter denna förliknings afslutande till Norrige, och brydde sig ej om att uppfylla de deri ingångna förbindelser. *Bengt Algotsson* bibehölls i Skåne, och Konung *Erik* uppsnappade en utskickad ifrån *Magnus* till Konung *Waldemar*, vid namn *Bo Falk*, hvarigenom han erhöll bevis, att *Waldemar* med väpnad styrka skulle understödja *Magnus* emot sin son. Konung *Erik* ansåg bättre att förekomma än förekommas, anföll derföre uppenbart *Bengt Algotsson*, och fördref honom från Skåne till Seeland, och, understödd af flera Tyska Furstar, öfverflyttade kriget till Danmark, der han sköflade kusterna. Detta föranledde en ny förlikning i Lund 1358 *) mellan *Magnus* och *Erik*, hvarigenom lugnet syntes blifva återstäldt.

Waldemar upphörde likväl ej att genom Drottning *Blanca*, som aldrig kunde förlåta sin älskares fall, missleda Konung *Magnus*. Han böd honom till Köpenhamn år 1359, der han åt den unga Konung *Håkan* trolofvade sin dotter *Margareta*, som då ännu icke upphunnit 10 års ålder, och derigenom än ytterligare indrog Konung *Magnus* i sitt interesse. Ärke-Biskop *Jacob* i Lund ingeck äfven i dessa Konungars anläggning att ifrån *Erik* afvända Skåningarnas förtroende. *Erik*, härom underrättad, lät fängsla Ärke-Biskopen, och uppretade derigenom emot sig Presterskapet. *Waldemar* var genast färdig, och inbröt med en krigshär i Skåne, under förevändning att skydda Kyrkans rätt;

*) Förlikning i Lund mellan Konungarna *Magnus* och *Erik* 1358. Declaratio Regis Magni &c. 1358. Se Hadorph. l. c.

men *Erik* samlade hastigt en Bondehär, som, för sin bevärings skull, är känd under namn af Klubbehären, besegrade dermed *Waldemar*, och fördref alla Danskar ifrån Skåne. Följden var, att en ny förlikning mellan *Magnus* och *Erik* skulle afslutas.

Till detta ändamål samlades Riksens Ständer, på *Eriks* kallelse, i Söderköping. *Magnus* anlände äfven dit, efter utseendet villig till försoning. Det afslutade ägtenskapet mellan *Håkan* och *Margareta* upphäfdes, och *Håkan* förlofvades med Gr. *Henriks* af Holstein dotter *Elisabeth*. *Magnus* samtyckte, att om han skulle låta beveka sig att hindra detta giftermål, skulle hans undersåtare vara frikallade ifrån sin trohetsed. Han stadfästade *Bengt Algotssons* landsflykt, besvor å nyo förlikningen med Konung *Erik*, och Acten underskrefs äfven af Drottningen och Konung *Håkan* *). Enigheten mellan Föräldrarna och Sonen hade nu allt sken af upprigtighet. Utan någon misstanka emottog *Erik* Föräldrarnas inbjudning att hos dem fira Jul-högtiden. Under alla yttre tecken till förtrolighet och välvilja blef han då, jemte sin hafvande gemål, af sin egen moder förgifven, och sedan *Beatrix* först aflidit, dog han i början af Januarii månad 1360. Harmen öfver en älskares missöden hade hos Drottningen qväft naturens känsla. *Waldemar* hade retat hennes harm och uppmuntrat hämndbegäret, och Presterskapet hade såsom förtjenstfull förestållt henne en ogerning, som straffade den, hvilken vågat

*) Förlikning mellan Konungarna *Magnus* och *Erik* i Söderköping år 1359. Se Hadorph, sid. 41.

fängsla en Ärke-Biskop. *Waldemar* inbröt genast med en krighär i Skåne, och *Magnus* gjorde blott för syns skull ett svagt motstånd, och i en fred, som hastigt afslöts, förnyades Konung *Håkans* förbindelse med *Margareta*, och Helsingborg uppläts åt *Waldemar*, som sedan underlade sig hela Skåne, Halland och Blekingen, och i de fasta orterna inlade Dansk besättning *). Alla handlingar rörande den Skånska handeln, som funnits i den mördade Konung *Eriks* gömmor, återlemnades till *Waldemar*. *Magnus* lät af *Waldemar* förmå sig till allt, utan att rådfråga Sveriges Råd eller Ständer. Svenska folket såg sig af sin egen Konung förrådt åt sin farligaste granne. Man misstänkte, att *Magnus* deltagit i *Eriks* förgiftning, och man styrktes i denna misstanka, då han icke ens på något sätt sökte beifra eller straffa brottet. En ny bannlysning hade nyss ifrån Rom ljungat emot Konung *Magnus*, och alla undersåtliga band syntes sålunda i Sverige vara upplösta, icke blott genom Nationens sinnesförfattning, utan äfven genom de formaliteter, som i tidehvarfvets mening voro gällande.

Om ett slags infödt hat merendels, och i synnerhet under råa tidehvarf, måste herrska mellan grannationer, är det så mycket mindre underligt, om detta nationalhat mellan Svenskar och Danskar nu växte till sin höjd, då en tapper och redlig nation såg sig genom bedrägeri störtad i ett snart obotligt elände. Ifrån denna stund var detta hat hos Svenskarna så in-

*) Fred med *Waldemar* år 1360. Se *Ericus* Ups. pag. 331. Bring Monumenta Scan. p. 12.

rotadt, och hade i sin grund så mycken billighet, att endast derigenom en National-förening i Norden ej mera kunde vara möjlig, och, när den framdeles försöktes, aldrig kunde blifva beståndande, utan genom det Svenska folkets fullkomliga kufvande. Hela den förestående perioden föreställer således taflan af striden för utförandet af en idealisk plan, som, stor i tankan, var orimlig i verkställigheten, då den grundades på den starkaste statens fullkomliga förtryck, och hvilken endast kunnat vara möjlig, om den utgått från en i Scandinavien med stadgadt anseende och öfverlägsna egenskaper utrustad Monark. Listen förmår aldrig att förena skingrade sinnen, och ingen statskonst kan varaktigt uträtta något, som strider mot naturens eviga lagar.

Straxt efter *Eriks* död hade *Magnus* satt sig i besittning af de delar af Sverige, som förut lydde under sonens förvaltning. Missnöjet i landet var dock så högljudt, att han nödgades sammankalla Riksens Ständer, och han lät utgå en kallelse till Calmar, dit Ständerna vid Michaelis-tiden skulle samlas. Genast efter *Waldemars* infall i Skåne, hade *Bengt Algotsson* dit ankommit, men han angreps och mördades kort derefter af *Carl Ulfsson Sparre* och *Ehrengisle* Jarl, som af enskild hämnd upphäfde sig till verkställare af det allmänna hatets önskningar. Sveriges Ständer åtlydde ej kallelsen till Calmar. Allmänna rösten yrkade, att man borde skilja sig vid en Konung, som hade förrådt sitt land. Denna mening stadgades ännu mer, när löftesmännen för den med Prinsessan *Elisabeth* afslutade

trolofningen af *Magnus* förföljdes och nödgades för sin säkerhet fly ur riket, och man slutligen sporde, att *Magnus* sjelf hade uppmanat Konung *Waldemar* att underlägga sig Öland och Gottland. *Magnus* hade likväl så mycken förställning, att han låtsade ingå förbund emot K. *Waldemar* med Hansestäderna och Furstarna af Meklenburg och Holstein. Desse anföllo väl nu *Waldemar*, men besegrades af honom, och Sveriges oreda endast ökades deraf. De missnöjde i Sverige vände sig nu till Konung *Håkan*, hvilken ifrån Norrige inkallades, att i samråd med nationen återställa ordningen. *Magnus* blef i Calmare kyrka fängslad den 11 Nov. 1361, och *Håkan* åtog sig att förvara honom, intill dess Sveriges Ständer hunne samlas. En Riksdag blef utlyst till Upsala det följande året, och *Håkan* valdes och kröntes till Sveriges Konung d. 15 Febr. 1362. Men *Håkan* hade blott för att rädda sin fader visat eftergifvenhet för Svenska folkets önskningar. För att tillfredsställa dem, afskickade han förebud till Holstein för att hemta Prinsessan *Elisabeth*, och hon vigdes vid honom i Plön genom procuration, och förklarades för Sveriges Drottning. På öfverresan till Sverige blef hon väderdrifven till Danmark, der *Waldemar* under alla höflighets-betygelser qvarhöll henne och hindrade henne att fortsätta sin resa. *Håkan* följde derefter sin fader till Köpenhamn, och man kände i Sverige ej denna resas afsigt, förr än man erhöll underrättelse, att han der firat sitt biläger med den Danska Prinsessan *Margareta*. Då insåg man, att *Håkan* handlat i förbund med *Waldemar* och be-

dragit den Nation; som i nödens stund till honom hade tagit sin tillflykt. Drottning *Blanca* hade vid bröllopet, på *Waldemars* anstalt, blifvit förgifven och dött; men *Magnus*, som äfven fått förgift, räddades genom sin läkares skicklighet, för att än längre vara en kastboll för ödet, mot hvars vanskligheter han aldrig sjelf med egen kraft kunnat försvara sig. Inom Sverige herrskade den största oreda. Det tillnamn af *Smek*, som nu tillades Konung *Magnus*, var en vanmägtig hämnd öfver det lidande han tillfogat Sverige, men en märklig caracteristik på hans lynne.

Bitterheten var i Sverige icke mindre stor, än räddhågan för följderna af Konungarnas svek. Hertig *Albrecht* fordrade ersättning för den skymf, som honom hade blifvit tillfogad, och löftesmännen för ägtenskapsförbindelsen med *Elisabeth* dels anropade alla sina vänners medhåll, dels sökte skydd hos *Albrecht* sjelf, och understödde hans anspråk. Sveriges Magnater befästade sina slott, för att bereda sig till motvärn mot Konungarna, hvilka de fruktade skulle, understödde af *Waldemar*, med en krigshär till Sverige återkomma. Allmogen var villrådig, men den meningen var gällande, att, enligt *Magni* egna ingångna förbindelser, Folkets trohets-pligt emot honom af sig sjelf var upplöst. Presterskapet ifrade mot honom såsom Religionsföraktare och gjorde Påfvens bannlysning gällande. För *Håkan* var allt förtroende förloradt, sedan han, mot sina löften till Svenska Nationen, öfvergått på *Waldemars* sida. Svenska Rådet affärdade under dessa omständigheter år 1363 fyra Sändebud till Grefven af

Holstein, *Henrik*, och erbödo honom Sveriges krona: men denne Furste försakade frivilligt ett så mödosamt kall, och hänvisade Sändebuden till Hertig *Albrecht* af Meklenburg, för att ibland hans söner med den Svenska Prinsessan *Euphemia* söka sig en Konung. Grefve *Henrik* rustade likväl för att anfalla Danmark och rädda sin syster, hvilken, vid första underrättelse derom, flydde från Danmark till Sverige, och ingeck i Wadstena kloster. Hertig *Albrecht*, som för sin mellersta son *Albrecht* lyssnade till Legaternas anbud, rustade en ansenlig flotta, öfvergick dermed till Gottland, som förut emot Danmark sökt hans skydd, landsteg sedan med sin här i Calmar, hvilket han såsom förläning och pant innehade, och hvarest Småländningar och Öst-Göther till honom samlades, och svuro honom trohet. Svenska Rådet hade imedlertid i Stockholm samlat Riksens Ständer, hvilka dit inkallat Konung *Magnus*, för att stå till ansvar för sin regering, en redovisning, hvartill man i denna tid ansåg sig berättigad, äfven som man uppenbart tillegnade sig domsrätt öfver Konungens handlingar. *Magnus* brydde sig ej om kallelsen, utan uppehöll sig på Ås kloster i Halland, hvarifrån han syntes regera Sverige. Hertig *Albrecht* infann sig deremot vid Riksdagen i Stockholm.

Sveriges Ständer och Råd, som aldrig anmodat Sändebuden att vända sig till Hertig *Albrecht*, önskade hellre en inhemsk Konung. Man hade förenat sig att erbjuda denna värdighet åt en allmänt högaktad man, *St. Birgittas* broder, Uplands-Lagmannen

Israel Birgersson Brahe. Men äfven här mötte de en man, som af ärelystnaden ej kunde nog förbländas, att vilja emottaga en krona. Han vägrade, och reste till Lifland på ett heligt krigståg, för att ej vara i Sverige ett föremål för den tillkommande Konungens misstroende, och återkom aldrig derifrån till fäderneslandet. Då *Magnus* ej infann sig på Ständernas kallelse, blef han nu af dem i Stockholm contumaciter dömd: han förklarades hafva vanvördat Kyrkans myndighet och föraktat dess bannlysning, att ifrån riket hafva afsöndrat Skåne, Halland, Blekingen, Öland och Gottland, förtrott rikets slott och län i fiendtliga händer, plågat sina undersåter med hårda pålagor, fört ett syndigt och förargerligt lefverne, förtrampat lag och billighet, brutit de dyraste eder och försäkringar, förföljt och fördrifvit ur landet Riksens Råd, och förbundit sig mot sitt eget land med dess fiender. *Håkan* förklarades delaktig i sin faders brott, och Riksens Ständer uppsade dem formligen all tro och lydnad. Den unge Hertig *Albrecht* af Meklenburg blef derefter, d. 30 Nov. 1363, utkorad till Sveriges Konung, och detta val stadfästades det följande året på Mora Äng, hvarefter *Albrecht* kröntes i Upsala, och Påfvens bannlysning öfver Sverige upphäfdes, sedan Presterskapet betalt skulden till den Romerska skattkammaren. Föreningen mellan Sverige och Norrige förbyttes nu i ett fiendtligt förhållande, som snart utbröt i uppenbart krig. K. *Albrechts* första omsorg blef att sätta sig i besittning af sitt rike och med våld intaga de fästen *Magni* fogdar inneha-

de. Med tillhjelp af Tyskt krigsfolk, begynte han med Finland. I Sverige mötte honom större svårigheter.

I början af året 1365 inföllo Konungarne *Magnus* och *Håkan* ifrån Norrige i Sverige med en Norrsk armée, understödd af Danska hjelptroppar. De föregingos af proclamationer till Svenska folket, innehållande uppmaningar att samlas under sin lagliga Öfverhets fanor, för att afskudda ett utländskt ok. Under denna oreda var det naturligt, att tänkesätten voro delade. Alla de gamla Konungarnas anhängare skyndade till deras krigshär. Månge tvekade, med hvilken de skulle hålla, och, under osäkerheten om utgången, öfvergingo till *Magnus* och *Håkan* de, som, öfverrumplade af deras magt, hellre för densamma veko, än blottställde sig för krigets plundringar. Konungarnas armée ökades sålunda för hvart steg de i landet inträngde, och, utan att möta motstånd, genomtågade den Wester-Göthland och Nerike, samt framträngde ända till Westerås. Konung *Albrechts* fader, den gamle Hertig *Albrecht*, förde vid denna tid befälet i Stockholm, och, i samråd med det Svenska Rådet, uppbådade han genast en Svensk här, och gick dermed fienderna till mötes. Den 3:dje Mars sammanträffade bägge härarne på Tillinge slätt vid Enköping, och krigslyckan var de gamla Konungarna vidrig. Konung *Magnus* blef fången, och *Håkan*, illa sårad, hastade med sin här tillbaka till Norrige. Han undkom lyckligen, och skyndade till Danmark, för att af *Waldemar* vinna understöd till ett nytt anfall.

Då

Då nu hela Sverige med föga möda förmåddes att erkänna *Albrecht*, sökte han att befästa sig på sin nya thron. Men i sakernas nuvarande ställning skulle detta blifva svårare, än det hade varit att vinna den.

Vid den första betraktelsen öfver tidens skick, borde det falla den nya Konungen i ögonen, att han hade Sveriges Aristocrater och Hierarcher att tacka för sin upphöjelse. Att desse styrde nationens tänkesätt, kunde ej heller undfalla honom; men han saknade klokhet att lämpa sig efter omständigheterna, och tycktes genast ifrån sitt tillträde tro sig med egen styrka kunna bibehålla en magt, som han nödgades inkräkta. Han begick det hufvudsakliga felet, att skilja sitt Kungliga interesse från Rikets, och att vilja besegra de rådande meningarna samt fika blott efter magt, innan han stadgat sitt anseende och försäkrat varaktigheten af sitt välde. I stället för att närma sig till nationen, bemödade han sig deremot att omgifva sig af de Tyskar, som kämpat för honom, och han betänkte ej, att Svenskarne skulle ångra sina uppoffringar, när fördelen deraf af främlingar skördades. I stället för att leda Rikets utländska förhållanden till stadgande af Sveriges sjelfständighet, betänkte han blott sin egen personliga säkerhet, och föll derigenom i samma snaror, som den öfverlägsne *Waldemar* så länge för *Magnus* hade utlagt. Detta tidehvarf är rikt på exempel af de stora politiska misstag, som alltid göras af de regenter, hvilka sätta sin personliga nytta framför statens. När sådana hvälf-

ningar inom en stat utbrustit, genom hvilka så väl dess yttre bestånd, som dess inre form slutligen skola afgöras, äro retelserna för det enskilda interesset ganska stora; men alla tiders erfarenhet vittnar, att likasom ombyten af Regenter sällan ensamt förmått att förbättra folkens tillstånd, så har också dessa herrskares ensidiga bemödanden att stadga sitt välde, när de för sitt enskilda interesse uppoffrat det allmänna, icke segrat, annat än för korta ögonblick, och ehvad skakningar som uppkommit, har slutligen statens allmänna interesse bibehållit öfvervigten. Nordens historia, ifrån denna tidpunkt intill Unionens upplösning, är derpå det ojäfaktigaste bevis. *Albrechts* regering endast påskyndade crisen, och drog olyckor öfver honom och Sverige.

Albrechts första omsorg var att vinna Presterskapet, hvarföre han visade sig mycket frikostig emot kloster och kyrkor. Konung *Magnus* hölls fången i Stockholm, och *Albrecht* kunde föreställa sig, att hans son ej skulle underlåta att söka ur fångenskapen befria sin fader och göra sina egna anspråk gällande. Han rigtade derföre sina bemödanden derhän, att undandraga *Håkan* sin svärfaders stöd, utan att betänka, att de uppoffringar af Sveriges rätt, han derföre måste göra, voro hufvudsakliga föremålet för Svenskarnas bitterhet mot *Magnus*. Hertigen af Meklenburg öppnade år 1366 underhandlingar med *Waldemar*, och Konung *Albrecht* skickade sina fullmägtiga att deri deltaga. Deras resultat blef ett fredsslut *),

*) Se Autogr. membran. R. Albr. A. 1366, in Biblioth. Er. Ström. Holm. p. 274.

på sådana vilkor, att *Waldemar* skulle få behålla Gottland, Halland och Warbergs slott, Wärends härad i Småland, Kinds och Marks i Wester-Göthland, Elfsborgs slott, samt Hissingen, med all andelig och verldslig rätt, hvaremot han erkände *Albrecht* såsom Sveriges Konung, och lofvade att förmå sin måg att i dessa vilkor ingå. *Albrecht* nöjde sig att på detta sätt vinna ett stympadt rike, utan att misstänka bedrägligheten af *Waldemars* löften. Ännu innehade likväl *Magni* och *Håkans* anhängare åtskilliga befästade slott inom Sverige. Ett infall, som Konungen i Norrige gjorde i Wester-Göthland, misslyckades, men förmådde Svenskarna att, till sitt försvar, bevilja Konung *Albrecht* en skatt, som uppgick ända till hälften af hvarje undersåtes årliga inkomst. När denna tunga skatt utkräfdes, väcktes åter inom Sverige ett allmänt missnöje. Härtill kom, att *Albrecht*, i de fästen han intog, inlade Tyska befälhafvare och Tysk besättning, hvilka ofta utöfvade större våldsamheter mot landets fredliga inbyggare, än fienden. Upp-Svearne utfärdade då, år 1367, en skrifvelse till alla Sveriges invånare, innehållande klagomål öfver Tyskarnas våldsamheter, och uppmaningar att befria Konung *Magnus* ur sitt fängelse och resa sig för att återbringa Sverige i sitt fordna skick. Nu såg Konung *Albrecht* sitt misstag och sin fara, och sökte, betagen af fruktan, att förekomma den hotande stormen. Man gaf åt den med *Waldemar* afslutade freden den fintliga förklaring, att man deri ingått endast för att vinna tid och lugn för *Waldemars* fiendtligheter. Ett förbund upprättades med Hansestäderna, i Falsterbo den

25 Julii 1368, emot Danmark och Norrige, att dessa länder skulle gemensamt anfallas, Hansestäderna erhålla i Sverige utvidgade handels-friheter, Meklenburgska och Holsteinska husen sinsemellan dela Danmark, och Sverige behålla Skåne, Halland och Blekingen *). Genom detta, med Svenskarnas önskningar mera enliga, förbund stillades för en tid missnöjet; *Albrecht*, understödd af en Tysk flotta, angrep den följande sommarn Norrige, intog Marstrand, Bohus och Konghäll, underlade sig hela Bohuslän, och härjade grymt i trakterna deromkring. För att skingra förbundet, försökte väl Konung *Håkan* att förbjuda Hansestäderna all handel i Norrige, men för svag att motstå fienden, nödgades han snart att med Hansestäderna ingå ett stillestånd på fem år, och med Konung *Albrecht* på tre år. *Albrecht* återlemnade då nästan alla de inkräktningar han gjort i hans länder.

Konung *Håkans* regering i Norrige var hittills utmärkt af ingen ting annat, än hans bemödande att blanda sig i Sveriges angelägenheter. Landet var genom Digerdöden alldeles utmattadt, och *Håkans* ansträngningar att med Norrska krigshärar biträda sin fader hade så medtagit Norriges krafter, att landet behöfde hvila. Man lärer ej misstaga sig, om man ifrån landets utblottade tillstånd härleder den bekymmerslöshet, hvarmed Norrmännerne ifrån denna tid fogade sig efter sina Konungars planer, då denna bekymmerslöshet ifrån denna tidpunkt utgör en så märklig contrast emot den obändighet nationen förut

*) Foed. Wism. die S. Pauli convers. 1368. Se Messenius T. 3. pag. 25.

mot sina Konungar ådagalagt. Den Norrska Adelns styrka var bruten, och Presterskapet herrskade öfver Regenten och folket. *Håkan* begagnade sig af stilleståndstiden att underhandla om sin faders lösgifvande ur den Svenska fångenskapen, men kunde dervid ingen ting hufvudsakligt uträtta, enär Konung *Albrecht* såsom vilkor derföre bestämde afsägelsen af alla anspråk på Svenska thronen, och *Håkan* ännu alltid hoppades att kunna göra dem gällande. Imedlertid blef *Albrecht* öfvergifven af sina Tyska bundsförvandter. Hansestäderna förliktes med Norrige, när deras fordna handelsfriheter dem åter beviljades. Konung *Waldemar*, som hade nödgats fly ifrån sina stater, återkom, och mildrade sina fiender genom löften, och upplät åt Hansestäderna besittningen af Skåne i femton år, emot förbindelse att derefter återställa detta landskap till Danmark. Denna *Albrechts* bundsförvandt hade sålunda nu interesse att vara hans fiende. Hastigt afbröt *Håkan* alla underhandlingar, och inträngde oförmodadt år 1371 med en väl utrustad Norrsk krigshär i Sverige, der han utan motstånd tågade ända till Stockholm, som han med belägring omgaf. Så ådagalades, huru svagt det land är, hvarest Regenten och Nationen äro söndrade ifrån hvarannan. *Albrecht* hade i denna beträngda belägenhet ingen annan utväg öfrig, än att fullkomligen kasta sig i det Svenska Rådets armar, hvarförutan han ej ens förmådde att till sitt försvar samla en ringa krigshär. En handling upprättades (1371) *) mellan Konungen och det

*) Se Oblig. R. Alb. Stockh. in vigil. S. Laur. 1371. Hadorph, pag. 34.

Svenska Rådet af följande innehåll: "Konungen skul-"le söka bota all den skada hans Ämbetsmän emot "hans vilja tillfogat Rikets män och allmoge: han "skulle i Riksens Råds händer öfverlemna Stockholms "slott, Åbo, Axevall, Wiborg, Tavastehus, Borg-"holm, samt alla de fästen han af sin fader inlöste, "och han i Skåne, Halland och Blekingen, kunde in-"taga; han skulle i allt rätta sig efter Ärke-Biskopens, "Biskoparnas, och 12, till personerna bestämda, Råds-"herrars vilja: om någon af dessa fölle ifrån, skulle "de återstående i hans ställe förordna en infödd Svensk "man. Alla slott skulle förtros åt infödda Svenskar, "m. m." Ett slags grundlag blef sålunda upprättad, i följe hvaraf Konungamagten endast till namnet bibehölls åt *Albrecht*, men borde utöfvas af en confederation af vissa Presterskapets och Adelns medlemmar. Ehuru Sveriges bönder och allmoge häröfver ej hade blifvit hörde, var dock de confedererades inflytande i landet så stort, att de kunde göra denna magt gällande. *Håkan* vågade ej längre fortsätta belägringen, af fruktan att hela landet mot honom skulle uppbådas, utan ingick i en förlikning *), i följe hvaraf den fångne Konung *Magnus* till honom utlemnades, mot en lösen af 12,000 mark lödige, och bägge Konungarnas högtidliga afsägelse af alla anspråk på Sveriges thron, samt på Skåne, Halland och Blekingen. Åt *Magnus* beviljades till underhåll de verldsliga inkomsterna af Skara Stift. *Håkan* aftågade oför-

*) Se Tract. Stockh. prid. Assumt. B. Virg. 1371 ap. Mess. T. 3. pag. 26.

dröjligen med sin fader till Norrige. Konung *Magnus* finnes sedan aldrig hafva varit inblandad i Sveriges angelägenheter, icke heller synes hans inflytande i Norrige i något afseende hafva varit betydligt. Han drunknade år 1374 vid Lingholmen i Blomfjord i Norrige. Man kallade honom i Norrige *Magnus den gode*, då minnet der fästade sig vid medlidandet öfver en olycklig Konungs öde, hvars handlingar man endast på afstånd hade haft tillfälle att pröfva.

Lydigt, egentligen under Rådet, njöt väl Sverige nu ett skenbart lugn, men inre missnöjen gjorde dess ställning ganska osäker. Konungen, med hela sin slägt och sina utländska förtrogna, ansåg Sverige endast såsom en källa, hvarur de kunde hemta medel till en öfverdrifvet yppig lefnad. När dessa medel behöfdes, rådfrågades sällan klokheten vid deras anskaffande, och de privilegierade Ståndens rättigheter träddes ofta för nära. De missnöjen, som häraf väcktes, försonades genom ständigt förnyade stadfästelser på privilegierna, som efter omständigheterna utvidgades, hvarigenom de dels för landet i allmänhet blefvo mera betungande, dels gåfvo anledning till nya öfverträdelser, när Konungens behof dertill uretade honom. *Albrechts* styrelse var planlös och utan sammanhang, och Magnaterne hade derunder så mycket större lätthet att i tysthet genomdrifva sina ensidiga planer. Aristocraterne och Hierarcherne handlade med en sällsynt enighet, och Konung och folk voro vanmägtige åskådare deraf. Nöden tryckte fol-

ket, Aristocrater och Hierarcher stegrade oförsynt sina anspråk, Konungen och hans anhängare vredgades, och ömsom tryckte bägge, eller förödmjukade sig för de sednare, för att vinna sina ändamål. En myckenhet Tyskar inflyttade vid denna tid i landet. Till en del uppblandades dermed de Adelige slägterne, men i synnerhet ökade desse colonister Städernas Borgerskap, stadgade der sina skrâinrättningar, och gjorde således början till slöjders och handtverkeriers mera jemna och allmänna utöfning, men införde derjemte, under Konungens skydd, de tunga band på näringsfriheten, hvilka den så länge fått vidkännas.

Konung *Håkan* var efter sin återkomst till Norrige hufvudsakligen sysselsatt med landets inre styrelse, och syntes dervid med framgång hafva sörjt för sina undersåtares bästa, ehuru han, för att äga Hansestädernas ynnest, nödgades medgifva, att Norriges handel åt dem allt mer och mer öfverlemnades. Hans styrelse var lugn, och han tillvann sig Nationens förtroende. Hans Gemål, den unga *Margareta*, liknade sin far i stora egenskaper, sträfvade, sannolikt efter hans plan, att en gång med Danmark förena Norrige. Den aktning hon jemte Konung *Håkan* i Norrige kunde vinna, var dertill en förberedelse, då i detta land personlig tillgifvenhet för den styrande ännu alltid var den förnämsta bevekelsegrunden för alla Stats-handlingar. Tillfället yppades af sig sjelft, när hennes fader, Konung *Waldemar* i Danmark, år 1376 afled. Då Danmark ännu denna tid var ett valrike, var succesionen i följe deraf obestämd;

men *Margareta* framställde sin son, den unga Norrska Kronprinsen *Olof*, såsom genom arfs-anspråk dertill närmast. Hertig *Henriks* af Meklenburg son med *Margaretas* syster *Ingeborg*, *Albrecht*, hade äfven inom Danmark anhängare, som för honom yrkade lika arfsrätt, och stödde sig på en förmodan, att *Waldemar* åt honom hade ämnat sin thron. Den Danska Adeln syntes deremot böjd att fritt utöfva sin valrätt och ibland sig utkora en infödd Konung. Danmarks Ständer samlades i Odensee, för att afgöra denna vigtiga fråga, men åtskildes, utan att derom kunna förlikas. *Margareta* drog fördel af uppskofvet. Hon underhandlade med Jutlands Adel, och då desse öfvergingo på hennes sida, sände de bud till Adeln i Skåne, Halland och Blekingen, med uppmaning att med dem förena sig om *Olofs* utväljande. Ärke-Biskopen i Lund, som var *Margareta* tillgifven, lyckades att dertill förmå fasta landets inbyggare, och för denna förening gåfvo öarnes vika. På en Riksdag i Slagelse utkorades den unge *Olof* till *Waldemars* efterträdare, och vid hyllningen den 3 Maji 1376 undertecknade han, jemte sin fader och sin moder, såsom hans målsmän, en handfästning, hvarigenom nästan hela Konungamagten öfverlemnades i Adelns och Presterskapets händer. *Margareta* antog i sin sons ställe styrelsen, föga bekymrad för de inskränkande förbindelser hon ingått, endast hon åt sonen och sig kunde försäkra sig thronens besittning. I sådan afsigt slöt hon förbund med de Romerska Furstarna och Hertigen af Saxen-Lauenburg, för att motväga de Meklenburgska och Holsteinska Furstarna, hvilkas

missnöje med detta val hon förutsåg. Hansestäderna tillfredsställde hon derigenom, att hon stadfästade deras pantebref på Skåne, till hvars besittning de ännu några år voro berättigade, dock med vilkor, att de ej skulle tillegna sig någon rösträtt i Konungaval. På detta sätt behöfde hon ej frukta de Meklenburgska Furstarnas rustningar, hvilka dessutom genom en storm förstördes, så att hon utan skakning kom i besittning af sin faders thron. Den unge *Albrecht* afled ock kort derefter, så att ingen pretendent mera gjorde henne thronens besittning stridig. Konung *Håkan* var nu tröstad öfver förlusten af Sveriges thron, derigenom att han såg sin son upphöjd på Danmarks. Han upphörde dock icke att kalla sig rätt arfvinge till Sverige, och *Margareta* grundade på *Albrechts* svaghet och Sveriges inre oreda sitt hopp att en gång äfven i Sverige vinna Konungamagten. — Imedlertid var ännu allting lugnt, när Konung *Håkan* i Norrige afled, den 1 Maji 1380. Sonen *Olof* utropades genast för Konung, och kröntes det följande året. Landets Magnater sågo gerna en omyndig Konung, och *Margareta* sökte på allt sätt att med dem bibehålla vänskap och förtroende. Konung *Albrecht* i Sverige stod ej till sina undersåter i samma förhållande. Hans omåttliga slöseri satte honom i beständiga penningebehof, och detta behof bragte honom att påbjuda tunga skatter. Hans Tyska Hofmän syntes framför andra nitiske att rikta sig på Sveriges bekostnad. I nödens stund skydde Konungen inga medel, och de privilegier han sjelf utgifvit eller stadfästat, återhöllo ej hans begär. Han skonade ej Presterskapets rättig-

heter, och då detta Stånd deröfver uppbragtes och hotade med bannlysning, nödgades han ingå förödmjukande förlikningar och betunga landet med dryga skatter till fromma stiftelser. Större delen af kronans räntor pantsatte han för upptagna förskott hos den rika Adeln, och Riks-Drotzet *Bo Jonsson* kom derigenom i besittning af statens förnämsta inkomster. I allmänhet tryggade sig ingen vid de förbindelser, hvari Konungen ingick, och hatet mot Tyskarna spriddes till alla classer, i synnerhet blef det herrskande i Städerna, der det Tyska Borgerskapet småningom tillryckte sig alla näringsgrenar, och genom sina skråinrättningar förskansade sin besittning deraf. Vid *Olofs* uppstigande på Danska thronen hade *Albrecht* varit en tyst åskådare, sannolikt i hopp att hans slägtingar i Meklenburg derifrån skulle störta honom. Imedlertid hade Skåningarne, hvilkas öfverherre han trodde sig vara, valt *Olof* till Konung. Efter *Håkans* död trodde han sig böra återtaga sin rätt öfver Skåne. Han samlade år 1381 en Herredag i Skenninge, dit han äfven kallade de Skånska Ständerna, hvilka ock ditsände sina fullmägtiga. Intagen af öfvertygelse om sin myndighet, förelade han dem valet mellan tvänne vilkor: antingen att betala den lösen Sverige för Skåne utbetalt, eller blifva Svenske undersåtare, hvartill de genom krig, i fall af motstånd, skulle tvingas. Sannolikt stod hans begär mera efter den betydliga lösesumman, än efter besittningen af Skåne. Skånes fullmägtige undveko att afgifva ett afgörande svar, och *Albrecht* beviljade dem femton månaders betänketid, hvarunder *Margareta* använde allt sitt inflytande att försäkra sig om Skånes inbyggares tillgif-

venhet. Hon hade redan länge haft Adeln och Presterskapet på sin sida, och Hansestäderna, som ännu innehade Skåne under panträttighet, voro angelägna att befordra hennes interesse. Äfven i Sverige hade hon förvärfvat sig trogna anhängare, mest ibland den mägtigaste Adeln. När *Albrecht* förmärkte Skåningarnas obenägenhet att gifva sig under honom, föll det honom in att med våld tvinga dem dertill. Innan den bestämda betänketiden var förliden, beslöt han att anfalla dem med krig. Riks-Drotzet *Bo Jonsson* och hela Svenska Rådet afrådde detta steg. Icke dess mindre gjorde han om våren 1382 ett infall i Skåne, der han härjade, och återvände hastigt med stort byte, men derigenom på ett afgörande sätt ifrån föreningen med Sverige aflägsnade Skåningarnes sinnen. För att motväga den Svenska Adelns missnöje, smekte han Presterskapet, och beviljade det åtskilliga förmåner, som för landet blefvo ganska betungande. Följande året fortsatte han kriget i Skåne; men nu hade *Margareta* rustat, och Danske Marsken mötte honom i Halland med en mägtig krigshär. Illa understödd af Svenskarna, som med ovilja tågat till detta krig, och blottad på medel till krigsomkostningarna, hade han nu ingen framgång. *Bo Jonsson*, sammankallade ock Rikets Herrar till sin gård Gripsholm, och instämde Konungen att der förklara sig öfver de steg, han, tvärt emot förut ingångna förbindelser, företagit. Nu var *Albrecht* genast färdig att förödmjuka sig, och utgaf nya försäkringar att lämpa sig efter de Svenska Magnaterna *). Imedlertid hyl-

*) Se declaratio Reg. et Duc. Alb. Stockh. die septem fratrum, 1375.

lade Skåningarne å nyo den unga Konung *Olof*, och alla *Albrechts* försök att återvinna dessa provinser voro fåfänga. Den mägtiga Riks-Drotzets *Bo Jonssons* död gaf sista stöten åt hans magt inom Sverige. Han hade i pant och under förläning innehaft större delen af Sverige, hvarmed följde de förnämsta befästade slott i riket. Vid sin död nämnde han 17 Rådsherrar till verkställare af sitt testamente, och desse satte sig genast i besittning af slotten, och voro derigenom inom landet mera betydande än Konungen, hvilken de voro lika villige som mägtige att föreskrifva lag. *Margareta* hade ibland dem redan många vänner.

Den unge Konung *Olof* dog oförmodadt i Falsterbo år 1387. Utan svårighet lät då *Margareta* i Lund hylla sig sjelf af Skånes, Hallands och Blekingens inbyggare, och i Sverige spriddes hastigt den ton, att dessa provinser med Sverige lättast kunde återförenas genom hennes antagande till Sveriges Konung. Detta hopp, förenadt med det allmänna missnöjet emot *Albrecht*, ökade antalet af hennes anhängare inom Sverige. *Albrecht*, utan att förutse, att under sådana omständigheter missnöjet mot honom derigenom skulle tillväxa, samlade alla krafter att utpressa nya skatter, och för ett lån af 20,000 Nobler pantsatte Gottland hos de Tyska Riddarenas Härmästare *Conrad von Jungingen*, med hvilka sammanbragta penningar han i Tyskland värfvade troppar, för att sätta sig i försvarsstånd.

Margareta uppsteg imedlertid på den Norrska thronen. Enligt Norriges successions-ordning fanns

dertill efter *Olof* endast en arfvinge, den Norrske Drotzet *Håkan Jonsson Läma*, en dotterson af Konung *Magnus Eriksson*. *Margareta* lät genast fängsla honom på Aggerhus slott, och förmådde honom att afgifva en afsägelse af alla sina anspråk på Norrska thronen; och ehuru hon i Norrige misstänktes att sjelf hafva förkortat den unga *Olofs* lefnad, blef hon dock vald af Norriges Ständer att efterträda sin son. För att tillfredsställa Norrmännernas vanor, att styras af en manlig regent, utverkade hon sig rättighet att sjelf nämna en sådan, med vilkor, att under hennes lifstid hon sjelf jemte honom skulle utöfva högsta magten, och han, efter hennes död, efterträda henne. Hon utvalde dertill Pomerska Hertigen *Wratislafs* och hennes systerdotter *Marias* son, *Erik*, hvilken först i Norrige hyllades som Konung. Härigenom vann hon en ny styrka mot de Meklenburgska och Holsteinska husen. Medan hon nu vistades i Norrige för att der emottaga styrelsen, reste 12 *) af verkställarena af *Bo Jonssons* testamente till henne till Bohus, och erbödo henne den Svenska kronan. Hon emottog i början deras anbud med en förställd likgiltighet, men ingick slutligen i en afhandling, hvarigenom hon, på öfverenskomna vilkor, af dem erkändes för Svea och Götha Drottning (1388) **). Dessa vilkor voro hufvudsakligen följande:

*) Desse herrar voro: *Birger Ulfsson*, *Sten Bengtsson*, *Ehrengisle Nilsson*, *Ulf Jonsson*, *Sten Stensson*, *Sten Bosson*, *Thure Bengtsson*, *Arvid Bengtsson*, *Knut Bosson*, *Carl Magnusson*, *Thord Bonde* och *Greger Bengtsson*.

**) Se Obligatio R. *Marg.* Bahus, Dom. Palm. 1388. Hadorph, pag. 51.

Margareta lofvade att skydda Sveriges inbyggare vid alla deras rättigheter, bistå dem emot *Albrecht*, och regera efter Sveriges lag. Hon stadfästade verkställarena af *Bo Jonssons* testamente i besittningen af Nyköping och Wiborg med deras län, Westmanland, halfva Dalarne med hälften af Koppar- och Jernbergslagerna; hon förbandt sig att från de Holsteinska Grefvarna utlösa den andra hälften deraf; alla Svenskar och Norrmän, och deribland äfven de, som ifrån *Albrecht* till henne öfvergingo, skulle återfå sina gods i bägge länderna; alla *Albrechts* stadgar ville hon upphäfva: i afseende på bestämningen af Sveriges besittningar, gaf hon den obestämda försäkran, att Sveriges gränsor skulle förblifva sådane de af ålder varit. Svea Rikets Marsk, *Erik Kettilsson Wase*, tillträdde denna öfverenskommelse, och efter honom slutligen hela det Svenska Rådet *). På detta sätt afhändes och bortskänktes under detta tidehvarf länder och kronor, utan nationernas medverkan, endast af vinningslystna Magnater, under form af köp, hvilka vilkor ingendera parten hade i afsigt att hålla längre, än ögonblickets interesse det fordrade. För Sverige förestod nu en strid mellan den fordna och nya Konungen. Dess utgång var väl förut tämligen afgjord, men den kunde dock icke undgå att skaka landet och uppfylla det med oredor.

De confedererade, som nu inkallade Drottning *Margareta*, hade inom Sverige vunnit ett säkert stöd för detta steg, genom en författning, som *Albrecht*, sanno-

*) Se Litt. Sen. R. Sv. Holberg. pag. 499.

likt straxt efter *Bo Jonssons* död, hade utgifvit, hvarigenom han påböd, att så väl det andeliga som det verldsliga frälset skulle till kronan afstå hvart tredje af de hemman, som det innehade. Onekligt var, att ett sådant steg var oundvikligt, om Nationens säkerhet skulle kunna bevaras, och dess anseende upprätthållas. Men detta, om det skulle lyckas, hade helt andra förberedelser bort föregå. Regenten borde stadga sitt anseende såsom Rikshushållare, och Magnaternas välde brytas genom en allmänt stadgad öfvertygelse om sakens nödvändighet. Nu syntes detta endast som ett ryggande af gifna förläningar, och som ett ingrepp i den enskilda ägande rätten, hvilket retade alla sinnen, och sedan Konungen en gång begynt att med våld verkställa sin befallning, ville man ej mera sätta tro till de anbud om rättelse deri, hvilka han gjorde, då han insåg sitt misstag. Man hoppades på bättre tider under *Margareta*, och hon fick i Sverige flera anhängare än *Albrecht*, hvars Tyska gunstlingar äfven af Svenskarna ansågos såsom främmande blodsugare. *Albrecht* hade ingen annan tillflykt, än till den krigshär han i Tyskland hade värfvat, då på *Margaretas* anmaningar Svenskarne uppreste sig, och det inbördes kriget utbröt *). *Margareta* påböd lydnad för alla de steg, som af Riks-Marsken *Erik Kettilsson Wase* samt *Birger Ulfsson* och *Sten Bengtsson* vidtogos. Deras anseende var i synnerhet stort i Öster-Göthland. *Margareta* lät en armée

*) Se Litt. R. *Marg.* Ludov. d. B. Georg. seu 23 Apr. 1388.

mée af Danskar och Norrmän ifrån Halland inbryta i Wester-Göthland, der den med den Svenska förenades. *Albrecht* mötte dem med sina Tyskar vid Falköping. Den 21 Sept. 1388 blef han der fullkomligen slagen och, jemte sin Son, samt Grefvarna *Otto* af Rupin, *Gerhard* af Holstein och *Bugislav* af Stargard, tillfångatagen. *Albrecht* fängslades på Lindholms slott i Skåne, och hela Sverige erkände *Margaretas* öfvervälde, medan *Albrechts* anhängare ännu länge bibehöllo sig i Stockholm och Calmar.

Ehuru *Albrecht* ej mera förmådde att göra något sammanhängande försök att i Sverige återtaga sin magt, stördes dock länge lugnet inom Sverige af hans anhängare. De Tyska köpmännerne i Stockholm tillryckte sig der med våld öfvermagten, och förföljde alla Svenskar. De utmärktes genom namnet *Hättebröder*, pressade hufvudstaden och orten deromkring, och undandrogo sig den Svenska regeringens öfvermagt. Hertig *Johan* af Meklenburg slöt förbund med Wismar och Rostock, och utrustade en flotta för att befria Konung *Albrecht*; hela flottan led skeppsbrott, men de skingrade fartygen slogo sig på sjöröfveri på Sveriges kuster. Desse sjöröfvare blefvo kallade *Vitalianer* eller *Fetalie-bröder*, hvilka, i förbund med *Hättebröderna*, länge sköflade landet. Till dessa oredors afhjelpande sammankallade *Margareta* Sveriges Ständer till Söderköping år 1389. Nationen åtog sig då en dryg skatt, för att understödja nödiga mått och steg till detta ändamål. Drottningen belägrade tvän-

ne gånger Stockholm utan framgång. Flera år förlupo under ombytande krigsrörelser och underhandlingar, hvarunder utskylderne i Sverige ständigt ökades, men Magnaterne höllos vid godt lynne genom nya förläningar. Ändtligen afslöts 1395 i Helsingborg en tractat mellan Drottningen och Hertigen af Meklenburg, hvarigenom Konung *Albrecht* blef lösgifven, emot en lösesumma af 60,000 mark och afståendet af hela Sverige till *Margareta* *). Den offentliga acten på detta afstående blef dock icke af *Albrecht* utfärdad förr än år 1405, sedan han gjort ett fåfängt försök att mot *Margareta* uppvigla nya fiender. Nio Hansestäder gingo i borgen för uppfyllandet af denna tractat. Sedan denna tractat var verkställd, samlades det följande året Sveriges Ständer vid Mora stenar, hvarest på Drottningens förslag den unga prins *Erik* blef utvald till Sveriges Konung, på samma vilkor han förut i Norrige blifvit utkorad **). Drottningen framställde under mycket hoppfulla utsigter de tre Rikenas förening under en Konung, och många af de mest stridande interessen lyssnade till dessa framställningar. Vid en följande Riksdag i Nyköping samma år stadgades landets oeconomiska förhållande, och Magnaternas förmåner försäkrades ***). Alla dessa anstalter voro endast förelöpare för *Margaretas* stora plan, att af hela Norden bilda en enda oskiljaktig

*) Tractat i Helsingborg 1395. Se Hvidfelds Chron. sid. 593.

**) Messenius, T. 3, pag. 36.

***) Transactio Nycop. in Vigil. Math. Apost. 1396. ap. Hadorph. pag. 62.

Stat. Till detta ändamål sammankallade hon Fullmägtiga ifrån alla sina tre Riken till Calmar, i början af året 1397, hvarest hon den 17 Junii lät kröna den unga Konung *Erik*, och upprättade den ryktbara Calmare föreningen *). Hufvudgrunderna för denna förening voro följande: Konung *Erik* erkännes för Konung öfver alla de tre Nordiska Rikena, hvilka aldrig mer skulle åtskiljas, utan af en gemensam Konung everdeligen styras. Sättet stadgades, huru vid inträffande thronledighet ny Konung skulle väljas. Alla tre Rikena skulle gemensamt deltaga i krig. Konungen skulle styra hvart rike efter dess särskilda lagar. Vilkoren stadgades för krigshärars rustning och underhåll vid infallande krig. All oenighet, som fordom ägt rum, skulle vara försonad och glömd. Den som i ett rike blifvit dömd brottslig, skulle ej skyddas i de andra. Alla utländska ärender skulle Konungen afgöra i samråd med det Rikes Råd, der han vistades. Drottningen förbehölls under sin lifstid all Konungslig rätt och myndighet. *Margareta* hade nu bildat den största monarchie, som någonsin i Norden funnits. Framtiden visade, att dess varaktighet fordrade andra grunder, än blotta skriftliga afhandlingar och ömsesidiga försäkringar.

Pröfningen af denna Stats-förenings möjlighet har länge åt Häfdatecknare och Statsmän gifvit anledning till mycket stridiga omdömen. Utgången har längesedan gifvit ett afgörande utslag; men denna

*) De tre Nordiska Rikenas förening &c. Calmar 1397. Se Hadorph sid. 55.

utgång har blifvit på så mångfaldiga sätt förklarad och härledd från så olika grunder, att en undersökning om dess beskaffenhet, i den stund den afslöts, ej synes öfverflödig, för att utveckla, huruvida den i sin natur innebar varaktighetens möjlighet. I allmänhet var ett sträfvande till upplösning förberedt, då hvar och en af de tre förenade Staterna, enligt föreningen, skulle styras efter sitt enskilda interesse, utan afseende på ett helt för hela monarchien. När man dessutom betraktar denna monarchies physiska beskaffenhet, finner man lätt, att dess hufvudstyrka låg i det fasta Scandinaviska landet, hvaremot de Danska Öarne endast kunde erbjuda tillfälliga fördelar. Scandinaviens interessen måste således i denna monarchie vara rådande, om massan skulle kunna sammanhållas. Emedlertid hade föreningen haft den historiska gång, att Scandinavien dervid kufvades under öarna, hvaraf äfven skulle följa dess ständiga sträfvande att afskudda ett ok, som af den svagare delen var lagdt på den starkare. I allmänhet var ett sträfvande till upplösning förberedt, då hvar och en af de tre förenade Staterna, enligt föreningen, skulle styras efter sitt enskilda interesse, utan afseende på ett helt för hela monarchien. Men icke blott *Margareta*, utan äfven alla följande Konungar befunno sig, såsom Danmarks beherrskare, i detta förhållande till det fasta landet, då de gjorde öarna till monarchiens hufvudsäte, hvartill de hade alla möjliga retelser. Följande sin faders efterdöme, eftersträfvade hon en oinskränkt magt, hvilken i Scandinavien ej kunde fördragas. De grundsatser för styrelsen, som i Danmark följdes, voro af

ålder i Scandinavien förhatliga, och styrkan måste blifva magtens enda stöd, och användas emot den delen af hela monarchien, som hade den både mest afgjorda böjelsen och den största förmågan till motstånd. Om i omvändt förhållande det fria Scandinavien bestämt styrelsens åtgärder, hade sannolikt öarne gerna fästat sig vid dess interessen; men omöjligen kunde Scandinaverne med liknöjdhet se sig bringas till slafvar under öarna. Tidpunkten var ock icke, i afseende på Sverige, för föreningen gynnande. Sverige hade redan länge vant sig att vara otåligt, och att skilja sig vid Regenter, som missbrukat sin magt. Om Monarken efter föreningen dermed fortfor, skulle denna otålighet naturligtvis ökas mot en främling, som med utländsk styrka sökte stödja sitt välde, och ett oförsonligt nationalhat skulle bildas mellan den förenade monarchiens olika beståndsdelar. När härtill kom, att förvaltningen skulle skötas efter tre till lynne och formaliteter skiljaktiga lagsystem, lära ej vidlöftigare bevis behöfva anföras för det yrkande, att ett frö till upplösning redan i sjelfva föreningen var nedlagdt. När *Margareta* sjelf genast företrädesvis besörjde Danmarks interessen, var redan rigtningen för framtiden gifven och följderna lätta att förespå; och dessa följder skulle blifva så mycket vådligare, i den mån Statsföreningen i allmänhet inom Scandinavien ännu icke på bestämda grunder var sluten, utan de mägtigaste interessena voro sinsemellan i en ständig strid att kufva hvarandra. Om denna allmänna åsigt af hufvudsaken är rigtig, förfalla af sig sjelf alla de, både till innehåll och formaliteter,

löjliga beskyllningar, som framdeles ömsesidigt gjordes mellan Sverige och Danmark, för att på hvarandra skjuta skulden till Unionens upplösning. Unionen i sin rätta idée ägde aldrig rum, och det berodde af den nödvändiga stridens utgång, när och huru det synliga af dess upplösning skulle inför allmänheten röjas.

Redan under *Margaretas* egen förvaltning röjde sig ock inom Sverige de missnöjen, som der måste uppkomma. Understödd af de confedererade, som upphöjt henne på Svenska thronen, styrde hon landet genast egenmägtigt, och trampade de rättigheter Nationen af ålder ansett sig äga. I synnerhet betungade hon landet med omåttliga skatter, som hon sjelfmyndigt utskref, och som af henne, ehuru de hettes vara anslagne till Sveriges behof, likväl användes till hennes enskilda. Under det hon smickrade de andeliga och de Magnater, som höllo sig till henne, förtrodde hon Rikets slott och län åt Danska Höfdingar, som, utan att hon hindrade det, för egen räkning pressade allmogen. På de klagomål, som deröfver framställdes, gjorde hon föga eller intet afseende. Gottland löste hon ifrån Tyska Härmästaren, lösesumman utpressades af Svenskarna, men hon satte sig för Danmarks räkning i besittning af ön. Under allt detta plundrades landet, och all handeln hämmades af Vitalianerna, hvilkas våldsamheter hon, ehuru i förbund med Hansestäderna, ej förmådde hämma. Den gynnade Adeln och Presterskapet befästade sina slott och herrskade egenmägtigt öfver sina underhaf-

vande, samt utkräfde sina ofta sjelftagna rättigheter med väpnad hand. Lagen hvilade, och styrelsens hårdhet sammanverkade med Magnaternas ohejdade öfvervåld att försänka landet i nöd.

Missnöjena inom Sverige blefvo dock slutligen så allvarliga, att *Margareta* och den unga Konungen måste vara betänkte på att stilla dem. *Erik* utmärkte sig år 1402 genom frikostighet mot Presterskapet. Lunds Dom-Capitel och Wadstena kloster erhöllo af honom betydliga gåfvor. Likaledes Domkyrkan i Åbo. Staden Wiborg erhöll privilegier, och den tunga skatt, som af allmogen utpressades, under namn af femtonmarks-hjelpen, upphäfdes. Detta varade dock icke längre, än till år 1404, då *Margareta* påböd en ny skatt af en mark penningar på hvar spis eller rök inom Sverige. Derefter begynte *Margaretas* försök att lägga Schlesvig under Danmark. Hon beskylles att under denna tid flera gånger hafva lagt sin hand på enskild egendom, samt i synnerhet att hafva samlat alla allmänna handlingar, som kunde bestyrka Svenskarnas rätt, och öfverfört dem till Danmark. Efter godtycko satte hon till Ärke-Biskop i Upsala en Dansk man, vid namn *Johannes Jerechini*, hvilken i denna syssla bibehölls, oaktadt han af Påfven bannlystes. Lika egenmägtigt insatte hon en ny Biskop i Strängnäs, och till kriget mot Holsteinska huset måste Sverige bidraga både med manskap och penningar. Det uppretade den Svenska Adeln att ofta dertill få göra nya rustningar, och på egen kostnad nödgas utlösa de fångar, som i kriget gjordes, då, enligt

ingångna förbindelser; denna lösen af Drottningen borde erläggas. Slutligen undanröjdes Svenskarnas förnämste beskyddare hos Drottningen, hennes gunstling, den Svenske Ädlingen *Abraham Brodersson*. Konung *Erik*, som afundades den ynnest han af Drottningen åtnjöt, lät under kriget vid belägringen för Norburg halshugga honom, och då han derigenom retade Drottningens missnöje, ökades äfven i hög grad Svenskarnes harm. Missnöjet grodde ännu under askan, när *Margareta* den 27 Oct. 1412 afled, och ehuru hon genom sin skicklighet hade förmått afhålla dess utbrott, var dock redan vid hennes död ångren allmän öfver hennes inkallande till Sverige och Sveriges tillträde till Calmare föreningen. Man upprepade efter henne följande svar på de föreställningar man gjorde, att hon brutit de förbindelser hon afgifvit: "Förvaren J mina bref, jag skall nog förvara edra slott." Hennes sträfvande till oinskränkt magt stötte det Svenska national-lynnet; känslan af egen styrka kunde hon inom Sverige icke utplåna. Döden frälste henne ifrån att sjelf se sin byggnad ramla: men hos henne var despoters vanliga grundsats, att endast strida för sin egen regeringstid, djupt inrotad, och tillfredsställd att synas stor och mägtig, försakade hon att vara älskad och högaktad. En utmärkt skicklighet i konsten att regera kan henne aldrig frånkännas, men hennes verk undergick tidigt vansklighetens lag, då det ej var byggdt på rena och med naturen enliga grunder.

Drottning *Margaretas* regering var för Norrige mindre tryckande än för Sverige, i den mån landets

mindre förmögenhet gaf henne mindre frestelser och anledningar att deraf utpressa skatter. År 1402 uppkom likväl i Norrige en orolighet, som hotade med farliga följder. En ung man gaf sig ut för den unga Konung *Olof*. Han var son till den aflidne Konungens amma, och hade af sin moder blifvit så väl underrättad om den Kongliga slägtens enskilda förhållanden, att han åt sitt föregifvande med lätthet kunde gifva ett sken af sannolikhet. Den misstanka, som redan vid *Olofs* inträffade död, utspriddes, att den endast af modren var uppdigtad, sedan hon förmått sin son att gå i kloster, befordrade äfventyrarens framgång, och Norrmännerne begynte tro honom vara den verklige Konung *Olof*. Men Drottningen lyckades att i tid fånga honom, och sedan genom formlig rättegång han blifvit förklarad för bedragare, blef han bränd i Skåne, mellan Falsterbo och Skanör. I Norrige trodde man dock länge på hans uppgift, och förebrådde *Margareta* hans mord. Norriges Statshushållning vårdades af det Norrska Rådet, som ostördt och med omsorg förde förvaltningen, och handeln idkades tämligen oafbrutet, ehuru Vitalianerne äfven der plundrade kusterna, och till och med ofredade staden Bergen. *Margareta*, hvars upphöjelse hade varit anledningen till dessa Vitalianers plundringar, tillryckte sig dock, under namn af regaler, åtskilliga handels-rättigheter, hvarigenom tunga band lades på den allmänna näringsfliten. Sedan hon sålunda 1389 tillegnat sig hela handeln på Grönland, och förbudit Norriges inbyggare att segla på Island eller Grönland, upphörde för Norrige slutligen hela denna indrägtiga

handelsgren och all gemenskap med den der upprättade Norrska Colonien till den grad, att man ej mera har säkra spår, hvar den fordom varit anlagd.

Erik tillträdde efter *Margareta* ensam regeringen öfver Norden, bildad efter hennes grundsatser att enväldigt regera, men ej utrustad med hennes skicklighet att leda sinnen och händelser. *Erik*, i en blind tro, ansåg sig så mägtig, att allt borde vika för hans vilja, och rådfrågade derföre aldrig hvarken billighet eller klokhet. Hans olyckliga krig mot det Holsteinska huset, rörande besittningen af Schlesvig, var grundorsaken till hans fall. Ehuru han dertill uppbådade hela Nordens styrka, förmådde han dock ej att under 29 år besegra och kufva en obetydlig Tysk Furste. Orsaken dertill låg i hans oskicklighet, både såsom härförare och underhandlare. Men kostnaden för ett så långvarigt, fruktlöst krig utarmade hans länder, i synnerhet Sverige, som dervid med missnöje såg sig uppoffras endast för Danmarks interesse. Folket suckade under påtvungna utlagor, och ädlingarne retades, då Konungen ej uppfyllde sina förbindelser att utlösa de fångar, som blefvo offer för hans oskicklighet. Men den största nöden utbreddes öfver Sverige genom de utländska Höfdingar, som Konungen öfver dess län tillsatte, så att sjelfva allmogens tålamod slutligen måste brista, då desse icke allenast föraktade all lag och gammal häfd, utan äfven sinsemellan täflade i grymhet emot sina underhafvande. Ständiga våldsamheter emot Presterskapet, och ett fräckt förakt för Magnaterna och Rikets Råd, aflägsnade äfven dessa partiers sinnen, hvarigenom de svaga band, som

ännu sammanhöllo Nordens förening, alldeles upplöstes. Vi lemne åt Sveriges särskilda Historia att utförligen beskrifva de händelser, hvarigenom *Erik* störtades ifrån Sveriges thron. Vi vilje här allenast hufvudsakligen fästa uppmärksamheten dervid, att *Engelbrecht Engelbrechtssons* uppresning var inom Europa den första yttringen af en national-kraft, som icke allenast rigtades emot despotens tyranni, utan hufvudsakligen mot den feodalism, som, hand i hand med hierarchien, under medeltiden lika mycket hade qväft nationerna, som den skakade Regenternas throner. Den banade vägen för *Sturarna* och *Gustaf Eriksson*, och var signalen till Sveriges sjelfständighet och nationernas frihet.

Konung *Eriks* afsättelse i Sverige föregick hans afsättelse i Danmark och Norrige. Vi vilje här blott summarikst anföra hvad dessförinnan i Sverige tilldrog sig. Ju mera Adeln klagade att under det olyckliga kriget genom uppfyllandet af rusttjenst-förbindelsen utblottas, och fåfängt påminte Konungen om sin pligt att på sin kostnad utlösa fångarna, och ju mera allmogen klagade öfver sin oförmåga att utgöra skatterna, desto mera var Konungen omtänksam att tillsätta Läns-Höfdingar, som verkställde hans befallningar. Han utskref en viss skatt ifrån hvart litet district, utan afseende på districtets beskaffenhet, och denna skatt skulle, tvärtemot gammalt bruk, utbetalas i reda penningar. Fogdarne utmätte allmogens varor efter derå satt godtyckligt värde, och utkräfde dagsverken till Kronan med en onaturlig och oerhörd grymhet. Läns-Höfdingen öfver Westmanland och

Dalarne *Jöse Eriksson* spände bönder och hafvande qvinnor för plogar och hölass, och agade deras motsträfvighet med eld och svärd. Han använde sin fintlighet att uppfinna omenskliga straff, och retade allmogens förtviflan, för att deraf taga sig anledning till nya misshandlingar. Inom landet fanns ingen magt, inför hvilken man kunde anföra klagomål, och om än Rådet hade trott sig kunna upptaga sådana, antingen vågade det ej att uppresa sig emot Konungens fogdar, eller såg det, jemte Presterskapet, ej ogerna, att bitterheten mot Konungen tillväxte: ty Presterskapet var ifrån honom längesedan aflägsnadt, då han egenmägtigt ofta blandade sig i de andeliga ärenderna. Nöden och missnöjet tillväxte sålunda med hvar dag, utan någon utsigt att deri vinna lindring, ända till år 1432, då *Engelbrecht Engelbrechtsson*, en i Koppar-Bergslagen bosatt Bergsman, af utmärkta egenskaper och en genom studier och utländska resor förvärfvad ovanlig bildning, ensam vågade åtaga sig att till Konungen framföra sin landsorts klagomål öfver dess förtryck och deri söka utverka lindring. Han reste till Konungen, som då vistades i Danmark, och aflemnade allmogens klagoskrift. *Erik* syntes göra derpå afseende, och hänvisade honom till det Svenska Rådet, hvilket erhöll befallning att på stället göra undersökning om sakens beskaffenhet: men Konungen förböd honom vid lifsstraff att i dylika ärender mera återkomma.

Svenska Rådet afsatte *Jöse Eriksson*, och tillförordnade i hans ställe en vid namn *Melchior Görz*;

men *Jöse Eriksson* åtlydde ej Rådets befallningar, utan fortfor att med ökad hårdhet utöfva sitt ämbete. Dale-allmogen samlade sig då under *Engelbrechts* anförande i Julii månad 1433, förstörde fästet Daleborg vid Dalelfven, och belägrade *Jöse Eriksson* i Westerås slott. Genom Rådets bemedling afträddes ämbetet åt *Görz*, och allmogen, tillfredsställd af hoppet, återvände fredligt till sin hemort. Men när den nye Ståthållaren icke eftergaf den gamla i hårdhet, förnyades samma uppträde det följande året, hvarvid allmogen åter lät stilla sig genom ombyte af Läns-höfding. När slutligen allmogens plågor derigenom ingalunda lättades, uppbröt åter *Engelbrecht* i Julii månad 1434, intog Westerås och Köpings slott, insatte *Nils Gustafsson Puke* till Befälhafvare i Westerås, och tågade vidare till Upsala, der Norrländningarne på hans anmodan förenade sig med honom. Med den styrka, som nu var samlad, intogos alla fasta orter inom Norra Sverige, och förs\u00e5gos med infödda befälhafvare. Endast Stockholm, Örebro och Nyköping, voro qvar i Konungens våld, dock under vilkor att uppgifvas, om ej Konungen inom en bestämd tid skickade dem undsättning. Denna uppresning skedde med den största ordning: ingen våldsamhet utöfvades, utan mot bestämda fiender, och Bondehären hade utseende af att vara inöfvad i den strängaste disciplin. Landet fann sig lättadt, icke blott i hoppet att befrias ifrån sina förtryckare, utan äfven genom hvila ifrån dagliga misshandlingar.

Engelbrecht nalkades med sin här Götha Rike, och Sveriges Råd samlades i Wadstena för att öf-

verlägga om nödiga åtgärder. *Engelbrecht* infann sig ock der, och begärde företräde i Rådet. Han uppmanade Rådet att biträda hans sak; men Rådet, ehuru öfverraskadt, och fruktande allt af den väpnade allmogen, undskyllde sig likväl under åberopande af sin trohets-ed emot Konungen. Imedlertid blefvo både Aristocratiens och Hierarchiens föreställningar denna gången fruktlösa. *Engelbrecht* hotade, och Rådet måste gifva vika. Han förmådde dem att uppsätta ett bref till Konungen, att de ej kunnat motstå de missnöjdes magt, att Sverige nödgades undandraga sig den grymhet och de skatter, hvarmed Konungen plågat landet, och att Riksens Råd, jemte allmogen, nu uppsade honom all tro och lydnad *). Detta bref åtog han sig sjelf att till Konungen fortskaffa. Derefter intog *Engelbrecht* alla fasta orter i Öster- och Wester-Göthland, inbröt i Halland, och skyndade åter till Stockholm, der innan årets slut Ständerne samlades, och förnyade uppsägelsen af all tro och lydnad mot Konungen. Beslutet skickades till Konungen, samt öfversatt på Tyska till Hansestäderna. Lugn och ordning herrskade öfver hela Sverige under de nya förvaltare *Engelbrecht* hade tillsatt. Den folkresning, hvarigenom denna statshvälfning utfördes, utmärktes af en återhållsamhet, hvarpå Magnaternas fordna confederationer aldrig kunnat uppvisa något prof. Enda ändamålet var att afskudda oket och återställa lag och rätt. Men alla stridiga interessen inom staten voro i jäsning. Konungen beredde sig

*) Litt. Sen. R. S. ad R. Er. Wadst. in crast. Assumt. B. Virg. 1434. Hadorph.

att med våld återtaga hvad han förlorat, och feodalherrarne harmades att se en magt resa sig, som icke var deras.

I October månad ankom Konungen med en flotta till Sverige, och härjade på kusterna, ehvar han framfor. *Engelbrecht* skyndade med allmogen att belägra Stockholm, dit Konungen ej anlände förr än i November. Genom Biskoparnas bemedling afslöt Konungen ett stillestånd till September nästföljande år, inom hvilken tid allt skulle ställas i ordning och alla skatter upphöra. Konungen lofvade att underkasta sig dom af en Nämnd bestående af tolf män, andelige och verldslige, ifrån alla tre Nordens Riken, och sedan han i Stockholm inlagt 600 mans besättning, återreste han till Danmark *).

På en Riksdag i Arboga uppdrogo Ständerne i Junii månad 1435 åt *Engelbrecht* att förestå Rikets förvaltning. Konungens Befälhafvare i Stockholm, *Hans Kröpelin*, underhandlade med Rådet, och man kom öfverens om ett möte i Halmstad den 3 nästkommande Maji. Sex Fullmägtige ifrån Sverige mötte der sex Fullmägtiga ifrån Danmark, och man beslöt, på Ärke-Biskop *Olofs* inrådan, att Konungen den 29 Julii skulle infinna sig i Stockholm, der allt fredligen genom 12 goda män skulle iordningsättas **). Under

*) Transactio Stockh. fer. 2. post fest. Mart. 1434, ap. Hadorph. pag. 84.

**) Se a) Transact. Halmstad. d. ine. S. Crucis 1435.
b) Sen. Conf. Ups. fer. 2. Pentec. 1435.
c) Oblig. Dan. et. Norv. in Norremalm. Dom. ante fest. Laur. a. 1435.

runda löften om bättre tider, förband man sig att bibehålla Nordens förening. Denna dagtingan stadfästades sedan af det Svenska Rådet. *Engelbrecht*, under hopp att vinna sitt ändamål, sammanhöll imedlertid sin här, och använde den under sommaren att vid Södertelje gräfva en canal, för att der sätta Mälaren i förbindelse med Östersjön, hvilket arbete likväl var en sednare tid förbehållet att fullborda.

Enligt fördraget i Halmstad, samlades alla tre Rikenas Fullmägtige på utsatt tid i Stockholm, men Konungen infann sig icke. Hans trogne tjenare *Kröpelin* utverkade dock, att Fullmägtige stadfästade och förlängde Halmstads dagtingan. De åtskilldes, och Konungen anlände kort derefter, och nödgades afgifva en ny försäkran att styra Riket efter lag och rätt. Konungen underskref allting, utan afsigt att hålla något, och Magnaterne emottogo dessa försäkringar, nöjde att se det obestämda tillståndet förlängas, och derigenom ej behöfva erkänna *Engelbrechts* öfvervälde. Rikets slott öfverlemnades till Konungen, hvaremot han tillsatte en Riksdrotz, *Christer Nilsson Wase*, och en Riksmarsk, *Carl Knutsson Bonde*, som i Sverige skulle förestå styrelsen. Då han derefter trodde Sverige vara lugnadt, återvände han till Danmark.

Men *Engelbrecht* samlade åter Riksens Råd och Ständer till Arboga i Januarii månad 1436. Der före-

d) Tract. Långholm. in. crast. S. Laur. a. 1435.
e) Oblig. R. Er. Stockh. d. S. Calixt. 1436.
f) Oblig. ejusd. Stockh. d. S. Luc. Ev. 1435. Hadorph ad Chron. Rhythm.

förelades Konungen å nyo att till den 1 Martii infinna sig i Sverige, för att tillfredsställa nationens fordringar, eller ock icke mera räkna på dess lydnad. *Erik* var vid denna tid sysselsatt med att till sin efterträdare i Norden låta hylla Hertig *Bugislav* af Pomern, och hade anbefallt sin Ståthållare i Stockholm, *Erik Nilsson*, att med våld dertill tvinga Stockholms innevånare. När *Engelbrecht* och Rådet derom erhöllo underrättelse, tågade åter en här, under anförande af *Engelbrecht* och Riksmarsken, till Stockholm, bemägtigade sig staden och belägrade slottet. *Engelbrecht* tågade sedan vidare, att underlägga sig landets öfriga fasta orter. Man beslöt nu i Sverige att utvälja en Riksföreståndare, och Rådet utkorade dertill Riksmarsken *Carl Knutsson Bonde*, med förbigående af *Engelbrecht*, som af nationens förtroende påkallades. Denne emottog utan förtrytelse att under Riksföreståndaren vara krigshärens höfvidsman, och fortsatte sitt uppdrag att ifrån Konungens befälhafvare återtaga alla Rikets fasta orter. Konung *Erik*, som i Danmark icke var mera älskad, än i Sverige, företog sig nu att alldeles öfvergifva sina Riken. Han reste oförmodadt till Preussen, men blef derifrån af Danska Herrarna återhemtad, vid hvilket tillfälle han ånyo af *Kröpelin* lät förmå sig att ingå på ett anbud att med Sverige bemedla förlikning. Detta skulle ske vid ett möte i Calmar i nästinstundande September månad, under Hansestädernas bemedling. Att sakerna inom Sverige undertiden vände sig till hans fördel, var ej en följd af hans egen omtanka. Magnaterne sågo med afund

Engelbrechts växande anseende. Hans dygd var dem i vägen, och om han lyckats att få sina grundsatser i Sverige gällande, hade feodalismen varit skakad i sin grundval. Sjelfve Riksföreståndaren såg ej ogerna, att han undanröjdes, och *Måns Bengtsson Natt och Dag* till Göksholm brännmärkte sitt namn i häfderna, såsom hans mördare. Nationen andades hämnd, och Riksföreståndaren hade största svårighet att inom landet bibehålla lugn. Under denna jäsning inträffade det utsatta mötet i Calmar. Det var der, som *Carl Knutsson* första gången blef bedragen i sitt hopp att vinna kronan. Konung *Erik* erkändes ånyo, Calmare Unionen förnyades, och den gamla föreningsacten erhöll hvarjehanda tillägg, hvarigenom man trodde sig till Rikenas säkerhet hafva gjort noggrannare stadgar rörande deras inre förvaltning *).

Ifrån Calmar reste Konung *Erik* till Gottland, men led på resan skeppsbrott, och hindrades deraf att, enligt sitt löfte, den 29 Sept. 1436 inträffa i Söderköping, för att der med Sveriges Råd iordningsätta Rikets angelägenheter. Ryktet utspridde, både i Sverige och Danmark, att Konungen omkommit. Danske fullmägtige anlände till Söderköping, med hvilka man öfverenskom, att, antingen Konungen vore lefvande eller död, Rikenas förening dock skulle blifva orubbad, hvarom på ett nytt möte i Calmar nästa år vidare skulle öfverläggas: *Carl Knutsson* satte sig imedlertid i besittning af hela styrelsemagten, och utdelade Rikets län, dels åt sina anhängare, dels åt sådana

*) Se Unio secunda Calmariens. in Oct. D. B. Virg. 1436. ap. Had. ad Chron. Rhythm. p. 117.

motståndare, som han trodde sig derigenom kunna förbinda. De ibland dem, som voro obeveklige, sökte han att undanrödja, och *Engelbrechts* gamle och redlige vänner, *Broder Svensson* och *Erik Puke*, måste lägga sina hufvuden på stupstocken. Genom hot och våld förmådde *Carl Knutsson* Riksdrotzet att i allt lämpa sig efter hans vilja, och utöfvade sålunda i sjelfva verket högsta magten. Men Riksdrotzet var dock hans hemlige fiende, och de Svenske Magnaterne sågo med afund hans tillväxande magt. De uppviglade uppror i flera provinser, hvilka dock *Carl Knutsson* lyckades att dämpa: men Magnaternas och Presterskapets nit att fortsätta Calmare-föreningen ökades dagligen. Ett nytt möte i Calmar 1438, anstäldt till detta ändamål, misslyckades, då hvarken Konung *Erik*, eller några fullmägtige ifrån Norrige der infunno sig. Sveriges Ständer samlades derefter i Södertelje, instämde Konung *Erik* inom tre månader till Upsala, att förklara sig öfver landets anklagelser och uppfylla sina afgifna försäkringar, så framt han ville behålla den Svenska thronen.

Imedlertid afsattes Konung *Erik* i Danmark, och, utan afseende på föreskrifterna i Calmare förening, inkallade Danska Rådet, de öfriga Rikena oåtsporda, Hertig *Christopher* af Bäyern, att emottaga Danmarks krona. När detta i Sverige kungjordes, var man icke särdeles villig att lämpa sig efter Danska Rådets planer, helst *Carl Knutsson* der sjelf eftersträfvade Konungamagten. Riksdrotzet, som nu var hans oförsonligaste fiende, bekände sig uppenbart för Konung

Eriks bibehållande; men i Januarii månad 1439 förklarade Riksens Ständer Konung *Erik* hafva försutit sin rätt till Riket, då han ej åtlydt deras stämningar, och anbefallde åter *Carl Knutsson* att taga alla Rikets slott i besittning *). *Carl Knutsson* företog sig genast verkställigheten af denna befallning. Några af Sveriges Magnater reste till Konung *Erik* på Gottland, och erhöllo hans befallning att sätta sig emot *Carl Knutsson*. Han kom äfven sjelf till Sverige, och sökte att underhandla, äfven som åtskillige af hans anhängare försökte att med våld uppehålla hans sak. På ett möte i Jönköping samma år, der endast fullmägtige ifrån Danmark, men inga ifrån Norrige infunno sig, förklarades *Erik* för afsatt; man öfverenskom att bibehålla Unionen, och att derföre på ett möte i Calmar nästa år afgöra allt hvad dertill erfordrades, då det borde stadna vid hvad tvänne Rikens fullmägtige beslöte, äfven om icke det tredje Rikets sig der infunne.

Sverige och Danmark hade nu genom flera allmänna handlingar afsatt Konung *Erik*. Norrige hade på intet sätt deri verksamt deltagit. Det synes, som hade Norrige, i dess aflägsenhet, dels varit mera fredadt för *Eriks* och hans fogdars förtryck, dels njutit sitt Råds obehindrade styrelse, och derföre med likgiltighet åskådat de andra ländernas skakningar, och endast bemödat sig att ifrån sig utehålla dem. Det synes icke heller, att Norrska regeringen på något sätt beifrat de uppenbara öfverträdelser af förenings-acten,

*) Transact. Junek. d. Mart. post Fest. omn. Sanct. 1439.

som i synnerhet i afseende på detta Rike blifvit begångne. Om detta skett af klokhet eller slapphet, synes omöjligt att utreda; dock synes den eftergifvenhet, hvarmed Norrige sedermera allt framgent gaf vika för den mägtigaste, snarare bevisa för den senare meningen. Kanske är det endast bristen af inhemska anteckningar, som lemnar oss i ett så djupt mörker om hvad som under dessa Nordens hvälfningar inom Norrige föregick; men merendels grundar sig ock denna brist deri, att ganska få föremål funnits att anteckna. Efter något allmänt stats-interesse hade också på lång tid inga spår i Norrige visat sig, och Presterskapet, som under denna tid der var nästan enrådande, skötte sina interessen obehindradt, utan att deltaga i grannländernas tvister.

Hvarken i Sverige eller Norrige syntes man böjd att gilla Danska Rådets steg, att utan de andra Rikenas hörande inkalla en thronföljare. Biskop *Johan* i Opslo, sjelf Dansk, inställde sig väl i Danmark såsom befullmägtigad att samtycka till det gjorda Konungavalet, men Drotzet *Sigward Jonsson*, och Norrska Råden *Kolbjörn Gast* och *Henrik Schakt* afreste till Sverige för att med det samma ingå en särskild förbindelse. De funno likväl nu sinnena i Sverige dertill mindre benägna, sedan Presterskapet der hade haft så mycken öfverhand, att man beslutit antaga Konung *Christopher*, och *Carl Knutsson* sjelf, tillfredsställd genom omåttliga förläningar, hade funnit sig befogad att för *Christophers* nedlägga sina anspråk. De Norrske Rådsherrarne anmodades att det följande året mö-

ta de andra bägge Rikenas fullmägtiga i Lödöse, hvarest allt slutligen skulle afgöras. Men äfven detta möte aflopp utan annat beslut, än att Sverige och Norrige skulle bistå hvarandra *); och *Christopher* blef ej ordentligen erkänd för Nordens Konung, förr än efter ett nytt möte i Köpenhamn, och sedan han afgifvit en försäkran att hålla Rikets lag och alla Stånds friheter heliga; att till Riksråd och befälhafvare på slotten ej tillsätta andra än infödda Svenska män; att vistas i hvart Rike en bestämd tid, och derinom förtära landets utskylder, och ej utföra dem till ett annat land; att alla Svenska handlingar, som funnes i Danmark eller Norrige, skulle till Sverige återlemnas; att Halland skulle med Sverige införlifvas, och tullen vid Bohus afskaffas; att om någon ort ifrån Ryssland inkräktades, skulle den tillfalla Sverige; att myntet skulle bibehållas vid vederbörlig godhet, och de skador Svenskarne genom Holsteinska kriget lidit, skulle dem godtgöras **). I Augusti månad anlände Konung *Christopher* till Calmar, der Sveriges och Norriges fullmägtige förut inträffat och slutit mellan bägge Rikena en nära förening ***), i följande uttryckliga ordalag: "ehuru Gud behagar, att Sverige och Norrige blifva vid en Konung, eller hvardera får särdeles sin Konung". Oaktadt man så nära förut ansåg utgången obestämd, emottog dock

*) Lit. Sen. R. R. Sv. et Norv. Lödöse d. 7 et 9 Sept. 1441. Confoed. Ludos. ap. Hadorph. pag. 141.

**) Obligat. R. *Christoph.* in. crast. p. Marc. Ev. 1441. ap. Hadorph. pag. 145.

***) Confoed. Sv. et Norv. Calm. d. S. Laur. 1441. ap. Hadorph. pag. 143.

Carl Knutsson Konungen endast såsom Marsk, och erhöll af honom de utlofvade förläningarna. I September gjorde *Christopher* sitt intåg i Stockholm, hylades derefter vid Mora Stenar, och kröntes i Upsala. *Carl Knutsson* drog sig till Finland, och innehade i sjelfva verket inom landet lika mycken, om icke större magt, än Konungen. Ifrån Sverige reste *Christopher* till Norrige, der han i Opslo af Ärke-Biskop *Aslak Bolt* kröntes, utan att något vidare motstånd deremot röjdes. Norriges inbyggare, om de än hade någon enskild önskan, syntes dock hellre i overksamhet vilja låta allt bero vid händelsernas gång, än, genom deltagande deri, blottställa sig för de skakningar, som öfvergingo grannländerna. Till Konung i Danmark kröntes ej *Christopher* förr än det följande året 1443, en method, hvarigenom man sökte förekomma missnöjet med hans egenmägtiga inkallande af Danska Rådet. Det var tidens anda att eludera författningar, och diplomatiken satte den största heder i skickligheten att göra det på ett sätt, att det kunde försvaras, — en förfining af konsten att bedraga, som Hierarchernas lynne meddelade och utarbetade.

Konung *Christophers* korta regering var i Sverige föga märkvärdig. Allmänna införandet af den långt förut utarbetade Landslagen var det enda egentligen ryktbara minne efter denna Konung. Han sökte att hålla sig väl med Presterskapet och Magnaterna, underhöll deras afund på *Carl Knutsson*, och sökte derjemte hans vänskap, samlade af Sverige, på många mer och mindre directa sätt, penningar, och utförde

dem till Danmark. Han erhöll tillnamnet *Barke-Konung*, i anledning af den olyckliga missväxt, som under hans tid tryckte Sverige, och tvang dess innevånare att äta bark-bröd, och man beskyllde honom att hafva gäckat den allmänna nöden, genom utmärkt yppighet inom sitt hof. Förtroendet till honom var nära att brista, när han, under en resa till Sverige, hastigt dog i Helsingborg den 5 Januarii 1448. Ett nytt Konungaval väckte nu nya stormar i den så svagt sammanbundna Nordiska Staten.

Tidningen om *Christophers* död emottogs af det Svenska Rådet i Jönköping. Om någon sammankomst af alla Rikenas fullmägtiga till nytt Konungaval väcktes ej från någotdera Riket fråga. Svenska Rådet utvalde genast till Riksföreståndare tvänne Bröder, *Bengt* och *Nils Jönsson Oxenstjerna*, samt öfverenskommo om ett möte i Stockholm, dit äfven Riksmarsken ifrån Finland skulle kallas. Riksföreståndarena satte sig i besittning af hela styrelsemagten. *Carl Knutsson* anlände till Stockholm, omgifven af ett stort beväpnadt följe. Riksföreståndarena och deras Brorsson, Ärke-Biskop *Jöns*, yrkade på Calmare förening, och att ingen Konung annorstädes än i Halmstad, af alla tre Rikenas fullmägtiga, kunde väljas. Men mängden af Rådet beskyllde Danskarna att vid *Christophers* val hafva brutit föreningen, och yttrade högt, att man borde hafva en inländsk Konung, och ej af Danmark låta föreskrifva sig sitt val. Man visste ock, att samma mening i Norrige vore rådande. Prelaterne gåfvo vika, och på förslag till Konung uppfördes bägge Riksförestån-

darena och Riksmarsken *Carl Knutsson*. *Carl Knutsson* erhöll den 20 Junii 1448 sextiofem röster af sextioåtta, och utropades i följe deraf för Sveriges och Göthes Konung. Den 28 Junii hyllades han på Mora äng, och kröntes den följande dagen i Upsala. Han utmärkte sin upphöjelse genom mycken prakt, bekräftelser på de andeligas privilegier, och runda förläningar åt de förnäma och mägtiga.

Danskarne, som först hade erbudit kronan åt Hertig *Adolph* af Holstein, valde, sedan han vägrat att emottaga den, Grefve *Christian* af Oldenburg, som den gerna emottog, och året derefter gifte sig med *Christophers* Enke-Drottning *Dorothea*. Norrmännerne syntes i fullkomlig overksamhet betrakta utgången. Unionen hade de redan länge ej ansett bindande, och för föreningen med Sverige voro de böjde, så mycket mera, som *Carl Knutsson* inom Norrige hade många slägtingar och vänner, och deribland förnämligast Rikets Ärke-Biskop, *Aslak Bolt*. När Konung *Christian* till Norrige afskickade sändebud, för att verka till sin fördel, mötte dessa sändebud ej särdeles benägenhet. Deremot sände Norriges Ständer vid Påsktiden 1449 fullmägtiga till Bohus, som förenade Norrige med Sverige, och på dess vägnar erkände *Carl Knutsson* för Norriges Konung *). Detta stadfästades på flera thing inom Norrige, och genom ett allmänt Konungaval i Hambre, hvarefter *Carl Knutsson*, som inställde sig i Norrige, utropades den 21 October och krön-

*) Transact. Ord. Norv. Bahus. d. Ciner. 1449. ap. Hadorph. pag. 152.

tes i Trondhiem den 20 November *). Samtelige Norriges inbyggare berättade Konungen i Danmark sitt beslut, och försäkrade, att de aldrig ville hafva någon Tysk eller Dansk Konung **). Styrelsen öfver Norrige anförtrodde Konungen åt tvänne infödda Norrska Rådsherrar, *Aslak Tuësson* och *Einar Fluga*, hvarefter han återvände till Sverige.

Men med Danmark var icke saken så lätt afgjord, som i Norrige, ehuru inga spår finnas, att *Carl Knutsson* satt i fråga att äfven der upphinna thronen. Den nyvalde *Christian* slog deremot ej ur hågen att åter bringa Calmare förening i stånd. Han kände de många enskilda interessen, som kunde befordra hans planer, och hans lynne var böjdt att begagna sig deraf. *Carl Knutssons* första åtgärd, sedan han uppstigit på thronen, var att af Danmark fordra ersättning för de stora skatter *Christopher*, tvärt emot sina försäkringars innehåll, ifrån Sverige hade utfört, samt att återfordra Gottland, som ännu af Konung *Erik* innehades. Han tågade sjelf till Öland, och skickade *Birger Trolle* samt *Måns Gren* till Gottland, hvarest de efter några vunna fördelar belägrade Wisby. Konung *Erik* erböd då åt den nyvalda Konung *Christian* besittningen af Gottland, om han ville sända honom

*) Conclus. Frosta thing. d. 17 Jun. ap. Hadorph. pag. 153. Lit. Veran. d. Vos d. Math. Apost. ap. Hadorph. ad Hist. S. Olai pag. 92. Conf. Hambr. d. 11,000 Virg. 1449. ap. Hadorph. ad Hist. S. Olai pag. 95. Submiss. Römer. Ullinghof fer. 3. infr. Oct. omn. Sanct. 1449. Capitul. R. Car. Norv. dat. apud Hvitfeld pag. 849.

**) Litt. Ord. Norv. Trondhiem d. Lun. post fest. S. Clement. 1449. ap. Hadorph.

hjelptroppar. De troppar, *Christian* ditsände, kunde dock ej undsätta honom, utan *Erik* var nära att uppgifva Gottland i slutet af år 1448, men vann tid genom bedrägliga underhandlingar med *Birger Trolle*, hvarunder Konung *Christian* hann att till Gottland affärda en betydlig styrka under *Olof Axelsson Thott*, och slutligen att sjelf ditkomma. Gottland försvarades dock manligen af *Gren*, men han motstod slutligen ej *Christians* list, utan ingick med honom en förening *), i stöd hvaraf han erkände hans ägande rätt till Gottland, och emottog ön af *Christian* såsom län. Det slutliga afgörandet hänsköts likväl till ett möte, som mellan Sveriges och Danmarks fullmägtiga utsattes i Halmstad till den 1 Maji 1450. Under denna ställning vägrade Höfvidsmannen på Aggerhus *Hartwig Kromedick* att erkänna *Carl Knutsson* såsom Norriges Konung. *Carl* skyndade till Norrige, och *Kromedick* bragtes till lydnad, under förbindelse att underkasta sig mötets beslut i Halmstad.

Konung *Christian* försummade ej att under tiden till detta möte inom Sverige stämpla till sin fördel. Ärke-Biskop *Jöns*, som ej deltagit i *Carl Knutssons* val, och med harm dervid sett sin egen slägt förbigås, var både derigenom och genom sitt Stånds interesse lätt vunnen att befrämja Unionens återställande och valet af en främmande Konung. Före mötet samlade *Carl Knutsson* Riksens Ständer i Arboga, och de fullmägtige, som då utnämndes till mötet i Halmstad,

*) Tract. Wisb. d. S. Petr. ad vinc. apud Hadorph, pag. 156. Ratif. R. Christ. Wisb. d. S. Petr. ad. vinc. apud Hadorph. pag. 158.

fingo bestämd föreskrift, att ingen ting eftergifva af Konungens interessen, hvarken i afseende på Norrige eller på Gottland. Det var detta ögonblick Nationens enhälliga föresats att bibehålla Scandinavien förenad och sjelfständig, utan beroende af de främmande interessen, som med de Tyska Konungarna bemägtigade sig Danmarks thron. Men denna föresats skulle göras om intet, genom ett af de märkligaste exempel af fullmägtiges trolöshet och vågsamma dristighet att handla tvärt emot gifna instructioner. I anseende till detta i Historien ovanliga exempel, må desse Sveriges fullmägtige vid mötet i Halmstad här uppräknas. De voro: Biskopen i Linköping *Nils Kenicius*, Electus i Skara *Bengt Gustafsson*, Dieken i Upsala, *Helmiche*, *Måns Gren*, *Erik Eriksson Gyllenstjerna*, *Nils Jönsson Oxenstjerna*, *Erik Axelsson Thott*, *Johan Carlsson Ferla*, *Lars Snakenborg*, *Gustaf Olofsson Stenbock*, den äldre, *Svarte Åke Jönsson Skaning*, och *Simon Körning*. Ärke-Biskop *Jöns* och *Magnus Gren* voro Konung *Christians* egentliga redskap. Resultatet af Halmstads möte blef ett beslut, af följande hufvudsakliga innehåll *): "hvar gång någotdera Rikets thron "blefve ledig, borde 12 af hvardera Rikets Råd sam"las i Halmstad inom 12 veckor, att välja en ny "Konung. Både *Carl Knutsson* och *Christian* skulle "bibehålla den magt, de i Sverige och Danmark nu "innehade, men hvilkendera som öfverlefde den an"dra, skulle efterträda honom, i fall de tolf Rådsher"rarne derom sämjdes: kunde de ej komma öfverens,

*) Instrum. Pac. Halmstad. in Vig. Ascens. Dom. 1450. apud Hadorph. pag. 170.

"skulle det Rike, som förlorat sin Konung, välja en "Riksföreståndare. Efter bägge Konungarnas död skul-"le en ny väljas öfver bägge Rikena, som i ettdera "vore född: man borde först hålla sig till Konunga-"sönerna, efter föreskriften i Calmare förening, som "i sin fulla kraft skulle bibehållas: om Norriges Råd (inga fullmägtige ifrån Norrige voro vid mötet till-"städes) ville träda i samma förbund, skulle Norrige "njuta lika frihet med Sverige och Danmark, emellan "hvilka en evig fred nu afslöts. De Svenske fullmäg-"tige afträdde *Carl Knutssons* rätt till Norriges krona, "och förbundo sig att innan den 29 Julii derpå an-"skaffa hans egen afsägelse, eller såsom fångne infin-"na sig hos Konung *Christian* i Helsingborg. Tvi-"sten om Gottland skulle framdeles afgöras på ett nytt "möte i Runneby i Blekingen, hvarunder Konung "*Carl* skulle vistas i Calmar, och Konung *Christian* i "Sölvitsborg."

Konung *Carl Knutsson* protesterade genast offentligen mot denna dagtingan, och hänsköt målets afgörande till den heliga Fadren i Rom, i hopp att genom hans magt kunna kufva de Svenska Prelaterna. Påfven *Nicolaus* 5 omfattade gerna ett tillfälle att råda öfver kronor, och uppdrog åt sin Legat Cardinalen *Joh. S. Angeli* att derom anställa undersökning. Men Konung *Christian* ansåg nu vigtigare att handla, än att underhandla. Han lät i Norrige utsprida ryktet om *Carl Knutssons* afsägelse, och sedan Ärke-Biskop *Aslak* under tiden aflidit, fanns inom Norrige ingen man med nog nit och myndighet att upplysa om det rätta förhållandet och understödja *Carl Knutssons*

offentligt erkända rätt. Genom list och hot lyckades det *Christian* att i Trondhjem blifva krönt den 29 Julii 1450 *). En herredag samlades i Arboga, sannolikt på Ärke-Biskopens kallelse, der han, jemte löftesmännen för Halmstadska fördraget, ville förmå Konung *Carl Knutsson* att det samma bekräfta **). Tvungen att vika för öfvermagten, samtyckte han dertill, dock med förbehåll, om de Norrske sjelfve voro hågade att rygga sina förbindelser, och så vida Sverige derigenom icke råkade i obestånd. Titeln Norriges Konung ansåg han sig berättigad att i alla fall behålla. Af dessa förbehåll tog sig Konung *Christian* anledning att med krig anfalla Sverige, och utgaf sin krigsförklaring, hvari han äfven fordrade, att hans Drottning *Dorothea* skulle sättas i besittning af sitt Lifgeding, såsom Enke-Drottning efter Konung *Christopher*. *Carl Knutsson*, som nu såg sig ett offer för fiender, hvilkas magt han sjelf befordrat och hvilkas svek han ej i tid anat, sökte att skilja dem vid sina innehafvande förläningar, ökade dermed deras tillgifvenhet för Konung *Christian*, och gaf dem medel att gifva ett sken af rättvisa åt sin fiendskap, i ett tidehvarf, då enskilda interessen högre värderades än statens allmänna fordringar. Fiendtligheternas utbrott fördröjdes genom det i Runneby utsatta mötet. Emot Konung *Christians* förmodan voro Rikenas fullmägtige der Konung *Carl* mera benägne. Påfvens Legat anlände äfven till Calmar, och instämde derifrån *Chri-*

*) Norrska Rådets proclamat. om *Christians* krôning 1450. Se Hvidfeld, pag. 853.

**) Act. Comit, Arb. fer. 5. infr. oct. Corp. Chr. 1450. apud Hadorph. pag. 175.

stian, att förklara sig öfver Konung *Carls* klagomål. *Christian* försökte då att med väpnad styrka ifrån Sölvitsborg öfverrumpla Konung *Carl* i Calmar, men detta försök misslyckades. Utan att afvakta Runneby mötes beslut, och utan att göra afseende på den Påfviska Legatens stämning, satte han sin krigshär i rörelse, hvilken, under anförande af *Olof Axelsson Thott*, ifrån Gottland öfverfördes till Sverige och gjorde ett härjande infall i Småland.

Konung *Carl Knutsson* tog åter sin tillflykt till Sveriges Ständer, som samlades i Stockholm i Januarii månad 1452. Allmänna rösten var så gifven mot en Konung, som ville inkräkta sin magt, att *Christians* mägtige vänner ej förmådde hindra Ständernas beslut att mot fienden göra ett kraftigt motstånd. Hela landet väpnades i en hast, och Konungen hade snart en fullt utrustad krigshär af 60,000 man. Med denna här inbröt *Carl* i Skåne, hvilket han lätt underlade, äfvensom Blekingen och Halland, hvarefter han var sinnad att till Seeland öfverflytta kriget. Konung *Christian* deremot inbröt i Wester-Göthland, der de Svenske Höfvidsmännen och Prelaterne voro honom benägne, men möttes der af *Thord Carlsson Bonde*, en af sin tids första krigshjeltar, som med kraft och redlighet uppehöll *Carl Knutssons* sak. Han rensade snart Wester-Göthland ifrån alla Danskar, medan Konungen sjelf frälsade Stockholm, som hotades af en Dansk flotta. Sedan Sverige var fullkomligen fredadt, företogs ett infall i Norrige genom Jämtland, under *Jöran Carlssons* befäl, och *Carl Knutssons* segrande vapen syntes snart böra försäkra honom om thronen:

men *Christian* var honom öfvermägtig i list, och *Carl* saknade klokhet att möta den.

Konung *Carls* svåraste fiender voro ifrån början Prelaterne, i spetsen för hvilka stod Ärke-Biskop *Jöns Bengtsson*, oförsonlig, listig och regeringslysten. Konungen ökade deras illska, då han år 1453 lät anställa en räfst, till indragande under Kronan af de egendomar, som på olagligt sätt tillfallit Presterskapet. Kanske fördes Konungen härtill af rent nit för Lagen och åtrå att visa Konungamagtens förmåga att den vidmagthålla; kanske leddes han af hämnd och hopp att försvaga sina motståndare; och möjligtvis sökte han på detta sätt tillgång till medel för statens behof: i alla fall var tidpunkten illa vald, innan han ännu satt säker på thronen. Presterskapets hat blef allmänt, och desse ämbetsmän nyttjade sin inflytelse på menigheten, att för Konungen mindska dess tillgifvenhet.

Konung *Christian*, som i dessa stämplingar deltog, eller kanske var deras hufvudsakliga driffjäder, då han såg sig på alla håll motad, att med våld framtränga, började underhandlingar. Hvart stillestånd medförde förslag till ett möte, och dessa möten medförde inga andra resultat, än beslut om nya, hvilka genom orimliga påståenden gjordes fruktlösa *). Under tiden rustade *Christian* ständigt, och tvang *Carl*

Knuts-

*) K. *Christierns* fullmägtiges Fridzståndsbref med K. *Carl* 1453. K. *Christierns* öpne bref om mötet i Runneby 1453. K. *Christierns* fullmägtiges afsked med K. *Carls* sändebud 1453. K. *Christierns* förskrifning till K. *Carl* 1453. Se Hadorph.

Knutsson att hålla sig beredd till försvar. Ett stillestånd, afslutadt i Wadstena den 1 Maji 1453, utsatte ett möte i Halmstad, hvilket sedan flyttades till Runneby: der förlängdes vapenhvilan på ett år, och ett nytt möte i Runneby skulle under tiden hållas, för att definitift afgöra Monarchernas stridigheter. *Carl Knutssons* anhängare i Norrige inbegrepos i denna fred. Innan tiden inföll till det utsatta mötet, bröt en Dansk här in i Småland, och anlade der en skans, som de kallade *Danaborg*. *Thord Bonde* slog dem genast, och förstörde fästningen, som, efter tidens lynne, af allmogen blef kallad *Danasorg*. *Thord Bonde* fredade Sverige för alla Danska försök, och *Christian* begynte åter underhandlingar. Ett möte i Calmar beslöts, som ej verkställdes. Fiendtligheter försöktes under underhandlingarna, men afslogos genom *Thord Bondes* vaksamhet. Konungen i Danmark tog nu sin tillflykt till ett lönnmord, för att rödja denna besvärliga fiende ur vägen. En Dansk Officer i *Bondes* Armée, vid namn *Jöse Bosson*, mördade om en natt den stora Fältherren, och rymde genast till Danmark. Föregången af en Påfvisk *Bulla*, som tilldömde Drottning *Dorothea* sitt lifgeding, gjorde *Christian* nya infall i Finland och Sverige, som ej mera af hjelten försvarades. Men hela hans framgång var beräknad på en kedja af svek, och Ärke-Biskop *Jöns* var färdig att bedraga både sin Konung och sin nation *).

Vid en Riksdag i början af år 1457 i Stockholm anförde Ärke-Biskopen klagomål öfver Konun-

*) Transactio Wadsten. fer. 5. ante Dom. Remin. 1455. Hadorph pag. 186. De fullmägtiges ed. Hadorph. pag. 189.

gen, och han fann rådligast att gå Prelaten genom en förlikning till mötes. De heligaste vänskaps-försäkringar afgåfvos å ömse sidor, och Konungen samlade en här för att tåga till Öland och der återtaga Borkholm; men han begick den oförsigtigheten att åt Ärke-Biskopen gifva uppdrag att i Upland utskrifva manskap till hans förstärkning. Ärke-Biskopen åtog sig detta ärende; men när manskapet var samladt, aflade han i Upsala Domkyrka sin Ärke-Biskops-skrud, iklädde sig vapenrustning, uppsade Konung *Carl* all tro och lydnad, och förklarade honom uppenbart krig. Han plundrade derefter Konungens gårdar i grannskapet, och lät hylla sig sjelf af allmogen. Konung *Carl* nödgades då vända om med sin här för att qväfva detta uppror. Han mötte de upproriska vid Fogdön i grannskapet af Strengnäs, der ett fältslag hölls. Konungen blef sjelf illa sårad, och hans här blef slagen och skingrad. Han kom dock lyckligen undan till Stockholm, som med trohet emottog honom. Derifrån sökte han att underhandla med Ärke-Biskopen; men denne förklarade nu öppet, att han förbundit sig med Konung *Christian*, hvilken snart skulle komma att sätta sig i besittning af Riket. Sedan Konung *Carl* ändtligen ej mera fann sig säker i Stockholm, afseglade han derifrån hemligen till Danzig, och kringsände till alla hof en berättelse om hvad som honom vederfarits, hvari han erböd sig att underkasta sig dom af Konungen i Polen och några af Svenska Rådet *).

Följden af detta Ärke-Biskopens uppror blef, att

*) Manifest. Reg. *Car.* Ged. d. S. Georg. 1457. apud Hadorph. pag. 200.

Norden åter för en kort tid kom under styrelse af en gemensam Monarch. Ärke-Biskopen satte sig dessförinnan i besittning af hela förvaltningen i Sverige, utverkade sig Påfvens gillande af sitt förfarande mot *Carl Knutsson*, antog titel af Sveriges Furste och föreståndare, samt skickade *Erik Axelsson Thott* att förvalta Finland, äfven med titel af Riksföreståndare. När *Christian* sedan ankom med en flotta till Stockholms skären, och genom utspridda anmaningar förklarade sig komma för att skydda Sverige mot *Carl Knutsson*, som med främmande understöd ärnade komma i afsigt att återtaga sitt Rike *), ingick Ärke-Biskopen med honom en afhandling, i stöd hvaraf han förklarades för Sveriges Konung, emot löfte att vörda städernas lagliga friheter, ej draga frälse-gods under kronan, ej mindska kronans egendom, ingen tunga pålägga, och till Sverige återlemna Gottland **). Uppfyllandet af dessa vilkor, samt frågan om tullens upphäfvande vid Bohus, skulle uppskjutas, till dess Konungen hade blifvit krönt. Ärke-Biskopen upplät derefter till Konungen Stockholms slott, och hade nog inflytande, för att *Christian* valdes till Konung på Mora äng den 24 Junii, och kröntes i Upsala den 29 Junii 1457. Sedan Konung *Christian*, genom smickrande löften och försäkringar åt Presterskapet och landets Magnater, vunnit deras tillgifvenhet, stämde han formligen Konung *Carl* till Stockholm ***), att

*) Er. Ups. L. 6. et Holb. T. 1. pag. 664. Lit. R. Christ. Djurehamn fer. 6 ante Fest. Pentecost. 1457. ap. Hadorph. pag. 218.

**) Oblig. R. Christ. in passagio circa Koningshamn, fer. 6 infr. Oct. Corp. Chr. 1457. D:o 2. D:o 3. apud Hadorph. pag. 197. et sequ.

***) Citat. R. Car. Stockh. 1457. apud Hvidfeld. pag. 887.

stå till ansvar, derföre att han brutit Calmare förening, inkräktat Drottning *Dorotheas* lifgeding, intagit Norrige, förtryckt Presterskapet, sköflat kyrkan och hindrat åtskilliga Capitels fria Biskops-val; och när Konungen på denna stämning ej inställde sig, dömdes han 1458 *) contumaciter, i stöd hvaraf all hans enskilda egendom förklarades förfallen under Konungen och Sveriges krona. Konung *Carls* vänner i Finland hade dock länge styrka att der motstå *Erik Axelssons* inkräktning, och sjelf sysselsatte han sig att i främmande hof och hos Hansestäderna uppresa fiender emot Konung *Christian*. Denne Konung bibehöll likväl sin magt öfver Sverige till år 1464.

Under den tid Konung *Christian* var Monarch öfver Nordens alla tre Riken, syntes han ej mera, än hans företrädare, sedan Unionens början, söka stadga Nordens förening genom en förvaltning, som i ett kunnat sammansmälta de särskilda staternas interessen. Han gaf beständigt Danmark företrädet, och retade de andra staternas harm, då han derifrån, utan deras rådfrågande eller medverkan, utgaf sina bud öfver hela Norden. Alla Rikenas skatter och inkomster användes till de behof, som rörde Danmark särskildt, och man klagade öfverljudt, att ländernas förmögenhet bortflyttades för att rikta och förstora Danmark. Detta gällde icke allenast om de inkomster Konungen, såsom konungslig rätt, hade att uppbära. I Sverige tillegnade han sig och använde på sådant sätt *Carl Knuts-*

*) Sent. contra R. *Car.* Stockh. 1458. apud Hvidf. pag. 877. Holb. 668.

sons kronan tilldömda egendom, de förläningar han indrog, och de summor han dels frivilligt, dels genom tvång upplånade. På detta sätt betalade han lösen för länder, som han med Danmark införlifvade, och bestred de rustningar, hvarmed han sökte försäkra sin besittning af thronen.

Konung *Christians* styrelse i Norrige var ingalunda lugn, eller svarande mot Norrmännernas förhoppningar. När, genom ÄrkeBiskop *Aslak Bolts* död, Ärke-Biskopsstolen i Trondhiem hade blifvit ledig, var Konungen angelägen att till hans efterträdare upphöja en man, på hvars tillgifvenhet han kunde lita, då erfarenheten hade bevisat, att Norriges Presterskap i detta land hade det mesta inflytande. Allt sedan *Olof den Heliges* tid hade Ärke-Biskoparne i Trondhiem blifvit tillsatte genom Presterskapets af Konungen gillade val, och Romerska kyrkans hufvud hade derifrån aldrig afvikit. Konungen utverkade då, att det Norrska Presterskapet till *Aslaks* efterträdare valde *Marcellus*, Biskop i Skalholt, hvilken då, såsom Konungens Sändebud hos Påfven, vistades i Rom, och ägde Konungens synnerliga förtroende. Konungen anmälte detta val genast hos Påfven *Nicolaus V*, och begärde derpå hans stadfästelse, samt att han i behörig ordning måtte blifva i detta ämbete insatt. Men Påfven förkastade valet, och utnämnde till Ärke-Biskop i Trondhiem en främling benämnd *Henrik*, hvilken var anhängare af Konungens motparti inom Norrige. Då *Marcellus* utan confirmation afreste från Rom för att begifva sig till Norrige, blef han, på Påfvens

anstiftan, i Cöln anhållen och fängslad, och man fråntog honom alla hans dyrbarheter och documenter. Konungen protesterade då mot detta våld, dels emedan han var lagligen vald, och dels i följe af den helgd, han, såsom Konungens Sändebud, borde åtnjuta. Men då härpå intet afseende gjordes, belade Konungen med sequester alla Cölniska Köpmäns gods inom Danmark och Norrige. När *Nicolaus V* hade aflidit, förnyade Konungen samma föreställningar hos hans efterträdare *Calixtus III*, men äfven utan framgång. Detta verkade mycken oro inom Norrige, och en stor förbittring uppstod bland Presterskapet, af hvilket en del höll med Påfven, en del med Konungen. Denna förbittring utbröt i våldsamheter mellan de Tyska Handlande och Norrmännerna, som kostade lifvet för Biskopen i Bergen, åtskilliga Prelater och några bland Adeln. Många bland Norrlandens inbyggare gjorde till och med affall ifrån den Romerska kyrkan, och öfvergingo till den Grekiska. Konungen fruktade, att om han lämpade sig efter Påfven, skulle hela Norrska nationen uppsäga honom tro och lydnad, då han ej kunde försvara de Konungsliga rättigheterna och Norrska kyrkans frihet. Å andra sidan var han rädd att stöta sig med Påfven. Han använde alla medel genom underhandlingar med främmande magter, som stodo i närmare förbindelse med Romerska stolen, för att beveka Kyrkans Öfverhufvud till sin fördel. Men han kunde ej utverka mera, än en befallning till Ärke-Biskopen i Lund att undersöka målet. Denne återremitterade sakens afgörande till *Calixtus*; men hvarken han, eller hans efterträdare *Pius II*, fällde

deri något utslag. Imedlertid förblef den Trondhiemska Ärke-Biskopsstolen ledig. Kanske var det denna saknad af ett hufvud för hierarcherna, som alstrade Norriges overksamma lydnad, under de öfriga lidanden, som under denna Konungs styrelse Norrige måste uthärda.

Af Norriges besittningar hade öarne i Vesterhafvet omkring Britanniens kuster ansetts betydligen hafva bidragit till Statens styrka och magt. Vi hafve tillförene sett, att, till följe af en afhandling mellan Konung *Magnus Håkansson* och *Alexander III* i Scotland år 1266, *Alexander* till everdelig egendom hade erhållit Man och Söderöarna, med undantag af Trondhiemska Ärke-Biskopsstolens rättigheter deröfver. Väldet öfver Orkney-Öarna och Shetländska öarna blef för Norrige orubbadt, och *Alexander* förband sig dels att betala en betydlig lösen, dels en årlig skatt af 100 pund Sterling åt Konungen i Norrige. Löseskillingen blef utbetald, men år 1468 hade, under 26 års tid, den årliga skatten ej blifvit erlagd. Norriges styrelse hade flera gånger fordrat, att Konungarne skulle utkräfva denna fordran, och Konung *Christian* gjorde redan 1456 sådana påståenden derom hos Konung *Jacob II* i Scotland, att ett uppenbart krig i anledning deraf var nära att utbrista. Men Konungen i Frankrike erböd sig till medlare. Både Scotland och Danmark stodo i förbund med Frankrike, och dess Konung hade förbundit sig till Danmark, att derest Konungen i Scotland icke ville låta Konung *Christian*, såsom Norriges Konung, åtnju-

ta de rättigheter honom tillkomme af Söderöarna och Man, skulle han dertill förhjelpa honom. Efter derom anförd klagan, antog han sig år 1457 Konung *Christians* sak, och ett möte utsattes i Paris. Derunder hände, att K. *Christians* Ståthållare på Island, *Bero Thorlaksen*, af en storm blifvit drifven till Orkneyöarna. Der blef han öfverfallen af några Skottar, som inkommo i hamnen, och jemte sin hustru och sitt folk bortförd. Af denna våldsamhet drog K. *Christian* den slutsats, att Konungen i Scotland ej uppriktigt menade någon förlikning, hvarföre han tillskref Konung *Jacob*, och fordrade en exemplarisk bestraffning på våldsverkarena. Han underrättade derom Konungen i Frankrike, under förklaring, att han ej vidare ville inlåta sig i några underhandlingar, innan Konungen i Scotland fullkomligen godtgjort detta öfvervåld. Efter många skriftvexlingar blef saken åter allvarligen företagen vid ett möte i Bourges år 1460, der på Danmarks vägnar infunno sig Biskop *Knut* ifrån Wiborg och den Kongl. Cancelleren *Mag. Daniel Kiepken*, Canik i Trondhiem, samt på Scotlands Biskopen af St. Andrew och *Johannes Magnus*, Capitaine vid det Kongl. Skottska Gardet. Då underhandlingarne bedrefvos så, att tiden förhalades, föreslog K. *Carl VII* i Frankrike, att genom ett giftermål mellan Konung *Jacobs* son och K. *Christians* dotter *Margareta* göra ett vänligt slut på hela trätan. De Skottske fullmägtige föreslogo då, att Konungen i Danmark skulle afstå all sin rätt till Orkney-öarna och Hetland, och lemna i hemgift 100,000 kronor. Konungen i Scotland skulle deremot skänka Bruden

så mycket, som Konungen i Danmark önskade. De Danska Sändebuden förklarade sig ej vara befullmägtigade att derom afgöra. Imedlertid afled K. *Jacob II*, och efterträddes af sin 7:åriga son *Jacob III*, som var föreslagen att ägta den Danska Prinsessan. Konungen i Frankrike föreslog då, att K. *Christian* skulle såsom hemgift eftergifva sin fordran för Söder-öarna och Man, och i fall det ej beviljades, ett uppskof af tvänne år till sakens slutliga afgörande. Detta afgörande förhalades likväl ända till år 1468, då *Christian* gjorde nya påståenden. Följden deraf blef en congress i Köpenhamn, der det föreslagna giftermålet åter påyrkades. Contract derom blef äfven afslutadt, så att Konung *Christian*, såsom hemgift med sin dotter, eftergaf en del af sin fordran, och Contractet mellan *Alexander* och *Håkan Magnusson* upphäfdes, hvarjemte han i brudgåfva skulle betala 60,000 Rhenska Gulden. 10,000 skulle deraf betalas, innan Prinsessan ifrån Danmark afhemtades, och för återstoden skulle Konungen i Scotland erhålla Orkney-öarna såsom underpant. Prinsessan erhöll ett betydligt lifgeding i Scotland. Följande året fullbordades denna afhandling, och då K. *Christian* vid Brudens afhemtande ej kunde betala mer än 2000 Gulden, lemnades Hetland i pant för återstoden. Sålunda afhändes Norrige dess betydliga besittningar i Vesterhafvet, till fördel endast för Danska Konungens enskilda familje-interessen, och hvarken det Norrska Rådet eller Ständerne blefvo härom rådfrågade. Att missnöjen häröfver inom Norrige väcktes, är naturligt, men ingen hade kraft att göra dem gällande. Minnet

syntes till och med förloradt af de tappra förfäder, som fordom tillegnat Norrige dessa besittningar *).

Norrige led härjemte betydligt genom de oordningar, som inom landet under denna Konungs förvaltning föreföllo. Hansestäderna hade småningom i Norrige, mer än i något annat land, utvidgat sina rättigheter. De handels-contoir de i de Nordiska sjöstäderna, och i synnerhet Bergen, hade inrättat, hade undandragit sig all lydnad under landets lagar, och handlade efter sjelfgjorda författningar. Då Norrska styrelsen 1455 ville afskaffa dylika missbruk, grepo Tyskarne till vapen, för hvilka både Norriges Ståthållare och Biskop *Thorlof* föllo. Konungen gjorde intet steg att bestraffa detta våld och återställa ordningen. Hans enskilda interessen förmådde honom att med eftergifvenhet behandla Hansestäderna, och på deras begäran förböd han till och med de Nederländska städerna att handla på Norrige. Dessa, jemte Engelsmännerna, sökte derefter alla tillfällen att skada Norriges handel och genom ströfverier på kusterna sprida den största osäkerhet öfver Norriges hufvudnäringar. Att härigenom missnöjen mot *Christian* inom Norrige dagligen tillväxte, är naturligt, men Konungen förstod att genom sina ämbetsmäns vaksamhet qväfva deras utbrott, och förlama den kraft, som inom landet kunde utvecklas till motstånd. Sålunda verkade nöden här till slapphet, då den tvärtom i Sverige retade och slutligen sammanhöll Nationalstyrkan.

*) Se acten om Hebridernas afträdande hos Torfæus.

Ehuru Konung *Christian* bar namn af Sveriges Konung, var det dock i sjelfva verket Ärke-Biskopen som regerade i Sverige. Då Konungen gjorde sin Eriksgata genom Sverige, hade han i Skara ett möte med det Norrska Rådet. Detta Råd erkände då hans Son *Johan* för sin faders efterträdare, och uppmanade det Svenska Rådet att deri förena sig, till förekommande af de oredor, som vid thronledigheterna uppstått. Detta inbrott mot Unions-vilkoren lemnades obemärkt, när det gynnade Konungens afsigter. Det finnes ej heller i Svenska acter, att Sveriges Råd eller Ständer formligen erkänt Prins *Johan* för arftagare till kronan, utan endast att detta erkännande ägt rum i Provins-sammankomster, sannolikt af Rådets kring hela landet spridda medlemmar i förening med Presterskapet och de fullmägtiga af Borgerskap och allmoge, som med dem stodo i en nära förbindelse. Det hörde till tidens anda, att ej vara noga om formaliteterna, och man skaffade sig documenter, ej för att stadga sin rätt, utan för att hafva något att åberopa, då man ville gifva sina planer ett sken af rättvisa. Under ingen period i Norden hafva tractater, contracter och ingångna förbindelser så blifvit missbrukade, gäckade och vanhelgade, som under denna; men lika stor som samvetslösheten var å de mägtigas sida, lika stor var ock lättrogenheten å allmänhetens. Lagen begynte att ej mera något gälla, utan allt att bero af styrkan.

En tid så utmärkt af bedrägerier, har gifvit anledning, om ej rättighet, att misstänka bedrägliga af-

sigter under alla de steg, som af de mägtiga Prelaterna vidtogos. Visst är, att Ärke-Biskopen var regeringslysten, och lika ogerna såg sig underdånig Konung *Christian*, som *Carl Knutsson*. Han såg dock hellre en utländsk Konung, än en inhemsk, emedan hans magt derunder syntes honom säkrare, och det obestämda målet, Unionens bibehållande öppnade ett vidsträcktare fält för intrigen. Man kan ej utreda, om det var af nit emot *Carl Knutsson*, eller för att förleda Konung *Christian* till steg som skulle göra äfven honom förhatlig, som Ärke-Biskopen lät göra angifvelser mot åtskilliga Sveriges Magnater, att de i hemlighet voro *Carl Knutssons* anhängare. Förmodligen behöfver man dertill ej söka annat skäl, än den hos regeringslystna och våldsverkare vanliga egenskapen, att plågas af misstankar, och att genom deras underblåsande hos Regenten söka allt mera fästa honom i sina armar. Konungen lyssnade till dessa angifvelser, och anställde pinliga rättegångar mot flera af dem, såsom *Clas Ryting*, *Nils Persson*, *Bengt Stensson* och *Jöran Carlsson*. Detta retade många sinnen. Under ett ständigt tillväxande begär att tillrycka sig Sveriges rikedomar, anställde Konungen äfven en räfst öfver alla förpantade kronogods, dem han efter godtycke indrog. Ändteligen utskref han äfven egenmägtigt en dryg skatt år 1462, och uppdrog åt Ärke-Biskopen att indrifva den. Då Svenskarne deraf förbittrades, misstänkte han Ärke-Biskopens trohet, och tog slutligen det dristiga steg, att han fängslade Ärke-Biskopen, och tog hans slott Stäke i besittning år 1463. Konung *Carls* vänner gladdes att se Ärke-

Biskopen falla: men Presterskapet uppretade allmogen, som gjorde uppresning, och belägrade Stockholm. *Christian* lyckades dock att genom en list och ett stort nederlag på bondehären bibehålla hufvudstaden. Under dessa omständigheter sammankallade han Riksens Ständer, men Presterskapet, uppeldadt af en Påfvelig bulla, inställde all gudstjenst, i anledning af det våld Konungen mot Ärke-Biskopen föröfvat. Konungen befallde dem att åter öppna templen och gudstjensten, men denna befallning besvarades med bannlysning ifrån Rom. Förgäfves sökte Ärke-Biskopen att vid en herredag i Stockholm försvara sina åtgärder. Konungen afförde honom fängslad till Danmark, ehuru Sveriges Prelater yrkat hans frigifvande och för honom erbudit sin borgen. Biskopen i Linköping, *Kettil Wase*, nedlade då sin Biskops-Skrud på altaret i Domkyrkan, och drog svärdet. Ifrån alla landsorter strömmade allmogen under hans fanor, och Biskopen uppsade Konungen på hela Rikets vägnar all tro och lydnad, emedan han betungat Sverige med odrägliga pålagor, och fört penningarna ur landet; emedan han icke närvarande styrde Riket, utan genom sina Fogdar betryckte allmogen: emedan han åt Danska män betrodde Rikets län, hade bortfört Ärke-Biskopen i fångenskap, pinligen behandlat många oskyldiga herrar, och ej, efter sitt löfte, till Sverige återställt Gottland. *Christian* ankom med en flotta för att qväfva detta uppror; men då han dertill fann sig för svag, skyndade han tillbaka till Danmark, och plundrade landet öfver allt på sitt återtåg. Han återkom likväl med ökad styrka, men blef af Biskop *Kettil* först

slagen vid Haraker i Westmanland, och sedan belägrad i Stockholm. Derifrån flydde han åter till Danmark, och Biskop *Kettil*, jemte det Svenska Rådet, inkallade, under högljudt bifall af menigheten, Konung *Carl Knutsson* ifrån Danzig *). Denne Konung gladdes att återvinna en thron, till hvars bibehållande han redan förut hade erfarit sin svaghet. Han återvände, sedan han afgifvit en försäkran att aldrig hämnas på ÄrkeBiskopen eller någon annan inom Sverige, lemna hvar och en sina välfångna friheter, aldrig pålägga olaglig skatt eller gästning, vörda och älska dem som bevakat hans interessen, och hjelpa ÄrkeBiskopen ur sin nöd till sitt fordna tillstånd. Till skenet blef nu *Carl Knutsson* åter Sveriges Konung (1464), men på villkor, som satte honom i fullt beroende af Biskop *Kettil*, och beredde nytt välde för hans oförsonligaste fiende, ÄrkeBiskop *Jöns*.

Hvad *Christian* genom styrka ej förmådde, dertill hade han många utvägar genom list. Han tillböd ÄrkeBiskopen friheten, innan Konungen i Sverige dertill hunnit medverka, och denne Prelat hemkom med bestämd afsigt att å nyo hålla honom den Svenska kronan till handa. Biskop *Kettil* var genast färdig att öfvergå på hans sida, och anledningar till missnöje med Konung *Carl* kunde för honom icke saknas. Desse begge Prelater tillryckte sig hela styrelsemagten, utan att göra afseende på Konungen. ÄrkeBiskopen vägrade till och med att erkänna honom, fängslade hans ämbetsmän och samlade krigsfolk. Konungen utgaf nu kungörelser och uppställde en här mot ÄrkeBisko-

*) Lit. Sen. R. S. Stockh. d. B. Matth. 1464.

pen under anförande af *Bo Dyre Carlsson*. Efter en strid, som ingenting afgjorde, slöts en vapenhvila, och när, i förlitande derpå, Konungens här var skingrad och hemförlofvad, tog Biskop *Kettil* åter till vapen, och ÄrkeBiskopen bannlyste Konungen. Förlikning slöts straxt derefter af Prelaterna och några deras anhängare med Konung *Christian*, och *Carl Knutsson* belägrades i Stockholm. Med tillhjelp af *Bo Dyre* försvarade han likväl hufvudstaden tappert, men de belägrade öppnade underhandlingar, och Konungen nödgades åter afsäga sig Sveriges krona, emot förläning af Raseborgs slott och en del af Finland (1465). Han öfverflyttade genast till Finland. ÄrkeBiskopen satte sig såsom Riksföreståndare i utöfningen af alla konungsliga rättigheter.

Carl Knutsson var väl nu fördrifven, men Svenska folket fanns ej benäget att åter böja sig under Danska oket. *Nils Bosson Sture* uppreste sig emot ÄrkeBiskopens tilltagsna planer. Vid en Riksdag i Wadstena 1466 inskränktes hans magt, och han nödgades att nöja sig med besittningen af Stäkes Slott, hvarjemte *Erik Axelsson Thott* förklarades för Sveriges Riksföreståndare. Men ÄrkeBiskopen lyckades att få beviljadt ett möte i Jönköping mellan Svenska och Danska fullmägtiga. På detta möte beslöts allenast en försäkrad enighet mellan alla tre Nordens Riken, hvilken på ett nytt möte i Halmstad ytterligare skulle stadfästas. *Ivar Axelsson Thott* och *Nils Sture* gjorde dock äfven dessa planer om intet, och mellan deras och ÄrkeBiskopens anhängare utbrast ett uppen-

bart krig. Detta fördes nära ett år med omskiftande lycka, intill dess ÄrkeBiskopen, omsider besegrad, drog sig i ensliget till Borkholm på Öland, och Konung *Carl* åter inkallad, den 12 Nov. 1467, anlände till Stockholm, blef å nyo hyllad och red på nytt sin Eriksgata. Hoppet var allmänt, att Riket härigenom skulle vinna lugn, och hela landet underkastade sig villigt, undantagande Stockholm, Calmar och Axevall, som innehades af Ärke-Biskopens och den Danska Konungens anhängare.

Vid denna tid var Konung *Christian* så sysselsatt med vigtiga angelägenheter, som egentligen rörde Danmark, att han ej kunde antaga någon uppenbar del i de Svenska händelserna. Genom hemliga anläggningar sökte han dock att der bibehålla sina anhängare. Han förmådde en påfvelig Legat, *Ludovicus*, att stämma Sveriges Presterskap till ett möte i Calmar, för att afhandla om fred mellan Sverige och Danmark, men denna kallelse blef utan verkan. Deremot blef ett möte i Halmstad beramadt.

Konung *Carl* samlade Riksens Ständer till Örebro, och der utvaldes fullmägtige till det utsatta mötet i Halmstad. Vid detta möte kunde man om ingen ting sämjas, utan det slöts med utsättande af ett nytt på samma ställe till den 24 Junii det följande året 1469. Men Konungen ogillade denna öfverenskommelse, och lät belägra Axevall samt göra infall i Halland. Konung *Christians* anhängare väpnade sig till försvar, men Konungen uppbådade hela Sveriges

all-

allmoge, i synnerhet Dalkarlarna under *Nils Stures* anförande. *Nils Sture*, *Sten Sture* och *Bo Dyre* stodo i spetsen för Konung *Carls* härar, och segrade ständigt öfver det Danska partiet. Om våren 1470 gjorde Konung *Christian* sjelf ett inbrott i Wester-Göthland, men blef af *Sturarna* afslagen, så att *Carl Knutsson* ändtligen syntes vara i rolig besittning af sin magt, då han samma år den 15 Maji afled. Det berättas, att Norrmännerne, hos hvilka missnöjet med Danska öfverväldet dagligen tillväxte, varit nära att hylla Konung *Carl*, men hans hastiga död förekom utbrottet af denna regements-förändring i Norrige. Han nämnde sjelf till Riksföreståndare i Sverige sin systersson *Sten Sture*, en man af utmärkta egenskaper och den renaste dygd, den som först lärde Svenskarna åter känna sin förmåga till sjelfständighet och frihet.

I afseende på den Svenska statens utländska fiender, förtröstade *Sten Sture* både på sitt mod, Svenskarnas tapperhet och sin öfverlägsna krigskonst, samt ökade dessa medels vigt genom den väl beräknade klokhet, hvarmed han bemötte Konung *Christians* list. Vida svårare var det att förvara landet för verkningarna af Magnaternas och Prelaternas ensidiga interessen. Hans enskilda oegennytta och hans måttlighet i ärelystnad afväpnade deras afund och afböjde allt sken till billiga missnöjen, under det hans omsorgsfulla vaksamhet att i allt befordra det allmännas väl tillvann honom allmogens ynnest, hvilken blef honom ett fastare stöd, än den obetänksamma friko-

stighet, hvarigenom *Carl Knutsson* sökte att köpa sig anhängare, som af ingen tacksamhet kunde bindas, och af gåfvor endast retades att stegra sina anspråk. Sedan *Engelbrechts* tid hade allt motstånd emot Unionen hufvudsakligen härledt sig endast ifrån partiernas regeringslystna afsigter, och Fäderneslandets fordringar åberopades endast såsom förevändningar att derigenom stärka sitt inflytande. *Sten Sture* ådagalade, att han menade redligt, när han talade i Fäderneslandets namn, och nationen förtrodde lika redligt sin sak i hans kraftiga beskydd. Ifrån denna stund blef motståndet emot föreningen med Danmark en verklig national-sak, och om än National-interesset ännu ofta gäckades, var likväl den anda en gång väckt, som ej mera kunde qväfvas, och slutligen skulle återgifva Sverige sin sjelfständighet, och Nationen sin frihet.

I Norrige var missnöjet med Danska öfvermagten icke mindre än i Sverige. Man klagade, att landet styrdes genom främmande fogdar, att Konungen ifrån Danmark utsände sina bud, utan att rådfråga Norrska Rådet, att han till Danmark utförde landets skatter, och att dess besittningar förskingrades m. m., men någon bestämd förenings-punkt, för att göra dessa klagomål gällande, saknades alldeles. Det var endast hos Presterskapet en sådan enighet kunnat vara möjlig; men Konung *Christian* hade varit skicklig nog, dels att ditskaffa en myckenhet Danska prester, dels att på allt sätt till sig förbinda Biskoparna. Bemödanden gjordes väl således att upplösa föreningen mellan Norrige och Danmark, Norriges Ständer sökte

flera gånger att återknyta förbindelsen med Sverige, men Norrige saknade inre kraft att tillkämpa sig sjelfständighet, och Sverige var för mycket sysselsatt med sin egen strid, för att åt sina bröder kunna räcka ett nog kraftigt biträde.

Kort efter *Carl Knutssons* död blef *Sten Sture* af Sveriges Ständer erkänd såsom Riksföreståndare. Redan förut voro honom Stockholm och de fleste Rikets befästade orter upplåtne, och genom en nära vänskap var han förbunden med Rikets nya Ärke-Biskop *Jacob Ulfsson*. Den Danska Konungens anhängare anställde i Jönköping ett möte med fullmägtiga ifrån Danmark, men *Sten Sture* gjorde derpå intet afseende, utan företog sig att kufva de befästade orter, som ej godvilligt underkastat sig, och belägrade derföre Stegeborg och Calmar. Konung *Christian*, som fann, att han genom uppmaningar och kungörelser ej kunde vinna någon magt i Sverige, begaf sig i Maji månad 1471, med en flotta af 70 skepp, till Calmar; men då icke heller der någon ting afgörande kunde uträttas, seglade han till Stockholm, hvilket han på sjösidan inspärrade, samt började underhandlingar med det Svenska Rådet och Stockholms innevånare. Han erböd att underkasta sina anspråk de Svenska Ständernas pröfning, och lofvade allt hvad som kunde tjena att tilldraga honom Svenskarnas sinnen. På en Riksdag i Wadstena afslogo emellertid Ständerne all förlikning med Konung *Christian*. Krigsfolk samlades öfver hela landet, och *Sten Sture* lägrade sig dermed vid Stockholm. Der kom det till ett fältslag, hvari

Konungen i Danmark, sjelf illa sårad, led ett fullkomligt nederlag, och med mycken möda räddade sig på flottan. Vid bortresan förföljdes han af vidriga vindar, och förlorade härefter all lust att med vapen söka underkufva Sverige. *Sten Sture* dämpade derpå, dels med lämpa, dels med styrka, alla oroligheter inom Sverige; men underhandlingarna förnyades om Unionens återupprättande.

Till detta ändamål hölls 1473 ett möte i Calmar, hvarest blott i allmänna ordalag ett nytt defensivförbund afslöts mellan Nordens alla tre Riken *), och ett nytt möte utsattes till 1474, att pröfva *Christians* rätt till Svenska kronan. Äfven på detta möte blef ingen ting närmare bestämdt. Ett nytt utsattes till det följande året, men det blef genom Konungens i Danmark uraktlåtenhet ej verkställdt. Men år 1476 företogs ändtligen ett möte i Calmar, hvarvid Konung *Christian*, som sjelf vistades i Runneby, föreslog nya förbindelser såsom vilkor för sitt antagande till Sveriges Konung och Unionens förnyelse **). Detta förslag skulle skärskådas på ett nytt möte det följande året; men Sveriges Ständer läto förklara honom, att de ej ville ingå i någon afhandling, innan han till Sverige hade återställt Gottland och de öfriga Svenska orter han innehade, samt betalt de penningar han ifrån Sverige bortfört, och hela underhandlingen stadnade vid ömsesidiga protester. I Rom utverkade Konungen en bannlysning öfver Riksföre-

*) Se Hadorph, pag. 279, och Hvidfeld Sid. 935.

**) Transact. Kalm. d. Jov. ante S. Barthol. 1476. ap. Hadorph, pag. 294, och Hvidfeld Sid. 953.

ståndaren och hans vänner, men genom det Svenska sändebudets i Rom *Hemming Gadds* underhandlingar blef den återkallad. För att oroa Sverige, uppretade han Ryssland att bekriga Finland. Hans sista tillflykt var att genom Påfliga Legaten *Marinus de Fagreno* stämma Svenska Regeringen till Greifswald, för att ansvara för sitt uppförande emot honom: men denna stämning lemnades utan afseende, och under dessa outtröttliga, men fåfänga försök att genom konstgrepp tillvälla sig Svenska thronen, afled Konung *Christian* den 22 Maji 1481.

Hans Son *Johan* efterträdde honom genast i Danmark, och använde alla medel för att äfven i Sverige och Norrige blifva antagen till Konung. I synnerhet smickrade han på allt sätt *Iwar Axelsson Thott*, en Dansk, som efter omständigheterna ömsom var anhängare af det Svenska, ömsom af det Danska interesset, och som innehade Finland och Gottland, och nu syntes villig till fiendtligheter emot *Sten Sture.* Genast 1481 hölls ett möte i Halmstad mellan Svenska och Danska fullmägtiga, men *Sten Sture* hindrades af sjukdom att sjelf ditkomma, och vid mötet afgjordes intet annat, än att ett nytt möte på samma ställe bestämdes till nästa år. I Norrige märktes ingen särdeles benägenhet att erkänna *Johan*, utan Ärke-Biskopen i Trondhiem *Gaute* stod i nära förbindelse med *Sten Sture*, och afhöll, understödd af Nationens röst, all vidare förening med Danmark. — I början af året 1482 gjordes emellan Sverige och Norrige ett förbund *) om inbördes försvar och erkännande af

*) Norriges Råds Bebindelse &c. Se Hadorph pag. 302.

samma Konung. Norriges Råd meddelade sina klagomål öfver den Danska styrelsen, och vägrade att afsända fullmägtiga till det beslutna mötet, hvilket, i stället för i Halmstad, nu borde hållas i Calmar. Detta möte öppnades i Augusti månad i Calmar, mellan Sveriges och Danmarks fullmägtiga, och när Rikenas förening der å nyo afslöts, vägrade *Sten Sture* att deri ingå, på den grund, att Norriges fullmägtige dertill icke gifvit sitt bifall. Norrmännerne grepo kort derefter till vapen, för att ifrån Bohus fördrifva en Dansk befälhafvare *Jöran Carlsson*: då den Danska styrelsen gaf denna åtgärd namn af uppror, skref det Norrska Rådet ytterligare till det Svenska *), begärde dess biträde mot sina förtryckare, och vägrade å nyo att med Danmark underhandla, innan alla slott och län inom Norrige blifvit i Norrska händer öfverlemnade: de protesterade till och med öppet mot Rikenas förening på så skadliga grunder, som hittills ägt rum. Sverige förklarade å sin sida vid ett nytt möte i Halmstad 1483, att det ej kunde ingå i föreningen, innan Gottland till Sverige återställdes, och Konungen i Danmark ersatte hvad han mot lag och öfverenskommelse ifrån Sverige borttagit. Det hörer till de ämnen, som genom bristande anteckningar ej kunna utredas, huru, oaktadt alla dessa afhandlingar, Konung *Johan* icke dess mindre, sedan han i Köpenhamn blifvit krönt den 18 Maji 1483, i Norrige erkändes och kröntes i Throndhiem den 20 Julii. Att det berott af Prelaternas öfvergång till den Danska

*) Fem bref af Norrska Rådet till det Svenska 1482 och följ. Se Hadorph. pag. 309 et sequ.

Konungens parti, är säkert, men hvad medel blifvit nyttjade att verka denna förändring i Norrmännernas sinnelag, kan ej utredas. Danska hofvets politik hade ända sedan *Waldemars* tid bestått i att genom runda löften utan mening och en förvillande advocatur locka de egennyttiga att bedraga den allmänna opinionen: och dessa medel måste vara kraftiga i Norrige, der Nationen var för fåtalig och för vidt kringspridd på en vidsträckt areal, för att med lätthet finna utväg att uttrycka sina tänkesätt, och de personer, som uppträdde för att bevaka dess interessen, ej kunde med säkerhet räkna på dess understöd. Det utmärker hela Unions-perioden, att det Catholska Presterskapet alltid med nit befordrade Rikenas skenbara förening, emedan dess interessen alltid bäst besörjdes, ju mindre Samhälls-ordningen genom en laglig och noggrann förvaltning var sammanknuten. Ett obestämdt tillstånd var den enskilda egennyttans element, och denna motarbetade derföre all national-förening till sjelfständighet och en lagbunden styrelse.

Vid det sista de tre Rikenas deputerades fruktlösa möte i Köpenhamn hade ett nytt blifvit bestämdt till Calmar den 15 Augusti 1483. Sveriges fullmägtige förenade sig der med de andra rikenas att antaga Konung *Johan* *), dock under vilkor, att Konungen sjelf det följande året skulle komma till Calmar, och der tillfredsställa Sveriges anspråk på Gottland, samt på Skördalen och Svartö qvarnar i Norrige. En ny öfverenskommelse om Konungens rättigheter och

*) Recess. Calm. in Vig. Nat. B. Virg. 1483. Hadorph. pag. 318.

pligter uppgjordes vid detta tillfälle, känd under namn af Calmare Recess, hvars hufvudafsigt var att utvidga och försäkra de Svenska Magnaternas magt; men Konungen ingick på allt, för att vinna sitt ändamål, färdig att, efter sina företrädares exempel, lofva med lätthet, utan afsigt att hålla mer än hvad han ej kunde undgå. När den till mötet bestämda tiden inföll, infann sig ej Konungen sjelf, och hans fullmägtige funno sig ej befogade att uppfylla de öfverenskomna vilkoren. Följden blef, att Konungen icke heller denna gång erkändes, utan rikenas förening, under de förut bestämda förbehåll, å nyo stadfästades.

Sten Sture hade styrka att motväga Konung *Johans* försök att sätta sig egenmägtigt i besittning af högsta magten, så länge hans fiender bland Magnaterna ej kände sig nog starka att bryta med honom alla vänliga förhållanden. Det var genom den afund och herrsklystnad, som hos dem rådde, Konung *Johan* hoppades att undanrödja *Sturen*. Nationens förtroende för Riksföreståndaren var dem förhatligt, helst hans noggranna vaksamhet att hålla lagarna vid magt hindrade Aristocraternas pressningar på menigheten, och de alltid harmades att se allmogen, som emot dem åberopade sina rättigheter, vinna beskydd af *Sten Sture*, och äga tillfälle att vid Riksdagarna göra sina anspråk gällande. Den ytterlighet, hvartill Aristocraterne i Calmare Recess uppdrifvit sina fordringar, kunde ej förenas med de begrepp om borgerlig rätt, som nu hos allmogen väcktes och af *Sten Sture* närdes. Endast fruktan återhöll sålunda Magnaternas missnö-

je, och *Sturarnas* egen svåger *Iwar Axelsson Thott* samt Ärke-Biskopen *Jacob Ulfsson*, voro nu den Danska Konungens pålitligaste anhängare. *Iwar Axelsson* hade Gottland i förläning af Danmark, regerade der enväldigt, och föröfvade sjöröfveri ikring Östersjöns kuster. Han kunde således ej med lugn se *Sturens* fordringar om Gottlands öfverlemnande till Sverige. *Jacob Ulfsson* visade en förställd vänskap. *Sten Sture* instämde *Iwar Axelsson* till Rikets Råd och Ständer, att förklara sig öfver sitt våldsamma förfarande på Sveriges kuster. Hans måg *Arvid Trolle* fängslades: *Iwar Axelsson* inställde sig ej, men hotade att kalla Ryssarna till sitt biträde, om man ytterligare mot honom förfore. Konungen i Danmark var sysselsatt att reta Ryssland till ett infall på Sveriges östra gräns, och *Sten Sture* sökte att befästa sig genom ett förbund med Hansestäderna och Korsherrarna i Lifland. Sjelf höll han alltid sin krigshär färdig att röras, och hans magt syntes så fruktansvärd, att Konungen ej med uppenbart våld vågade befordra sina planer. Det påstås, att Konungens moder, Enke-Drottning *Dorothea*, derifrån afrådt honom, och det är säkert, att han ej dertill öfvergick, förr än efter hennes död: men det är ock sannolikt, att han ej förut ansett missnöjet mot *Sten Sture* nog mognadt, för att af ett fiendtligt anfall tro sig hafva något att hoppas. *Iwar Axelsson* blef af Rikets Råd och Ständer förklarad för Rikets fiende. *Sten Sture* reste sjelf till honom på Öland för att bjuda honom förlikning, men undkom svårligen de försåt *Iwar* der för honom anlagt. Han anföll honom derföre med väpnad styrka 1486, och

belägrade Borkholm: men *Iwar* lyckades att fly undan till Gottland, hvarefter Riksföreståndaren underlade sig alla de slott han inom Sverige och i Finland i förläning innehade. *Iwar Axelsson* begaf sig då till Konung *Johan*, åt hvilken han öfverlemnade Gottland, emot ersättning af några mindre förläningar i Danmark. Konung *Johan* satte sig genast deraf i besittning. Ett samtal föreföll derefter mellan Konungen och Riksföreståndaren, men äfven det aflopp fruktlöst, då *Sten Sture* ej kunde förmås till någon eftergift af de öfverenskomna vilkoren. *Sten Sture* erhöll dock besittningen af Öland, men Konung *Johan* lyckades att uppvigla Ryssarna till ett infall i Finland om våren 1488, och sedan *Sten Sture* åter rådfört Riksens Ständer, gick han med en krigshär öfver till Finland, som af den tappra *Knut Posse* försvarades. Till de obehagligheter *Sten Sture* måste uthärda, kom äfven en bannlysning ifrån Rom, som Konung *Johan* utverkat; men *Hemming Gadds* skicklighet afböjde dess följder, och Svenska folkets tillgifvenhet för sin hjelte kunde deraf ej rubbas. Emedlertid nödgades Riksföreståndaren dela sin uppmärksamhet mellan Finlands försvar, de invärtes oenigheterna mellan landets Magnater, och anstalterna för ett försvarsstånd mot Konung *Johan*, ifrån hvilken fiendtligheter ständigt voro att befara. Denna ovissa belägenhet räckte i tio år. Antingen trött att föra en förvaltning, som var så litet tillfredsställande, eller för att öfvertyga Nationen, att han ej för sin enskilda fördel hindrade Nordens förening, begärde *Sten Sture* på en Riksdag i Södertelje 1491 att få nedlägga sitt Riksföreståndare-

skap; men han bevektes af Ständernas anhållan att i denna befattning fortfara.

År 1494 anmälde sig hos Riksföreståndaren, såsom sökande till den Svenska kronan, Konung *Johans* broder, Hertig *Fredrik* af Holstein, och Kejsar *Maximilians* son, Prins *Ferdinand*. Riksföreståndaren föredrog detta genast i Rådet, som beslöt att derom underrätta Konung *Johan*, och föreslå ett möte i Lödöse mellan hans och Sveriges ombud. Vid detta möte utsattes ett nytt i Calmar till midsommardagen det följande året, för att verkställa Rikenas redan år 1483 beslutna återförening. Rådet gillade detta beslut, och Riksföreståndaren gaf dertill sitt bifall, dock med vilkor, att Konungen skulle uppfylla sina gifna löften. Konung *Johan* anlände till detta möte i Calmar 1495, åtföljd af en ansenlig flotta. *Sturen* hade äfven varit nog vaksam att omgifva sig med försvars-anstalter. Då Konungen efter förluster på flottan, lidna genom stormar, såg sig för svag att med våld kufva *Sten Sture*, som derpå var beredd, reste han ifrån detta möte, men lät sina fullmägtiga utsätta ett nytt till samma tid nästa år i Lödöse, men detta möte blef ej verkställdt.

Med utmärkt tapperhet och omsorg försvarades Finland af Riksföreståndaren och af *Svante Nilsson Sture*; men detta krig gaf anledning till ett missförstånd mellan dessa bägge hjeltar, som slutligen gaf Konung *Johan* öfverhanden. Ett enskildt förolämpande uppretade så den unga *Svante Sture*, att han öfvergick på de missnöjdes sida. Den meningen är ifrån

dessa tider rådande, att Sveriges Adel längtade efter en Konung, emedan ingen Riddare af någon annan kunde dubbas, och att denna fåfänga äfven ifrån *Sten Sture* skillt deras sinnen, som eljest ej med honom voro missnöjde. Visst är, att under dessa omständigheter Svenska Rådet gillade *Svante Stures* klagomål emot *Sten Sture*, och anmanade Riksföreståndaren att afstå ifrån sin magt. Man gick så långt, att man, utan att afvakta hans svar, förklarade Ärke-Biskopen *Arvid Trolle*, *Knut Ulfsson Ros* och *Svante Sture*, för Riksföreståndare i hans ställe. *Sten Sture* svarade dock, att han endast i Riksens Ständers händer ville sitt ämbete nedlägga. *Sten Sture* nödgades att med styrka dervid bibehålla sig, och ett inbördes krig uppblossade, under det hans motståndare uppmuntrade Konung *Johan* att deraf draga fördel. *Sten Sture* anföll Ärke-Biskopen, plundrade hans befästade gård i Upsala, och belägrade honom och *Svante Sture* på Stäkes Slott. Konung *Johan* anlände då 1497 med en väl utrustad land- och sjömagt till Calmar och sedan till Stockholm, ditkallad af Ärke-Biskopen, och ifrån Norrige inbröt en annan krigshär, och belägrade Elfsborg. Riksföreståndarens fiender befordrade K. *Johans* inträngande i landet; men oaktadt de hjelptroppar, som ifrån Dalarna ilade till *Sturens* understöd, ledo ett nederlag vid Rotebro, var dock *Sten Sture* oöfvervinnelig inom Stockholms murar. Mot hösten, då Konungen fruktade att ej hafva säker återgång för sin armée, kom det till underhandlingar, och Riksföreståndaren lät af det Svenska Rådet öfvertala sig att ej hindra Konung *Johan* att blifva Konung i Sverige,

hvaremot han skulle erhålla hela Finland, med Öster- och Westerbotten, samt Westerås och Nyköpings slott, i förläning, och frikännas för allt ansvar för sin hittills förda styrelse af Rikets angelägenheter. Calmare förening förnyades äfven vid denna förlikning. Rikesens Ständer sammankallades, och valde, omgifne af den Danska krigshären, Konung *Johan* till Sveriges och Göthes Konung, hvartill han i Stockholm kröntes den 26 November 1497 *). *Sten Sture* utnämndes till Riks-Hofmästare, *Svante Sture* till Riksmarsk, och nådebetygelser utdelades rundeligen. Ett manifest utfärdades af Rådet, för att härom underrätta den Svenska allmänheten. *Sten Sture* sökte sjelf att lugna allas sinnen, och afhöll de missnöjen Dal-allmogen häröfver yttrade.

Men Konung *Johans* välde blef icke långvarigt. Han hade aldrig menat att uppfylla de förbindelser, hvari han ingått, såsom vilkor för dess erhållande. Oaktadt han ej följde en af sina Danska rådgifvares förslag, som tillstyrkt honom att utöda Sveriges mägtiga Adel, var honom dock denna Adels magt särdeles förhatlig. I början syntes han likväl vilja vinna dess tillgifvenhet, men understödde i hemlighet de enskilda oenigheter, som afunden väckte mellan dessa herrar. Ärke-Biskopens fiendskap till *Sten Sture* var honom i synnerhet angenäm, och han såg med glädje, att denne Prelat af *Sturen* fordrade ersättning för Upsala Biskopsgårds förstöring och Stäkes belägring, och att när *Sten Sture* sådant vägrade, till följe af den fri-

*) Se Hollberg pag. 791, och Hvidfeld Sid. 1020.

kallelse han erhållit ifrån allt ansvar för sin fordna förvaltning, Ärke-Biskopen då vädjade till Påfven, hvilken upphäfde detta högtidliga contract. *Sten Sture*, som ägde denna, för en Statsman så vigtiga, egenskap, att med köld bedöma sakernas ställning och veta rigtigt inse farans beskaffenhet, såg med ett ostördt lugn händelsernas gång, och när Konungen 1499 ankom till Sverige, fann han honom allt för stark för att uppenbart våga förolämpa honom. *Sten Sture* ingick då en förlikning med Ärke-Biskopen, och sämjan med Konungen syntes befästas, när Sveriges Råd och Ständer förklarade Konungens son, Prins *Christian*, för hans efterträdare på den Svenska thronen, i likhet med hvad förut skett i Danmark och Norrige *). Konungen utgaf en ny försäkran att hålla sina löften, men han beklagade sig, att hans inkomster af Sverige voro för ringa. *Sten Sture* afstod då frivilligt till honom Åbo, Wiborg och Nyslott, men ifrån *Svante Sture* indrog Konungen egenmägtigt några förläningar, och insatte öfverallt Danska och Tyska fogdar. Han var till och med nog oförsigtig att röra vid de skatter, som funnos i Presterskapets förvar, och hans fogdar började utmärka sig genom hårda pressningar på allmogen. Konungens magt återhöll någon tid utbrottet af de missnöjen, som häraf väcktes; men sedan Konungen år 1500 i Ditmarsken lidit ett stort nederlag, började de missnöjde i Sverige åter fatta mod och anlägga planer att afskudda sig Konungens ok. *Sten Sture*, som hoppades att kunna förekomma nya borgerliga oredor, underrättade Konungen derom,

*) Decret. Comit. Holm d. 10000 Equit. 1499.

och bad honom infinna sig i Sverige, för att i tid bevaka dess lugn. Till klagomålen emot Konungen hörde ock den upptäckt man ändtligen gjort, att Konungen fortfor att förmå Ryssarna att oroa Finland. Oaktadt all *Sturens* välvilja, hade dock Konungen för afsigt att fälla honom, men återhölls af fruktan för den ovilja ett sådant steg hos Svenska folket skulle uppväcka. På Riksdagen i Stockholm, i början af år 1501, anklagade Konungen *Sten Sture* inför Ständerna, men dessa klagomål besvarades med folkets besvär öfver Konungens tryckande regering. Konungen instängde sig i Stockholms slott, och afbröt med Ständerna och Staden all gemenskap. Riksens Herrar begåfvo sig då till Wadstena, och gjorde der den 25 Januarii 1501 en inbördes förbindelse att försvara fäderneslandet emot Konung *Johans* öfvervåld *). Man förklarade, att han hade brutit Calmare förening, tagit Rikets slott och län ifrån Svenska män och gifvit åt grymma Danska fogdar, behållit Gottland under Danmark, för Danmarks räkning användt Sveriges medel, försämrat myntet, gäckat Svenskarnas mod, och varit i samråd med Ryssarna att låta härja Finland. *Sten* och *Svante Sture*, *Nils Classon* till Wik, *Knut Eskilsson Baner*, *Bengt Ryning*, *Johan Månsson* och *Hemming Gadd*, voro hufvudmän för denna förening, hvilken genast kungjordes och meddelades Ko-

*) Confoed. Wadst. d. convers. S. Pauli 1501. Holb. pag. 814. Declar. *Hemm. Gadd.* Stockh. d. S. Barb. 1501. apud Had. pag. 382. Resol. S. R. S. Wadst. d. lun. post S. Petr. ad vinc. 1501. apud Had. pag. 375. Declar. *Sv. Sture*, Stegeborg d. Merc. post fest. Nostr. Dom. 1501. Lit. Sen. R. S. ad Mag. Stockh. Wadst. d. Cosmi et Damiani 1501. ap. Had. pag. 379.

nungen. Han samlade då Rikets öfriga Herrar i Stockholm, och sökte genom nya löften ställa sakerna i ordning, men reste, utan att något uträtta, åter till Danmark, sedan han på Stockholms slott qvarlemnat sin Drottning med 2000 mans besättning. De confedererade samlades då åter i Wadstena, och uppsade der, på Svea Rikes vägnar, Konungen och hans arfvingar all tro och lydnad, hvarom de underrättade Borgmästare och Råd i Stockholm, och genast begynte att underlägga sig Rikets fasta slott. Stockholms Stad blef lätt intagen, och *Sten Sture* utropades der å nyo till Riksföreståndare den 11 Nov. 1501. Slottet försvarades af Drottningen ända till den 27 Martii det följande året, då hon capitulerade, och af *Sten Sture* blef med all möjlig aktning bemött. Konungen kom sjelf i Maji månad med en flotta till Stockholms skären, men då han ingen ting nu kunde uträtta, vände han om och sköflade kusterna under återresan. *Sten Sture* lyckades snart att sätta sig i besittning af landet, och Ärke-Biskopen förödmjukade sig inför honom af fruktan för hans öfvermagt. Han förmådde äfven Hansestäderna att på Danska sidan sysselsätta Konungen, och i en stor del af Norrige, i synnerhet Bohus län, försspordes upproriska rörelser, föranledde genom anmaningar af den af Konungen förolämpade *Knut Alfsson*, som nu med Svenskt understöd återvände till sin hembygd. På så svag grund hvilade då för tiden magten för Nordens Konung, då han ej genom egen aktning för lag förstått att gifva kraft åt sina fordringar och ingjuta laglydnad hos sina undersåter.

Hop-

Hoppet att i längden hålla Sverige kufvadt under Danmark syntes redan förloradt, och efterverlden kan ej undgå att såsom en märkvärdighet anteckna en sådan ärelystnadens förvillelse, att ett dylikt hopp verkligen på allvare kunnat hysas af en Dansk Monarch. Det bevisar allenast, huru lätt en Politik bedrages, som sjelf är byggd på bedrägeri, och att en magt, som derigenom vinnes, ej länge kan bibehållas, då bedragares hyllning aldrig kan vara pålitlig. Vid Konung *Johans* kröning i Stockholm hade redan någon föreslagit honom att höja bödels-yxan öfver de Magnater, som, enligt tidens erfarenhet, ej länge skulle fördraga hans ok. Vi lemne derhän, om han derifrån afhöll sig af verklig afsky för grymhet, eller af blödighet och fruktan. Framtiden visar, att äfven detta medel i Sverige hade varit fruktlöst, der den Aristocratiska Hydrans hufvuden ej på en enda hals kunde förenas, och der utländskt våld, ju mera det förenades med grymhet, skulle gifva ökad styrka åt den, som ägde mod att uppträda såsom allmogens anförare. Försöket vågades deremot uti Norrige. Det gjordes väl af Prins *Christian*, Konungens son, men inga spår finnas, att menskligheten bragt Konungen att detsamma ogilla. I Norrige ledde det ock säkrare till ändamålet, att afgöra detta lands fullkomliga kufvande under Danmark. Hoppet att deri lyckas, understödt af rimligheten, verkade, att Konung *Johan* mera fästade sig vid de Norrska angelägenheterna, än vid de missöden han i Sverige erfarit.

Vid första underrättelsen om oroligheterna i Norrige, skickade Konungen Biskop *Johan* af Roskild och *Henrik Krommedig* med en flotta till Opslo. *Knut Alfsson* innehade, såsom Danska partiets motståndare, Aggerhus fästning, och som han ansågs för oroligheternas upphofsman, erböds honom lejd, för att komma på flottan att underhandla. Hela Norrige, med undantag af Bohuslän, var Konungen i Danmark vidrigt. När *Knut Alfsson* på god tro inställde sig på flottan, blef han mördad, hvilket ännu mera uppretade sinnena i Norrige. För att stilla dem, dels utspridde man, att han efter måltids-ruset gjort ett fall, som vållat hans död, dels att han under en enskild träta i brådom skillnad fallit. Konungen lät slutligen om hans död anställa laglig undersökning, hvarvid han dömdes att sjelf hafva brutit den meddelade lejden, hvarföre hans gods fälldes under kronan. Långt ifrån att lugnas, förökades härigenom allenast oredorna. Man grep i Norrige till vapen, och en den mördades vän, *Herlof Hyddefad*, uppställde en krigshär emot den Danska magten. Konung *Johan* begärde då hjelp af sin Bror, Hertig *Fredrik* af Holstein. Denne hade förut gjort anspråk, att såsom arf erhålla en del af Norrige. Denna del erböd Konungen honom nu, om han ville kufva de upproriska; men Hertigen fordrade derutöfver hälften af de sista tio årens inkomster af Norrige, hvari Konungen ej ville ingå; utan skickade sin Son, Kronprinsen *Christian*, med en krigshär till detta land. Lyckan och dristigheten befordrade hans företag. *Herlof Hyddefad* blef slagen och fången. Prins *Christian* nöjde

sig ej med att bestraffa dem han funnit deltagande i upproret. Han sökte att utforska alla medbrottsliga, och, efter de angifvelser han erhöll genom pinliga förhör, höjde han bödels-yxan öfver alla, som blefvo misstänkte. Sålunda utrotade han kärnan af Norriges Adel, och gaf i Norrige första exemplet på den regeringsplan han ärnade följa, för att försäkra sig om besittningen af väldet i Norden. Biskopen i Hammar, *Carl*, hvilkens råd Konung *Johan* anbefallt honom följa, blef äfven af *Herlof Hyddefad*, såsom medvetande, angifven, och af Prinsen fängslad. Lugnet återkom i Norrige, men det var dystert, och *Christians* namn redan der utmärkt af grymhetens stämpel.

Uppmuntrad af framgången, vände nu Prins *Christian* sin styrka mot Sverige. Han inföll i Wester-Göthland, intog och förstörde Lödöse, och belägrade Elfsborg och Öresten. Dessa försvarades af en Dansk fogde vid namn *Erik Eriksson*, hvilken ville uppgifva dem, men blef derföre af allmogen i Wester-Göthland, som misstänkte honom för förräderi, ihjälslagen. Besättningarne ville derefter dagtinga med Prinsen, men då han ej ville ingå på andra vilkor, än att de på nåd och onåd skulle gifva sig, underrättade de derom Riksföreståndaren. Hastigt sändes *Åke Johansson Natt och Dag* till deras undsättning, men Elfsborg blef innan hans ankomst med storm intaget och besättningen mördad. Segren gynnade äfven i början Prins *Christian* emot *Åke Johansson*, så att han framträngde ända till Öster-Göthland, der han plundrade. Men *Åke Johansson* samlade å nyo sin styrka,

och nödgade Prinsen att draga sig tillbaka till Halland och Skåne. Enda frukten af detta krig var sålunda de Vestra Provinsernas plundring.

Under starka rustningar, både på den Svenska och Danska sidan, lyckades det Konung *Johan* att år 1503, genom Påfviska Legaten *Raymundus Pyranders* bemedling, afsluta en förlikning med Hansestäderna, hvilka åtogo sig att för Danska Drottningen *Christina* utverka tillstånd att till Danmark återvända. Sedan hon till *Sten Sture* nödgats uppgifva Stockholms Slott, hade hon efter sin egen önskan vistats i Wadstena, och hennes hemresa till Danmark hade endast af krigsoroligheterna blifvit hindrad. Det var således ej svårt för Hansestäderna att utverka hennes frihet, och hon blef ledsagad till Danska gränsen af *Sten* och *Svante Sture*, *Hemming Gadd* och hundrade personer, som till sådant ändamål ifrån Danmark erhållit lejd. Det var vid återkomsten ifrån denna resa, som *Sten Sture* oförmodadt afled i Jönköping, omkring den 13 December 1503. Man misstänkte, att han blifvit förgifven, antingen af *Märeta Iwarsdotter*, *Knut Alfssons* Enka, som var förlofvad med *Svante Sture*, och sålunda åt sin tillkommande man tänkt bereda en väg till Riksföreståndare-värdigheten, eller af Drottningens läkare. Det rätta förhållandet har aldrig blifvit uppdagadt, och man är således ej berättigad att anse hans död annorlunda än såsom naturlig. Han hade ingen Son efter sig. *Hemming Gadd* höll hans dödsfall hemligt, intilldess en Riksdag hunnit samlas i Stockholm, i början af år 1504. Riksens Råd och Ständer voro

dervid enige att försvara Sveriges sjelfständighet, och valde enhälligt, den 21 Januarii 1504, *Svante Nilsson Sture* till Riksföreståndare, hvarefter genast alla fasta orter i hans händer öfverlemnades. Enligt Ständernas beslut fortsattes kriget emot Danmark. *Svante Sture*, understödd af *Hemming Gadd*, följde sin stora företrädares efterdöme, att aldrig eftersträfva en mera lysande magt, aldrig af egenvillighet hindra Rikenas återförening, men också aldrig medgifva den, utan på sådana vilkor, som återsatte Sverige i full besittning af sina tillhörigheter. Då *Hemming Gadd* hade intagit Calmare stad och belägrade slottet samt Borkholm, öppnade Danska hofvet åter underhandlingar. Dessa företogos i Åhus, men flyttades genast till Köpenhamn, hvarest den 18 Maj en afhandling upprättades af sådant innehåll: att det skulle vara stillestånd och fri handel mellan bägge Rikena till 14 dagar före midsommar 1505, då ett möte skulle hållas i Calmar. Dess belägring skulle nu upphäfvas. Om vid nästa möte bägge Rikena ej blefve förenade, skulle Calmare slott tillhöra Danmark, men staden Sverige. *Knut Alfssons* arfvingar skulle i Norrige återfå sina gods. *Svante Sture* vann härigenom tid att betrygga Riket, för att med lugn kunna emotse det nya mötet i Calmar. När tiden dertill inträffade, infann sig Konung *Johan* der sjelf, åtföljd af en stor krigsflotta. Vid underrättelsen derom, och då man ej kunde under sådana omständigheter räkna på en fri underhandling, uteblefvo de Svenske fullmägtige. Konung *Johan* förgrymmades, att se sin list tillintetgjord, och lät i harmen halshugga Borgmästare och Råd i Calmar; en

öfverflödig grymhet utan ändamål, som mycket synes vittna mot det milda lynne man vanligen hos Konung *Johan* berömt. Danmarks och Norriges i Calmar då församlade Råd satte sig ock till domare, och förklarade hela det Svenska Rådet, i synnerhet *Svante Sture*, *Erik Johansson Wase*, *Sten Christersson Oxenstjerna*, *Trotte Månsson* till Eka, *Erik Tursson Bjelke*, *Åke Johansson Natt och Dag*, *Tönnes Eriksson Thott*, *Per Tursson Bjelke*, samt alla *Sten Stures* arfvingar och deras vänner, för menedare och upproriske, som förverkat frihet, ära och adelskap. Svenska Kronan tilldömdes Konung *Johan*, och Örebro slott och län anslogos till Drottningens morgongåfva. Denna sjelfmyndiga dom sökte Konungen efter sin förmåga att verkställa. Han lade hand på all Svensk egendom inom Danmark och Norrige, han uppmanade Norriges inbyggare till krig, och han lät Danska Rådet hos Kejsar *Maximilian* anhålla om bekräftelse på den fällda domen. Det är svårt att förklara, dels huru han kunnat inbilla sig att genom denna dom något uträtta, dels huru han, såsom en sjelfständig Konung, derpå ville söka en annan Monarchs bekräftelse, och slutligen, att han ej förutsåg, att domen af Svenskarna skulle jäfvas, såsom fälld af obehöriga domare, och föraktas, då den icke med tillräcklig styrka kunde göras gällande. Men medeltidens historia är uppfylld med dylika löjligheter, hvilka i allmänhet torde böra skrifvas på de orediga begreppens räkning. Kejsaren omfattade ock gerna ett tillfälle att synas myndig, och instämde Sveriges Ständer till sig till ansvar, vid vite att antingen antaga och erkänna Konung *Jo-*

han, eller förklaras i det Romerska Rikets akt. Det var naturligt, att man i Sverige härpå gjorde allsintet afseende, då ingen anledning fanns att medgifva den Romerska Kejsarens öfvermagt; men Kejsaren fann sig dock befogad att det följande året stadfästa Danska Rådets dom, och förklara Sverige i Riks-akt. Denna löjliga handling blef ännu löjligare derigenom, att den för flera år sedan aflidne *Sten Sture* äfven innesłöts i fördömelsen; en anachronism, som för Svenskarnas sunda förstånd var tillräcklig att röja hela handlingens meningslöshet. Under detta periodiska krångel sökte Konung *Johan* att med Sverige öppna nya underhandlingar, och utgaf dertill lejdebref åt flera af dem, öfver hvilka han låtit döma. Men dessa försök blefvo utan verkan, äfven som den bannlysning, som utfärdades mot *Hemming Gadd*. I Sverige beredde man sig till krig, och *Svante Sture*, *Hemming Gadd* och *Åke Johansson*, inbröto i Skåne, Halland och Blekingen. Understödd af Hansestäderna och Konungen i Skottland, ofredade deremot Konung *Johan* handeln i Östersjön, hvarigenom sådana missnöjen väcktes, att man på Riksdagen i Westerås, 1508, åter beslöt att öppna underhandlingar med Danmarks Konung. Det första mötet hölls i Köpenhamn, det andra i nya Warberg, hvarvid Konungen erböd att antingen han sjelf eller hans son måtte antagas till Sveriges Konung, eller ock en viss penninge-summa årligen under hans lifstid till honom betalas, hvilket borde afgöras vid ett nytt möte i Malmö. *Svante Sture* ogillade det tillämnade mötet i Malmö. Konungen underhandlade sedan med sina egna anhängare, som in-

gingo i de af honom gjorda förslag, men *Svante Sture* erkände aldrig dessa underhandlingar, utan stärkte sig derigenom, att han förmådde återställa förtroligheten med Hansestäderna, som år 1509 öfvergåfvo det Danska förbundet. Då kriget å nyo utbröt, lyckades *Svante Sture* att motarbeta Konungens försök att till krig uppreta Ryssland, med hvilken Stat slöts en fred på 60 år. Svenska vapnen hade framgång i de Danska provinserna; Prins *Christian* blef slagen och fördrifven ifrån Wester-Göthland, der han hade inbrutit, och troppar inskickades i Norrige. Allt syntes vända sig till Sveriges fördel, när Hansestäderna mot slutet af år 1511 slöto en särskild fred med Konungen i Danmark. Sverige stod nu ensamt i striden emot mägtiga grannar, och dess fara ökades ännu mer, när *Svante Sture* afled, den 2 Januarii 1512. Största faran syntes dock ligga deri, att man i Sverige ej var ense om hvilken man ville gifva honom till efterträdare.

Den 19 Januarii sammanträdde Adeln och Presterskapet till en herredag i Arboga. Man syntes vara ense att välja en Riksföreståndare, men i afseende på personen voro meningarne delade mellan Riks-Rådet *Erik Trolle* och den aflidna Riksföreståndarens son, den unga *Sten Sture*. Den förre var erkänd anhängare af Danska partiet, den sednare af Fäderneslandets. Presterskapet gynnade den förra, men större delen af Adeln den sednare. Man kunde ej förena sig, utan en sammankomst utsattes i Upsala; denna hölls den 18 Maji. *Sturen* valdes af sina an-

hängare till Riksföreståndare på Mora Äng. *Trollens* voro samlade på Upsala torg, och då de ej till valet ville samtycka, förenade de sig att deremot protestera. *Sten Sture* kallade då Riksens Ständer till Stockholm, och emottog dem der den 23 Julii såsom Riksföreståndare. Allmogens röst var för afgjord för *Sten Sture*, för att det Danska partiet skulle våga något uppenbart företag. *Sten Sture* bemödade sig på allt sätt att vinna sina motståndare, men Presterskapet fortfor i sin anhängighet till det Danska Konungahuset, och yrkade Calmare föreningens fortsättning. Konung *Johans* död, den 21 Februarii 1513, uppväckte oredorna å nyo. Danska och Norrska Rådet erkände genast Prins *Christian* för sin faders efterträdare, och på det möte, som redan före Konung *Johans* död var utsatt att hållas i Köpenhamn vid midsommarstiden, försökte man att till ett sådant erkännande äfven förmå det Svenska Rådet. Men antingen de Svenske fullmägtige sjelfve voro Prinsen mindre benägne, eller de funno sig återhållna af Svenska folkets enhälliga röst mot föreningen med Danmark, slöts underhandlingen vid detta möte med utsättande af ett nytt till nästa år, under Hansestädernas bemedling. Såsom Riksföreståndare vårdade den unge *Sten Sture* emedlertid landets inre angelägenheter, och tillvann sig af Nationen en aktning och tillgifvenhet, som den redan vant sig att villigt egna åt hjeltarna af detta vördade namn.

Konung *Christian* i Danmark tog sin tillflykt till de gamla medlen, för att befordra sina ändamål

inom Sverige: det ena att uppväcka inhemska oroligheter, det andra att uppreta utvärtes fiender. Till detta ändamål underhandlade han med Stor-Fursten i Ryssland; men *Sten Sture* hade den lyckan att förekomma allt fredsbrott på denna sida, och få den 60-åriga freden, som hans Fader med Ryssland hade afslutat, stadfästad. Inom Sverige uppreste sig emot honom en fiende, som han genom ädelmod tänkt förbinda sig, men hvars enskilda afsigter kände inga band af allmänna pligter. Den gamle Ärke-Biskopen *Jacob Ulfsson* nedlade sitt ämbete och gick i Gripsholms kloster. Han föreslog till sin efterträdare *Gustaf Trolle*, son till Riks-Rådet *Erik Trolle*, som med *Sten Sture* hade täflat om Riksföreståndareskapet. *Sten Sture* lyssnade lätt till Prelatens föreställningar, att om han medverkade till sonens upphöjande till den högsta andeliga plats inom Sverige, skulle all harm falla öfver fadrens uteslutande ifrån den verldsliga. *Sten Sture* understödde sjelf *Gustaf Trolles* utnämning, men fann snart sitt ädelmod på ett grymt sätt gäckadt. *Gustaf Trolle* återvände ifrån Rom till Fäderneslandet för att hämnas sin faders motgång, försedd med en aflösnings-bulla ifrån Påfven för alla de brott han för sina äregiriga afsigter kunde begå. I Lybeck förband han sig att befordra *Christians* inkallande i Riket, och efter sin hemkomst till Sverige förklarade han sig uppenbart emot Riksföreståndaren. Han försmådde och afvisade på ett förolämpande sätt alla de vänliga steg *Sten Sture* vidtog för att nalkas honom och vinna hans förtroende. Då *Sten Sture* inför altaret i Upsala Domkyrka erböd honom sin

vänskap, besvarade han detta anbud med förakt. Riksföreståndaren fann sig då nödsakad att anföra klagomål hos Påfven, och lyckades att utverka sig hans förmaningar till Ärke-Biskopen och det Svenska Presterskapet, men dessa blefvo utan följd.

Sten Sture sammankallade Riksens Ständer till Södertelje i Julii månad 1517. Ärke-Biskopen ditstämdes för att aflägga sin trohets-ed, men inställde sig ej, utan inneslöt sig på sitt slott Stäke, hvarifrån han underhandlade med sina anhängare om *Christians* inkallande. Denna sammangaddning uppdagades af en medbrottsling, *Sten Christersson Oxenstjerna*, hvarefter Riksföreståndaren med väpnad hand vände sig mot sammangaddningens hufvudmän, intog Stegeholm ifrån *Peder Tursson Bjelke*, fängslade *Erik Trolle* och belägrade Ärke-Biskopen på Stäke. Vid Riksdagen i Arboga 1517 beslöto Ständerne att ej ingå i någon förening med Danmark, och befullmägtigade Riksföreståndaren att vidtaga alla nödiga försvars-anstalter emot både yttre och inre våld. Nu förkunnades, på *Christians* anstalt, Roms bannlysning öfver *Sten Sture* och hans medhållare, men den var kraftlös att ifrån honom afvända allmogens tillgifvenhet. *Christian* utfärdade lika förgäfves ett bref till Svenska folket, fullt af löften och hotelser, hvarefter han slutligen, sjövägen, skickade en krigshär under befäl af Ärke-Biskopens farbror, *Joachim Trolle*, *Severin Norrby* och *Carl Knutsson Roos*, för att upphäfva belägringen för Stäke. Men *Sten Sture*, biträdd af den unga *Gustaf Eriksson Wase*, slog denna krigshär vid Dufvenäs, och

nödgade den att på flottan söka sin räddning. Den återvände till Danmark, men sköflade Sveriges kuster.

Vid en ny Riksdag i Stockholm, i November månad, inställde sig *Gustaf Trolle* inför Ständerna, men jäfvade deras domsrätt, erkände sin afsigt att vara Danska huset trogen, och anklagade Riksföreståndaren för förräderi. Ständerne retades deraf till vrede, och beslöto, att Ärke-Biskopen skulle ifrån sitt ämbete afsättas, hans slott Stäke i grund förstöras, och hela allmogen vara beredd att emot Danmark gripa till vapen. Detta beslut var så enhälligt, att ingen af *Trolles* vänner vågade yttra sig deremot; men Biskopen i Linköping, *Hans Brask*, smög i hemlighet en skriftlig protest under det sigill, hvarmed han bekräftade sin underskrift. Stäket blef snart intaget och jämnadt med jorden, och Ärke-Biskopen, sedan han skriftligen till Påfven afgifvit sin afsägelse af ämbetet, åtföljd af en ed att det aldrig återkräfva, tog sin tillflykt till Westerås kloster. *Christian* ville genom krig hämnas. Om sommaren 1518 kom han utanför Stockholm med en väl utrustad flotta. Sedan han låtit sin armée landstiga, blef den, d. 22 Julii, slagen vid Brännkyrka, och återdrifven till fartygen. Äfven här förde *Sten Sture* och *Gustaf Eriksson* de segrande Svenskarna. Konungen blokerade sedan någon tid Stockholm på sjösidan; men när vintren nalkades och han begynte lida brist på lifsmedel, utböd han Riksföreståndaren till flottan för att med honom underhandla. Det Svenska Rådet och krigshärens befälhafvare hindrade likväl *Sten Sture* att förtro sig åt hans redlighet; men då Konungen erböd sig att i

samma ändamål sjelf inkomma till Staden, om vederbörlig gisslan honom lemnades, blef sådant beviljadt. Såsom gisslan utskickades till honom *Hemming Gadd*, *Gustaf Eriksson*, *Lars* och *Johan Siggesson Sparre*, *Birger Nilsson Grip* och *Olof Ryning*; men då desse kommit om bord på flottan, hissade Konungen segel, och reste med en gynnande vind till Danmark, slutandes sitt fälttåg med ett bedrägeri, som både af folkrätten och tidens ridderliga anda på det högsta fördömdes.

Medan Konung *Christian* beredde sig på nya rustningar, erböd sig en ny anledning för honom att uppväcka oroligheter inom Sverige. Påfven hade skickat en Legat till Norden, *Johannes Angelus Arcimboldus*, att sälja aflat, och denne sökte Konung *Christian* att vinna på sin sida, för att, genom Presterskapets inflytande på Nationen, krossa Riksföreståndaren. Men denna uträkning slog felt. *Sten Sture* förstod att tillvinna sig aflatskrämarens benägenhet, derigenom att han gaf honom hopp om den lediga Ärke-Biskopsstolen. Vid Riksdagen i Arboga, der *Trollarnes* sak af Riksens Ständer å nyo skärskådades, bekräftades den öfver Ärke-Biskopen fällda domen af den Påfliga Legaten. *Trollarne* gjorde afbön, och Ärke-Biskopen nedlade formligen sitt ämbete, och återvann sin frihet. Sedan detta hopp för Konung *Christian* slagit felt, uppbådade han ifrån Danmark och Norrige all sin styrka, värfvade manskap ifrån kringliggande länder för att anfalla Sverige både till lands och sjös, 1519. Han klagade hos Påfven *Leo X* öfver Legatens uppförande i Sverige, och utverkade sig i anled-

ning deraf en bulla, som åt honom uppdrog att härja Sverige, såsom ett kätterskt land. Stödjande sig på denna bulla, utgaf han emot Sverige en ordentlig krigsförklaring i början af år 1520. *Sten Sture* uppbådade allmogen till landets försvar. Danska hären, under anförande af *Otto Krumpen*, inbröt i Wester-Göthland, men möttes af Riksföreståndaren vid Bogesund (Ulricehamn). Der gafs på isen den första slagtningen, hvari *Sten Sture* blef illa sårad, och hans derigenom modfällda armée gaf vika för fienden. *Sten Sture* lät föra sig till Stockholm, som af hans gemål innehades, men afled under vägen vid Strengnäs, den 9 Februarii 1520. Den Danska hären inträngde småningom utan särdeles motstånd i landet, och allmogen, som på flera orter uppreste sig till motvärn, fann ingen anförare. Riksens Herrar utnämnde *Ture Jönsson Roos* till Riksföreståndare, men han saknade allmänt förtroende, och kunde ej vinna lydnad. Endast *Sten Stures* Enka, *Christina Gyllenstjerna*, sammanhöll sinnena inom Stockholm, som beredde sig till motstånd mot den annalkande fienden. Presterskapet och några af Adeln öppnade underhandlingar med Danska Befälhafvaren, och man öfverenskom att hålla ett möte i Upsala, dit Ständerne äfven kallades. Der uppträdde *Gustaf Trolle* å nyo, återtog sjelfmyndigt sitt ämbete, och använde all sin lärdom och vältalighet, för att bevisa fördelen af Calmare Unionen, beskylla *Sturarna* att för sina ärelystna afsigter hafva brutit den, och förmå Svenskarna att till Regent antaga Konung *Christian*. En förening ingicks mellan *Otto Krumpen* och några Svenska fullmägtiga om fred,

Calmare förenings återställande, och *Christians* erkännande. Denna förening stadfästades af Konung *Christian* *), men *Christina Gyllenstjerna* vägrade att deri ingå, och beredde sig att i Stockholm uthärda en belägring.

Belägringen af Stockholm begyndes af *Gustaf Trolle*, men upphäfdes kort derefter. Den Svenska allmogen skaffade sig anförare, hvar den kunde, i landsorterna, och slog de Danska tropparna, hvar de träffades. Hela Danska styrkan var nära att utrotas, när *Christian* sjelf med en ny här anlände till Sverige, och, efter ett fåfängt försök på Calmar, lägrade sig utanför Stockholm, och, genom allmänna anmaningar, uppfordrade Nationen till lydnad, samt lofvade de mest förmonliga vilkor. Allt detta syntes dock ej göra någon verkan på Svenskarnas sinnen, men deremot lyckades han bättre att draga på sin sida Stockholms invånare, som slutligen trugade *Christina* att uppgifva Staden, sedan Konungen underskrifvit de mest högtidliga försäkringar om glömska af det framfarna, och beredande af Sveriges lugn och fördelar **). Härefter afreste *Christian* ifrån Stockholm, men återkom i October månad, för att fullkomligen sätta sig i besittning af magten. Presterskapet och några af Riksens Råd upprättade en förening, hvari de lofvade att till Sveriges Konung kröna K. *Christian*, enär han det befallde. En folkmängd samlades under namn af Stän-

*) Ratif. R. *Christ.* Köpenh. d. Sabb. ante Dom. Palm. 1520. ap. Had. pag. 440.

**) Oblig. R. *Christ.* Wagnisöen d. Mart. prox. ante S. Egid. 1520. ap. Had. pag. 446.

der, som nedanför Brunkeberg ropade ja till den af Konungen, genom Biskop *Beldenacke*, framställda frågan, om de efter Sveriges lag erkände honom för rätt arftagare till kronan. Derpå följde hans hyllning, och kröningen förrättades den 4 November i Stockholms Storkyrka. Det första tecknet till Konungens ovilja mot Svenskarna var, att vid denna högtidlighet regalierna buros af Danskar, och att han efter kröningen till Riddare dubbade endast Danska män, under förut gifven förklaring, att en sådan ära icke kunde någon Svensk man vederfaras, emedan Riket med svärd var intaget. Efter några dagars högtidligheter anställdes det ryktbara Stockholmska blodbadet, en ogerning, som häfdatecknaren ej kan undgå att nämna, men jag med tillfredsställelse finner mig befriad ifrån att närmare beskrifva, då den till alla omständigheter, hos en myckenhet af mina föregångare, på det noggrannaste finnes afmålad. Att anmärka grymheten i *Christians* personliga lynne synes mig äfven här mindre vigtigt, än att fästa uppmärksamheten på hans politiska system. Erfarenheten hade lärt honom, att samma grymhet, föröfvad i Norrige, hade der qväft allt motstånd mot hans öfvermagt. Det är öfvermodets vanliga öde, att ej kunna urskilja omständigheters olikhet. Hvad som i Norrige qväfde sjelfständighets-andan, blef i Sverige nu dess kraftigaste driffjäder: och den allmoge, som af *Engelbrecht* och *Sturarna* förut blifvit vand att åtnjuta medborgerlig rätt, fick snart en anförare i *Sturarnes* fosterson, *Gustaf Eriksson*, som redan i Dalarne uppreste frihetens

fana.

fana. *Christian* öfvergaf genast Sverige, men tecknade öfver hela landet sin bortresa med blodiga spår. Han utgaf en förklaring till Nationen öfver sitt uppförande, men denna förklaring endast uppretade allas sinnen. Sveriges Råd och Ständer samlades år 1521, och spridde kring Sverige och Norrige *) sina klagomål öfver Konungens grymhet, under det landets styrelse förvaltades af *Gustaf Trolle*, som understöddes af Danskt krigsfolk. Detta tillstånd kunde i Sverige ej blifva långvarigt.

Sveriges enskilda Historia beskrifver de bedrifter, genom hvilka *Gustaf Eriksson* för alltid lossade Sverige ifrån det Danska oket. Tyrannens fall i Sverige medförde ej genast hans fördrifvande ifrån Danmark och Norrige: men när Sverige, genom Calmare förenings upphäfvande, gjorde sig sjelfständigt, styckades å nyo Scandinavien för en lång tid, och Norrige förvandlades slutligen, om ej alldeles till formen, åtmindstone i verkligheten, till en provins under Danmark. Förtroligheten mellan Svenskar och Norrmän var likväl ännu så stor, att i en stund, då *Gustaf Eriksson* hade förlorat hoppet att väpna sina förtryckta landsmän, var han sinnad att i Norrige söka sin tillflykt. Norrska folket hade icke heller någon särdeles benägenhet för föreningen med Danmark; men de driffjädrar och de medel saknades, som kunde gifva någon påföljd åt deras tanka, som ansågo en förening med fosterlandet både mera naturlig och förmånlig. Lyckan att vara

*) Manif. Sen. et Ord. R. S. apud Had. pag. 445.

i besittning af thronföljden gaf åt arfsrätten en helgd, som vid densamma qvarhöll Norrska Folkets förtroende. *Gustaf Eriksson* gynnades i sina bemödanden att befria Sverige, genom Konung *Christians* aflägsenhet, och kanske genom hans sorglöshet vid uppresningens första utbrott. När den begynte få ett vådligare utseende, utbröt tillika missnöjet emot honom i Danmark, och hans efterträdare, Konung *Fredrik*, hade med Konung *Gustaf* ett gemensamt interesse mot bägges företrädare. *Gustaf I* retades ej af någon annan ärelystnad, än att befria Sverige, och när Konung *Fredrik*, genom bref till Svenskarna, försökte att yrka Calmare förenings bibehållande, och att vinna öfverherrskapet öfver Norden, fann han sig för svag, att, emot Konung *Gustaf I* och Svenska Ständernas vägran, derom göra ytterligare påståenden. Regenternas interessen sammansmälte med Staternas, och gjorde slut på sträfvandet att upprätta Calmare förening, som i mer än ett århundrade dragit olyckor öfver Norden, plågat Sverige, och nu slutligen kostade Norrige sin sjelfständighet.

Men det var småningom, som Norden undergick denna förändring, och det kostade flera strider, innan der ett varaktigt tillstånd stadgades. *Gustafs* uppresning utmärktes genast af segrar öfver Konungens anhängare. Denna uppresning åtföljdes af en formlig krigsförklaring mot *Christian*. *Gustaf* hade redan underlagt sig de norra landskapen, belägrade Stockholm, och innehade större delen af Öster-Göthland, när Riksens Ständer år 1521 förklarade honom för

Riksföreståndare, och uppsade *Christian* all tro och lydnad. Hans krigshär fortfor derefter att rensa hela landet från Danska troppar och befälhafvare, och han lät en Svensk här göra infall i Skåne, och en i Norrige. Den sednare framträngde ända till Opslo, och hela Norrige Sunnanfjälls förklarade sig beredvilligt till en förening med Sverige. *Lars Siggesson Sparre*, som anförde denna krigshär, blef dock slutligen nödsakad att draga sig tillbaka, men stannade och bibehöll sig i Bohus-län. Han intog äfven derifrån Halland, äfvensom *Berndt von Mellen* underlade sig Blekingen. *Gustaf Eriksson* valdes till Konung 1523, och kort derefter öfvergick Stockholm, derpå Calmar, och slutligen blef hela Finland befriadt från Danska besättningar. Under dessa händelser i Sverige hade, redan innan *Gustaf Eriksson* valdes till Konung, *Christian* i Danmark blifvit afsatt, öfvergifvit sina Stater, och sysselsatte sig i Nederland med rustningar, för att, såsom inkräktare, åter taga dem i besittning. Den ifrån Sverige landsförviste Ärke-Biskopen *Gustaf Trolle* var hans mest nitiska redskap, äggad både af enskild hämnd och begär att åter upprätta Hierarchien, som redan, af den i Tyskland påbegynta reformationen, hotades att blifva störtad.

Samma år, som Konung *Christian* i Danmark afsattes, förmådde den nya Konungen *Fredriks* utskickade, *Vincenz Lunge* och *Nils Lycke*, som i Norrige innehade län, att Konung *Fredrik* äfven der erkändes, och föreningen med Danmark stadfästades. Vilkoren för detta erkännande bestämdes genom en särskild ca-

pitulations-act. K. *Fredrik* förklarade deri Norrige för ett fritt Valrike, likasom Danmark. Han lofvade att under Norriges krona återbringa Orkney-öarna och Hetland, och hindra alla utländska köpmän att segla till Nordlanden. Konungen skulle krönas i Trondhiem, och Herredagarne skulle hållas i Norrige, samt kallelse dertill ett halft år förut utfärdas. Konungens kröning i Norrige påskyndades, emedan Norrmännerne misstänktes för tillgifvenhet till den afsatta *Christian*. Det försök, som år 1529 gjordes, att få *Fredriks* son *Christian* erkänd till Thronföljare i Norrige, misslyckades genom Ärke-Biskopens och Prelaternas motverkan, hvartill Prinsens kända benägenhet för reformationen mest bidrog. Förhållandet mellan Sverige och Danmark var deremot tvätydigt. Konungen i Sverige hade bemägtigat sig Bohus-län, som af ålder tillhörde Norrige, och Blekingen, som sedan Unionens början ansågs för en Dansk Provins. *Christians* Amiral *Norrby*, då han såg sig ej säker att kunna försvara Gottland mot *Gustafs* anfall, hade sökt den Danska Konungens hjelp, och denne Konung hade ej öfvergifvit allt hopp att förnya Calmare Unionen, samt såg derföre ogerna *Gustafs* upphöjelse på den Svenska thronen. Bägge Konungarnas gemensamma fara för *Christians* styrka ålade dem dock att på det sätt undvika inbördes fiendtligheter, för att ej försvaga hvarandra, och derigenom lättare kufvas af den gemensamma fienden. Man öfverenskom derföre om ett personligt möte mellan bägge Konungarna, hvilket hölls i Malmö 1524. Vid mötets början vågade Konungen i Danmark det förslag, att de Nordiska Ri-

kenas förbindelse skulle förnyas, på sådant sätt, att Konung *Gustaf* väl borde behålla Konungamagten i Sverige, men erkänna Konungen i Danmark för sin öfverherre och de förenade Staternas ständiga öfverhufvud. Detta förslag förföll dock genast vid Konung *Gustafs* första vägran, och man öfverenskom om en evig fred mellan Nordens tvänne Riken, under vilkor, att hvart och ett skulle behålla sina gamla gränsor. Jämtland och Härjedalen blefvo vid detta tillfälle räknade till Norrige, och Skåne och Halland till Danmark, då Konung *Gustaf* fann vigtigare att med någon uppoffring bibehålla lugn i Norden, än genom en söndring blottställa alla staterna för *Christians* öfvermagt. Tvisten om besittningen af Gottland, Blekingen och Bohus-län, uppsköts till ett nytt möte, som nästkommande år, under Hansestädernas bemedling, skulle hållas i Lybeck. Emedlertid skulle Blekingen genast till Danmark afträdas, Bohus-län af Konungen i Sverige innehafvas, och Gottland behållas af den, som d. 1 September innehade Wisby. Konungarne åtskilldes missnöjde å båda sidor: mötet i Lybeck ägde icke rum, då krigsoroligheter i Skåne hindrade Sveriges fullmägtiga att till den utsatta dagen anlända, och de Danska fullmägtige bortreste, för att lemna sakerna tills vidare oafgjorda.

I sjelfva verket afstod Konungen i Danmark icke ifrån sitt hopp att förnya Calmare förening. Han undvek väl på allt sätt utbrottet af fiendskap mellan Sverige och Danmark, men han gynnade under hand alla företag, som kunde för Konungen i Sverige för-

svåra stadgandet af sin magt. Han skyddade *Norrby*, som plundrade Sveriges kuster och såsom sjöröfvare oroade handeln, ehuru denne var *Christian* tillgifven, och hans anhängare i Norrige gynnade och biträdde med rustningar den falska *Sturen*, som af de missnöjda Biskoparna i Sverige framställdes, för att till uppror uppreta Dal-allmogen. Konungen sjelf sökte att för *Gustaf Trolle* utverka tillstånd att till Sverige återkomma. *Gustaf Erikssons* sätt att bemöta Konungens i Danmark obestämda förhållande var en följd af hans lynnes öfverlägsenhet. Han återhöll sin harm, med sin uppmärksamhet alltid fästad på det högsta ändamålet, Sveriges sjelfständighet, utan att derifrån missledas, hvarken af fruktan eller öfverilning. *Christians* vaksamma bemödanden att återvinna sin magt i Norden trugade slutligen Konung *Fredrik* till ett redligare uppförande. På ett möte i Lödöse 1528 afgjordes väl ej, såsom afsigten hade varit, om besittningen af Gottland och Bohus-län, men Malmö Recess förnyades, och en off- och defensiv-tractat afslöts emot Konung *Christian*, i fall han skulle våga något försök att återtaga sin krona. Icke dess mindre njöto *Thure Jönsson Roos* och Biskopen i Skara, hvilka efter ett misslyckadt försök till uppror flyktat ifrån Sverige, beskydd i de Danska provinserna, och då Konung *Gustaf* deröfver klagade, öppnades nya underhandlingar i Warberg 1530, hvilka slötos med samma resultat, som förut. Kort derefter anlände till Norrige bref ifrån den fordna Svenska Ärke-Biskopen *Gustaf Trolle*, som innehöllo uppmaningar till uppror, till förmån för Konung *Christian*. Då dessa uppma-

ningar voro föga verksamma, begaf sig *Gustaf Trolle* sjelf dit, och blef af Ärke-Biskop *Olof* i Throndhiem väl emottagen. Den Norrska kyrkans hufvud hade ej med liknöjdhet sett Konungen i Danmark gynna reformationen, och Ärke-Biskop *Olof* öfvergick till den afsatta Konungen, i hopp att genom hans biträde uppehålla Hierarchien. Det Norrska Presterskapet understödde, på hans anstiftan, Konung *Christian* med pengar, och hans rustningar befordrades af hans Svåger, Kejsar *Carl V*, och åtskilliga städer i Nederländerna. Han lyckades att värfva en krigshär, och med en flotta af 15 krigsskepp anlände han mot slutet af året till Opslo. Hans flotta blef der kort efter infrusen, men derigenom tillika under vintren skyddad för den Danska, som med Hansestädernas biträde utrustades. *Christian* utspridde genast bref kring hela Norrige, uppfyllda med de mest smickrande löften, och hans sak understöddes af *Gustaf Trolle* och Ärke-Biskop *Olof* i Throndhiem, hvilka förmådde hela Presterskapet och en del af den öfverblifna Adeln att åter hylla honom till Norriges Konung. Endast den Danska Konungens Befälhafvare i Norrige, *Mogens Gyllenstjerna*, förblef Konung *Fredrik* trogen, och bibehöll sig på Aggerhuus slott, hvilket han dock lofvade uppgifva, om han ej innan Mars månad ifrån Danmark erhöll undsättning. Norrska Rådet och Adeln samlades i Opslo, jemte några af allmogen, och uppsatte ett afsägelse-bref till Rådet i Danmark, hvari de till och med förmanade detsamma att återtaga Konung *Christian*. Thronföljden försäkrades äfven åt *Christians* son *Johan*. *Christian* gjorde derefter ett

infall i Bohus-län, och borttog ifrån de Svenska Olofsborg, och *Thure Jönsson* och Biskopen i Skara, som åtföljde *Christian*, utfärdade och kringspridde i Sverige bref, som uppmanade till uppror emot Konung *Gustaf*. Vid Lödöse gjorde Konung *Gustafs* krigshär ett tappert motstånd: *Christian* drog sig tillbaka, och förebrådde *Thure Jönsson*, att han smickrat honom med ett fåfängt hopp om Sveriges lätta underkufvande. Den följande dagen fann man på gatan i Kongelf *Thure Jönssons* kropp utan hufvud. Efter åtskilliga små strider blef Konung *Christian* så försvagad, att han nödgades draga ifrån Bohus-län och föra de mattade qvarlefvorna af sin här tillbaka till Opslo. Emedlertid hade *Gyllenstjerna* i Aggerhuus fått någon undsättning från Danmark, och trodde sig nu kunna afvakta och försvara sig till vårens annalkande, då den Danska flottan kunde utlöpa och i Norrige återställa Konung *Fredriks* öfvermagt. Denna flotta utgick äfven i Maji månad 1532, förd af den utkorade Biskopen i Odense *Knut Gyllenstjerna*. Den anlände till Opslo, och landsatte en så betydlig krigshär, att *Christian* ej hoppades att kunna göra motstånd. Han öppnade underhandlingar med den Danska Befälhafvaren, hvilkas slut blef, att han, under hopp och förbehåll att sjelf med Konung *Fredrik* få afhandla deras tvistigheter, öfverlemnade sig i hans våld, i stöd af ett af *Knut Gyllenstjerna* utfärdadt lejdebref. Han skref sjelf till Konung *Fredrik* i ödmjuka ordalag, och efter förrättad capitulation steg om bord på den Danska flottan, den 8 Julii, och affördes till Köpenhamn. Allmänna rösten, understödd af

Svenskarnas yttrade önskningar, bestämde hans öde till ett svårt lifstids-fängelse. Det hörer ej till vårt ämne, att undersöka, huru vida Konung *Fredrik*, mot den gifna lejden, i hans behandling vördade folkrätten, eller ej. Vi lemne denna pröfning åt Danmarks häfdatecknare, om de finna nödigt att den anställa. För oss är nog, att anmärka, det, efter *Christians* fängslande, all fara för hans förnyade magt, både i Sverige och Norrige, var förbi. Norrige, som var uppfylldt af Danska troppar och sjelft utan alla försvarsanstalter, böjde sig under Konungen i Danmark, hvilken genom sina sändebud, *Truid Ulfstan* och *Clas Bilde*, fordrade dess undergifvenhet, och Norrmännerne förbundo sig att framdeles icke öfverlemna sin krona åt någon annan Furste, än den, som genom öfverenskommelse med Danmark blefve vald. De utlofvade äfven att återkalla den act, hvarigenom Prins *Johan* blifvit förklarad för thronföljare i Norrige; men detta försigtighetsmått blef öfverflödigt, då denne Furste nyss förut i Regensburg hade aflidit. Hela landet svor honom en ny trohet, och de upproriske Biskoparne dömdes till dryga penninge-böter. Konung *Gustaf* afträdde frivilligt Bohus-län till Norrige, då ingen fiendtlighet mera ifrån denna sida var att befara. Konung *Fredrik* sjelf dog 1533, och efterträddes af sin son *Christian III.*

Men många svårigheter kastades i vägen för denna *Christians* upphöjelse på den Danska thronen. Hansestädernas interessen förmådde Grefve *Christopher* af Oldenburg att uppträda såsom hans medtäflare, hvil-

ket föranledde till det i Danska Historien ryktbara Grefvens krig, och då det Catholska Presterskapet motarbetade *Christian*, emedan det kände hans benägenhet för reformationen. Det var hufvudsakligen genom Konung *Gustafs* understöd, som Hansestäderna i detta krig besegrades och *Christian* slutligen blef i Danmark hyllad. Till säkerhet för de penninge-försträckningar, Konung *Gustaf* gjorde Konung *Christian*, erhöll han i förläning Bohus-län och Aggerhuus. I Norrige voro sinnena delade angående Konung *Christians* antagande. Alla orter Sunnanfjälls hyllade honom villigt, men Nordanfjälls gjorde motstånd, genom Ärke-Biskop *Olofs* tillställningar. Denne Prelat gynnade en Pfalz-Grefve *Fredrik*, hvilken af den Tyska Kejsaren uppställdes såsom kron-pretendent, emedan han ägtat *Christian II:s* dotter. Drifven af religions-nitet, sökte Ärke-Biskopen motarbeta den, som han kände skulle befordra reformationen. Han sammankallade hela Norriges Ständer till Throndhiem, i hopp att der kunna bestämma konungavalet; men detta försök gjordes om intet, genom nyssnämnda steg, då Norriges inbyggare Sunnanfjälls, vid en sammankomst i Opslo, hyllade *Christian*, och uppmanade sina landsmän Nordanfjälls att deri med dem sig förena. Ärke-Biskopen lät dock utropa Pfalz-Grefven för Norriges Konung, och bemödade sig på allt sätt att förmå Nationen att erkänna honom, deri understödd af Biskopen i Hammar. Han lät aflifva *Vincent Lunge*, och uppsatte troppar, för att inom Norrige genomdrifva detta nya konungaval. Men sedan Konung *Christian III* besegrat sina motståndare i Danmark och Hansestä-

derna, erböd Ärke-Biskopen sig, mot vissa förbehåll, att äfven hylla honom i Norrige. Då Ärke-Biskopen derpå ej erhöll något svar, flyktade han ifrån Norrige, hvilket sedan villigt undergaf sig, då strax derefter en Dansk flotta anlände i dess farvatten, under befäl af *Truid Ulfstan* och *Chr. Hvidfeld.* Ärke-Biskopens fästning, Munkholmen, blef genast intagen: *Hvidfeld* utnämndes till Ståthållare i Throndhiem, och underlade sig, både med styrka och lämpor, hela det norra Norrige. Samma framgång hade *Truid Ulfstan* i det södra. Efter ett kort försvar uppgaf Biskopen i Hammar sin borg, och *Christians* besittning af Norrige var försäkrad. Reformationens införande var det medel, hvarigenom *Christian* undanröjde de enda mägtiga motståndare, som ännu i Norrige kunde finnas. Det var ej förr än år 1537, som *Christian III:s* välde vann stadga i Danmark och Norrige; men detta år var för Norrige märkvärdigt, egentligen genom det beslut, som då fattades vid riksdagen i Köpenhamn, att Norrige skulle vara en Provins under Danmarks krona, i följe hvaraf det förlorade alla rättigheter såsom ett oafhängigt rike, och dess särskilda Råd afskaffades. Danmarks Råd och Ständer, som fattade detta beslut, föreburo dervid, att Norrige, ehuru det genom flera äldre handlingar med Danmark förenat sig, icke dess mindre åtskilliga gånger gjort uppror, och vore för fattigt att underhålla en egen Konung. Norriges Råd eller fullmägtige voro vid detta besluts fattande icke närvarande. Men det förlorade icke dess mindre på detta sätt alla utvägar till en laglig förenings-punkt, och det var der-

uppå, äfven som på den försigtigheten, att göra sitt välde så lindrigt som möjligt, under det allt det förhatliga af öfvermagten kastades på ämbetsmännen, som Danska statskonsten lyckades att betaga Norrige allt hvad som utgör det verkliga i en sjelfständig styrelse. Verkställigheten, hvarvid all möjlig varsamhet i början iakttogs, mötte icke något motstånd, och Norriges tillvarelse, såsom en sjelfständig stat, upphörde genom häfd, under det att dess statsrätt jemnkades, utan Nationens rådfrågande, efter alla de förändringar, som det Danska Stats-Contractet sedan småningom undergick. Det synes undransvärdt, att en sjelfständig Stat så oförmärkt kunnat kufvas: men grunden dertill låg utan tvifvel deri, att Norriges krafter hade genom föregående statshvälfningar blifvit i högsta grad medtagne; att under de inhemska striderna Norriges Adel blifvit förtryckt, och slutligen fullkomligt sunkit i vanmagt; att sjelfva nationen redan länge varit afväpnad och skild ifrån delaktighet i lagstiftningen; att de förödelser, som genom allmänna landsplågor härjat Norrige, förlamat all nationens kraft, nedslagit allmogens sinnen, samt satt de enfaldiga i beroende af munkarna, hvartill kom, att när ändtligen sjelfva Presterskapet hade kunnat vara sinnadt att göra motstånd, dess magt redan genom reformationen var förslappad. Hierarchiens fall var så tröstande, att Nationen ej tänkte på de rättigheter, som vid samma tillfälle beröfvades densamma, och att den ifrån denna stund skulle komma att lyda främmande lagar. Man skulle nästan misstänka, att Konung *Christian* sjelf icke hade tänkt sig så vidsträckta följder af detta beslut,

som det sedan hade, om icke den utmärkta omsorg, han allt framgent visade för Norriges organisation och förvaltning, syntes bevisa, att han insett vigten af denna besittning för Danmark. Det var ock sannolikt denna omsorg, och dess helsosamma följder för Norriges inre välstånd, som verkade, att den Norrska Nationen ej genast kände det ok densamma blifvit pålagdt, och icke ens National-stoltheten påminte om, att det varit en tid, då Norriges Konungar ansett de Danska öarna såsom sin tillhörighet.

Af den föregående berättelsen om de vigtigaste händelserna i Norriges Historia, under den tid detta land utgjorde ett sjelfständigt rike, hafve vi sett, hvilka svårigheter mötte dess bildning till en hel och sammanhängande Stat. En kort öfversigt öfver denna Stats inre sammansättning skall ytterligare förklara, så väl dess händelser, som deras följder.

Norriges första sammansmältning till en Stat var icke en följd af en frivillig förening, utan af en segrande hjeltes öfvermagt. De särskilda småväldenas inbyggare hade med hvarandra ingen bestämd bekantskap, och ingen häfd hade genom ett broderligt band sammanknutit de norra och de södra orternas inbyggare. Enväldets stadgande kan snarare anses för det hufvudsakligaste steget till Norrmännernas sammansmältning till en hel Nation, hvilken dock mot-

arbetades och försvagades genom de särskilda småstaternas fortfarande anhängighet till de småkonungaslägter, hvilkas öfvermagt de förut erkänt. Huru litet en allmän national-anda sammanknöt det Norrska folket, synes af de täta och långvariga inbördes krig, som under flera århundraden ödelade landet, hvars inbyggare stridde, ej för landets lugn och sjelfständighet, utan för enskilda kronpretendenters anspråk, ofta tålte och påkallade utländska magters inblandande i Norriges enskilda angelägenheter, och tidtals måste känna sig kufvade af dessa grannar, hvilkas hjelp de oförsigtigt anropade. Saknaden af ett samhälls-contract, som bestämde förhållandet mellan Konung och folk, som stadgade Konungarnas rätt till thronen och undersåtares lydnadspligt, var visserligen i yttre afseende anledningen till dessa striders både uppkomst, långvarighet och täta förnyelser; men denna brist var Norrige gemensam med de flesta dåvarande Europeiska samhällen, och hufvudskälet till förändringarna låg i national-lynnet, som icke rätt hade omfattat behofvet af en allmän förenings-punkt, och ej kunde beqvämas att under ett allmänt national-interesse ordna de små tillfälliga local-interessen, som under en orolig period alltid i mångfalldiga skepnader måste utveckla sig. I början var det Magnaternas, och sedermera derjemte Hierarchernas regeringslystnad, som underblåste denna skingring inom nationen, och de store Konungarne *Håkan Adalstens Fostre*, *Olof Tryggvason*, *Olof den Helige*, *Olof Kyrre*, *Magnus Barfot* och *Sverre*, hunno ej mera, än förbereda möjligheten af en lagbunden monarchies upprättande i Norrige, hvars

sammanhang skulle bero, ej blott af Monarchens tillfälliga öfverlägsenhet, utan skulle grundas i en af både Regent och undersåtare erkänd lag, som sammanhöll Staten och föreskref dess förvaltningssätt. *Magnus Lagabäter* lyckades ändteligen att stadga grundlagar, hvarigenom samfundsbandet bestämdes, och förhållandet emellan styrande och lydande syntes stadgadt. Hans efterträdare följde hans fotspår, och denna periods författningar röja lika mycket lagstiftarenas omtanka, som tidehvarfvets behof. Men dessa författningars verkställighet befordrades ej af nationallynnet, utan berodde af Regenternas kraft. En tvungen laglydnad kunde dock icke utkräfvas på annat vilkor, än att dels en myckenhet missnöjen deraf föddes, hvilka, der de icke utbröto, verkade en småningom öfverhanden tagande liknöjdhet för det allmänna, dels en myckenhet inskränkningar, som gjordes i rättigheter och sedvanor, hvilka af gammal häfd varit gällande, och af ålder varit grunden till nationens sjelfständighets-begär. Inskränkt till valet mellan olika slags förtryck, trodde sig mängden löpa mindsta vådan under en aflägsen styrelse, hvars vaksamhet ej kunde vara lika sträng, som en närvarandes, helst inom landet ingen fanns, som kunde förena sinnena, och under lagens skydd kalla dem till sjelfständighet och borgerlig frihet.

Den Norrska bondens kraft var vid denna tid alldeles förlamad. De medlemmar af denna class, som genom ansenlig förmögenhet och deltagande i allmänna ärender förut upphunnit en högre bildning,

hade till större delen försvunnit. En myckenhet deraf hade under de borgerliga krigen dels utdött, dels blifvit utarmad. Sedan Konungarne uteslängde dem ifrån alla förläningar, funnos ej mera några medel till deras uppkomst. Presterskapet utträngde dem ifrån deras urgamla rätt att omgifva Regentens person, och Konungens ämbetsmän förvandlades ifrån fria medborgare till fullt beroende tjenare. National-sammankomster inträffade numera sällan, och vid dem kufvades allmogen af Presterskapet, och af de utländska köpmän, som genom sin rikedom vunno anseende, men lifvades af helt andra interessen, än landets. Statsborgarenas anseende växte under denna period betydligt; men dels voro desse till större delen utländningar, dels berodde deras välstånd af främmande handels-interessen, hvilka derigenom ofta bestämde styrelsens åtgärder.

Vi hafve i det föregående sett, huru ett slags Adel i Norrige uppkom, dels af de slägter, som före envålds-regeringen sjelfve innehaft konungslig magt, dels genom de höfdingar, åt hvilka envålds-Konungarne uppdrogo befäl samt landskaps och districts styrelse. Konungarnas hofmän ökade antalet af dessa öfver mängden utmärkta personer, men någon bestämd Läns-Adel blef aldrig stadgad, då ända ifrån början alla förläningar voro blott personliga, och deras innehafvare aldrig undandrogos den allmänna lagens efterlefnad. Den magt, desse läns-herrar under de borgerliga krigen tillryckt sig, föranledde slutligen det

stad-

stadgande, att de uteslötos ifrån kronans län, hvilka förbehöllos endast åt Prinsar af det Kongliga huset: och när Regenterne af sitt interesse förmåddes att nedtrycka denna Adel, var den hvarken nog mägtig, eller hade bland Allmogen ett sådant medhåll, att den kunde bibehålla sitt anseende. Sedan Vikingalefnaden upphörde, saknades äfven alla utvägar att genom samlande af stora byten och ryktbarhet bibehålla de adeliga företrädesrättigheterna. Genom utflyttningar, genom de borgerliga krigens förödelser, och slutligen genom *Christian II:s* våldsamma åtgärder, såsom Kronprins, blef denne Adel nästan alldeles utrotad, och det fanns sålunda mellan Konungen och Nationen intet mellanstånd, som, genom eget interesse förbundet med bägge, kunde stödja den förras magt och försvara den sednares sjelfständighet.

Presterkapet utgjorde här, såsom öfver allt, der Catholska läran varit rådande, en stat inom staten. Dess inflytande bereddes i början af de Konungar, som, af nit för Christendomens spridande, i många borgerliga förhållanden sökte inblanda Presterskapets åtgärder. Det var icke blott religionsnit, som förmådde *Olof Kyrre* att tilldela presterna vissa församlingar, inom hvilka deras ämbete skulle utöfvas. Han åsyftade äfven derigenom att stadga den inre ordningen inom landet, och inrätta ett slags police, under en fredlig, i stället för en på tvångsmagt grundad, uppsigt. När sedermera Hierarchien, under en systematisk ledning, började utvecklas, blef denna inrättning en utväg att organisera Presterskapets politiska magt.

Då *Sigurd Jorsalafarare* verkställde sitt i det heliga landet afgifna löfte, att införa tionde-afgiften till Presterskapet, vann detta stånd medel att göra sig oberoende af allmänhetens välvilja och uppstiga till en på bestämda privilegier grundad magt. ErkeBiskop *Eystein* i Trondhiem begagnade tillfället af de oredor, som åtföljt *Erling Jarls* usurpation af den Norrska thronen för sin son *Magnus*, att af Presterskapet bilda ett särskildt, inom staten privilegieradt, stånd, som sedan småningom, efter en af den Romerska kyrkan understödd plan, stadgade Hierarchien och gjorde den mägtig öfver alla den Norrska statens myndigheter. Det var efter denna tid, som besittningsrätten till thronen begynte anses beroende af kyrkan, och under densamma sådana rikedomar samlades, att denna öfvermagt genom yttre styrka kunde försvaras. Vådan för Hierarchiens övervälde insågs klart af *Sverre*, och både genom kraft och skicklighet förstod han att afskudda sig dess ok. Hans store efterträdare, *Håkan Gammal*, *Magnus Lagabäter* och *Erik Presthatare*, följde med framgång hans fotspår, men nödgades, för att freda sig, dels att med nya inkomster rikta Presterskapet, dels att tillåta dess directa inblandning i statens styrelse, då Biskopar och Caniker fingo inträde i Konungens Råd, och der småningom tillryckte sig det högsta anseendet. Under den svaga *Magnus Smek* voro de nästan ensamt rådande, och under unionstiden voro Konungarne så sysselsatte att uppehålla Danmarks välde öfver Sverige, att de sällan hunno sträcka sin omtanka till Norrige, hvilket, förvaltadt af Hierarcherna, förlorade nästan all vigt i det stora

Nordiska förbundet, och vacklade mellan försök att jemte Sverige tillkämpa sig sin sjelfständighet, och svaghetens undergifvenhet under Danmark, hvars tunga hand detta land under sina egna Hierarchers skötsel mindre kände, ju mera det behandlades blott såsom en lyd provins, hvilken föga deltog i Nordens vigtigaste händelser.

Under alla dessa hvälfningar aftynade äfven i Norrige den gamla krigiska andan. Afträdandet till Scotland af Norriges förnämsta besittningar i Vesterhafvet var utan tvifvel en anledning till den vanmagt, hvari Norriges krigsflotta förföll, hvilken betydligen verkade dels till dess svaghet att emot Danmark yrka sin sjelfständighet, dels blottställde landet för Hansestädernas tyranniska välde öfver dess handel och näringar, som undergräfde landets inre välmåga. Digerdödens ödeläggelser anföras äfven såsom en mägtig orsak till Norriges sjunkande välstånd, då det, utblottadt på arbetande händer, nödgades se åkerbruket falla i lägervall, och de fria böndernas förnedring derigenom fullkomligen fullbordades.

Norrige, af ålder inom sig sjelft försedt med tillräckliga förråd af nödvändighetsvaror, hade genom sina skogar, sina bergverk, sin boskapsskötsel, sin jagt och sitt fiske, en myckenhet producter, som föranledde en riktande handel. Den drefs länge med egna medel, och dess afkastning var så betydlig, att icke allenast Konungarne, utan äfven Presterskapet, bemödade sig att deraf njuta inkomster. Länge blomstrade handeln under en fri täflan i Norrska hamnar mellan Europas handlande nationer. De politiska hvälfningarna gjorde småningom häri betydliga förändringar.

Redan i Norriges äldsta Lagsamlingar förekomma en myckenhet stadganden, som innehålla föreskrifter för inbördes handel och vandel. De åsyfta dock ej några monopoliska inrättningar, utan endast medel att förekomma bedrägerier. Sedan Vikingsfärderne upphörde, vände sig landets inbyggare mera till dess odling och sina producters förytt rande. De omtänksamme Konungarne sörjde då för communicationens lättande och vägarnas säkerhet. Då först kunde handeln uppblomstra. Men snart kändes behofvet af utländska varor, då hågen vändes till ett beqvämare lif, och förmögenheten väckte begäret till förfinade njutningar. Äfven dessa omständigheter befrämjade arbetsfliten och röjde behofvet af handtverkerier. Af sig sjelft, medan ännu all handel bestod i varubyte, förrättades handeln på sådana ställen, dit varor af alla slag lättast kunde föras. Sådant var städernas naturligaste upphof. De Christne Presterne valde dessa orter att der bosätta sig och anlägga kyrkor, hvarigenom dessa dels vidgades med flera bosatta inbyggare, dels mera än förut besöktes. De, som lågo vid hafskusten, fingo den vidsträcktaste rörelsen. De Konungar, som drogo omsorg om landets statshushållning, skyddade dessa anläggningar, och redan tidigt voro Tönsberg, Bergen, Opslo, Throndhiem och Konghäll, utmärkte genom en betydlig handel. Icke blott Norrska skepp utförde landets producter, utan äfven utländske handlande besökte hamnarna. Detta ökades i den mån högsta magten befordrade allmän säkerhet. Men då denna säkerhet är hufvudsakligaste villkoret för all handelsrörelse, föranleddes deraf, att städerne begynte

förses med sina egna lagar, lämpade efter omständigheterna att befordra rörelsen. Norriges inbyggares råhet verkade, att utländningar med fördel kunde lägga under sig åtskilliga handelsgrenar, i synnerhet kunde utländske handtverkare räkna på en betydlig förtjenst, då de i sina yrken ej inom Norrige hade någon medtäflare. I Norriges städer bosatte sig derföre en myckenhet utländske handlande och handtverkare, och Tyskland, som låg närmast, lemnade deribland de flesta colonister. Desse medförde sina hemorters seder och bruk, och i den mån de af Konungarna och styrelsen gynnades, utverkade de sig, under form af skyddprivilegier, sådana stadgar, hvarigenom skrån bildades, och näringarne fängslades under uteslutande författningar. Den gamla Norrska Bjarkörätten var den första stadga af detta slag inom Norrige, och innehåller mest föreskrifter om förbrytelsers bestraffningar. Inrättningen af Gillen eller Skrån är senare, och befordrades i synnerhet af *Olof Kyrre*. Den var efter hans åsigt en police-anstalt, att befordra ordning, rättvisa och sedlighet. Den urartade sedan till undantags-inrättningar för vissa corporationer, som derigenom gjorde intrång i allmän medborgerlig rätt. Redan tidigt uppstod derigenom först afund och sedan fiendskap mellan lands- och stads-näringar. Allmogen lutade till förfall, och städernas borgerskap sträfvade till uppkomst. Denna förändring i näringarna hade ett betydligt inflytande på Norriges inre välmåga.

De Tyska Hansestäderna och Engelske handlande täflade länge att slå under sig den Norrska handeln.

Så snart handlande corporationer uppstå, måste deras ögnamärke vara att förvärfva uteslutande rättigheter. Genom sina besittningar af öarna i Vesterhafvet, så väl som genom de nordiska sjöfarandes många tåg på detta farvatten, var Norrige tidigare i bekantskap med Englands handlande, än med andra Nationers. Desse hade således genom häfd ett slags företrädesrätt i de Norrska hamnarna, och de bemödade sig att utestänga alla medtäflare. Det uppväxande Hanse-förbundet kunde ej utan afund se detta förhållande. Det började tidigt att genom kaperier oroa både Engelska och Norrska sjöfarande, och Norriges Regenter blefvo betänkte på medel att afhjelpa de förluster, som sålunda ofta uppkommo. Man började att inrymma de Tyska städerna handelsrätt i de Norrska hamnarna, för att vinna fred och säkerhet på sjön, och sedan detta första insteg i Norrige var vunnet, använde Hanse-förbundet alla politikens medel att i Norrige förvärfva sig monopoliska handelsrättigheter. I Norriges krig emot Danmark funno Norriges Konungar politiskt vigtigt att med Hansestäderna hålla vänskap, och denna vänskap köptes alltid med nya uppoffringar. Ju flera uppoffringar gjordes, dess mera stegrade Hansestäderna sina anspråk. Oaktadt flere af Norriges Konungar tid efter annan sökte inskränka deras rättigheter och hämma deras usurpationer, kom det likväl så långt, att dessa städer på flera ställen, men i synnerhet i Bergen, upprättade, under namn af Contoir, ett slags colonier, hvilka genom Factorer besörjde deras handel, och erhöllo sin egen jurisdiction, samt utan afseende på landets författningar, med sjelf-

tagen rätt slogo under sig all Norriges handelsrörelse och utsögo landets förmögenhet. Ju mera Norrige blandades i de Danska ärenderna, dess fastare stadgade Hanse-förbundet sitt välde; all handelsträflan upphörde, och vid samma tid, som åkerbruket, såsom förut är anmärkt, aftynade, beskattades sålunda landet af främmande handlande, som på Allmogens bekostnad äfven tillvunno sig representationsrätt, och med hierarcherna delade rättigheten att bestämma statens öde. Sjelfva Norrska Nationen var således oförmärkt skild ifrån all inflytelse på regeringen, och den kraft, som i Sverige emotstod de utländska Regenternas förtryck, låg i Norrige glömd och slumrande, när Konungen i Danmark egenmägtigt beslöt att med Danmark införlifva Norrige. Det sjelfständiga Sverige var fullt sysselsatt att organisera sig sjelft, och genom Unions-regeringen hade den Danska öfvermagten blifvit en sådan vana för det Norrska folket, att sjelfva friheten, i förening med Sverige, syntes vådligare, än underdånigheten under en mera aflägsen öfverherre.

Syftningen för Reformationens spridande i Norden var i de tre nordiska Rikena ganska olika. När Konungen i Sverige insåg nödvändigheten att befria Regenten ifrån den Romerska kyrkans ok, understöddes han deri af national-andan, som redan bestämdt hade yttrat sig emot Hierarchien. Reformationen blef derigenom i Sverige lika mycket en allmän nationalsak, som den af Konungens interesse befordrades. I Danmark genomdrefs den af Konungens vilja, understödd af Adelns begär att förödmjuka Presterskapet.

Magnaterne funno deri ett medel att befästa oligarchien, och omedelbart i sammanhang med hierarchernas störtande söndrade desse oligarcher ifrån sig det Norrska Rådets deltagande i Statens styrelse. Reformationen i Norrige blef ett medel att der befästa den Danska Konungens magt, och då denna genom styrka gjorde sig gällande, var den Norrska nationen en passiv åskådare af de mått och steg, hvarigenom den Norrska sjelfständighetens enda och sista värn störtades. Det var Biskoparnas nit för den Catholska läran, som befordrade *Christian II*:s försök att återtaga Norrige, och det till så hög grad, att rustningarna af hans flotta understöddes genom medel, samlade hos Presterskapet och ifrån kyrkorna. Hos Folket var likväl nitet för denna lära redan tämligen kallnadt. För längre tid tillbaka hade inbyggarena i Nordlanden satt i fråga att öfvergå till den Grekiska kyrkan, för att undandraga sig Presterskapets kostsamma öfvervälde. De Tyska städernas colonister i Norrige spridde kraftigt hos allmänheten reformations-smittan, och grannskapet med Sverige, der reformationen med stora steg framgick, beredde äfven Norrmännerna att öfvergå till den nya läran. Konungen i Danmark var dock i början mindre nitisk att utföra reformen, än att stäcka Biskoparnas och Presterskapets inflytelse. Han nöjde sig att hårdt bestraffa sina motståndare, och genom de stora böter han af Biskoparna och några deras anhängare bland Adeln utkräfde, uttömde han deras tillgångar till motstånd.

När *Christian III* uppsteg på Danmarks thron, motarbetade Erke-Biskopen i Throndhiem, *Olof Engel-*

brechtssen, hans antagande i Norrige. Han understöddes af inbyggarena Nordanfjälls, som under hans ledning förklarade sig för Phaltz-Grefven *Fredric*, Konung *Christian* Tyranns måg. Konung *Christian III* skickade 1536 Biskoparna i Opslo, *Hans Reff*, och i Hammar, *Magnus*, jemte *Claus Bilde* och *Vincent Lunge*, till den af Erke-Biskopen sammankallade Riksdagen i Throndhiem, för att kungöra sitt val till Konung i Danmark och fordra sitt erkännande i Norrige, hvarjemte han begärde beviljandet af en skatt till krigets utförande. Detta väckte i Norrige missnöjen. Erke-Biskopen drog deraf fördel, förmådde att låta befullmägtiga sig att fängsla Konungens sändebud och emot dem anställa rättegång, såsom fäderneslandets fiender, och att förfölja alla dem af Rikets Råd, som hade erkänt *Christian*, hvarvid *Vincent Lunge* blef, på hans öfverilade befallning, mördad i fängelset. En *Lykke* blef af allmogen nedgjord, och *Claus Bilde*, jemte Biskoparna, höllos fängslade på Munkholmen vid Throndhiem. Fruktan för den begärda krigsskatten verkade, att Sunnanfjälls äfven många ifrån Konungen affällo. Men sedan *Christian* hade intagit Köpenhamn, begynte Erke-Biskopen ändra tänkesätt. Han lössläppte de fängslade, och uppdrog åt dem att mäkla fred mellan Konungen och sig, gifvande dem en skriftlig försäkran, att om Konungen ville glömma det förflutna, skulle han erkänna honom för Norrsk Konung, låta välja honom af Norriges Ständer och bevilja den begärda skatten. Sändebuden reste med detta uppdrag till Bergen, hvarest detta landskaps Riksråder och Adel valde Konungen, samt Dom-Capitlet i Bergen och

Biskop *Oskold* af Stavanger deri instämde. Hela Norrige, med undantag af Throndhiems Stift, var Konungen underdånigt, när sändebuden anlände till Köpenhamn. Men deras underhandling blef fåfäng. Konungen och det Danska Rådet ville ej lemna *Vincent Lunges* mord ostraffadt, och interesset var tydligt att förödmjuka eller undanrödja ErkeBiskopen. En betydlig flotta utrustades, under anförande af *Truid Ulstand* och *Christopher Hvidfeld*, för att tvinga Throndhiems Stift att hylla Konung *Christian*. Erke-Biskopen, som kände att *Christian* med våld kufvat de Danska Biskoparna, vågade ej sätta sig emot denna styrka, rustade en flotta, förde derpå alla sina och sin kyrkas skatter, inlade en besättning i Munkholmen, och afseglade sjelf till Holland. Vid den Danska flottans ankomst uppgafs snart Munkholmen. Dom-Capitlet i Throndhiem hyllade Konung *Christian*, och samtyckte till Reformationens införande. *Ulstand*, med en del af flottan, betvang Biskopen i Hammar, och *Hvidfeld* förvaltade med mycken klokhet Thronden. Det var i följe af detta Norriges motstånd, hvilket förklarades för uppproriskt, som Danmarks Råd och Ständer uteslöto Norriges Råd ifrån allt deltagande i Rikets styrelse, och förklarade hela Norrige för en provins under Danmark, och som Konungen, beklädd med oinskränkt magt, anbefallte den nya lärans antagande i Norrige, sedan Biskoparne mer och mindre godvilligt dertill samtyckt. Den Danska Kyrkoordinantsen påböds och sattes i verket, och reformationen utfördes på lika sätt, som i Danmark, utan att möta någon märklig svårighet. Då Konungen seder-

mera åt Danskar anförtrodde alla betydliga ämbeten och öfverlemnade landets förnämsta Län, blef hans välde öfver Norrige stadgadt, och slutligen Norrige underkastadt Dansk lag, och dess förvaltning besörjd efter samma grunder, som i Danmark voro gällande.

Samma svårigheter, som hade mött Norriges utveckling till en i bestämda och allmänna lagar grundad stat, uppstodo äfven i afseende på dessa lagars vidmagthållande. Vi hafve af den föregående berättelsen om händelserna sett, huru bristen af bestämda författningar om thronföljden, samt de olika och oredi ga begrepp i detta afseende, som hos allmänheten herrskade, föranledde de våldsammaste borgerliga oredor. Väl hade man allmänt tillerkänt *Harald Hårfagers* ätt företrädesrätt till thronen, och den sista Konungens äldste son ansågs dertill vara närmast; men man hade ej afgjort, om denna rätt tillhörde ägta eller oägta afkomlingar. Vid förlikningen mellan *Inge Bardsson* och *Håkan Gallin* var det första gången inom Norrige, som en ägta Prins erhöll bestämdt företräde för en oägta, men denna grundsats rubbades icke dess mindre sedermera flera gånger. Successionen afgjordes genom allmogens val. Magnaterne, i synnerhet Jarlen och Biskoparne, föreslogo dem de ansågo berättigade dertill, och den som erhöll rösterna utropades till Konung af en Bonde. Skyldskapens och hvar och ens arfsrätt pröfvades af Lagmännerna. Den utvalde Konungen reste omkring, för att i hvart landskap hyllas af folket och afgifva sin Konunga-försäkran. Införandet af krönings-ceremonien förändrade

icke allenast sättet, hvarpå Konungarne i sin magt insattes, utan flyttade äfven magten att dem utvälja i Presterskapets händer. Genom Erke-Biskop *Eysteins* intriger förklarades Norriges krona för ett län af landets skyddshelgon *St. Olof*. Häraf uppkommo nya strider. De kraftige Konungarne sökte afskudda detta hierarchiska ok; Magnaterne uppreste sig deremot, Presterskapet sökte utvidgade förmåner, och det dröjde länge, innan i hufvudsaken något afgjordes; men Presterskapets politiska inflytelse tillväxte, Magnaternas mindskades, och allmogen afväpnades och så godt som uteslöts ifrån deltagande i de allmänna ärenderna. *Magnus Lagabäter* lyckades först att såsom en allmän grundlag stadga, att Norriges Rike ej skulle kunna delas, utan gå i arf till den sista Konungens äldsta son, samt dennes söner, så länge någon funnes, och derefter till den sista Konungens broder. I fall ingen sålunda bestämd laglig arfvinge funnes till thronen, då först skulle Rikets Biskopar och öfrige Höfdingar träda till Konungaval, hvilket under *S:t Olofs* beskydd skulle förrättas i Throndhiem. *Håkan Magnusson* bestämde Konungs myndighets-ålder till 20 år, och förordnade huru Riket under minderårig Konung skulle styras. Men tvärtemot dessa lagar antogs *Magni Smeks* yngste son *Håkan* till sin faders medregent och efterträdare, *Margareta* erhöll väldet öfver Norrige, i stöd af föregifven arfsrätt efter sin son, ehuru enligt grundlagen denna arfsrätt ej sträckte sig till qvinnolinien, och genom Calmare förening upphäfdes sjelfva grundlagen. Riket blef åter ett valrike, men Norrmännernas valrätt blef icke orubbad förvarad, utan

Danmark påtrugade Norrige de Konungar det sjelft utvalt, ömsom genom våld, ömsom genom bedrägliga förklaringar af de redan afskaffade arfslagarna, intill dess Norrige 1537 uteslöts ej allenast ifrån all röst i Konungaval, utan äfven ifrån all andel i landets administration. Den borgerliga lagskipningen utöfvades ännu under denna period, efter *Magni Lagabäters* väl utarbetade inhemska lagar, men genast efter Norrska Rådets afskaffande utöfvades ock högsta domsrätten inom Norrige af Danska Konungen och dess Råd, hvarigenom, då tillika alla förvaltnings-ämbeten anförtroddes åt Danska män, Norrige blef Danmark fullkomligen underdånigt, och i egentlig bemärkelse deltog hvarken i lagstiftning eller i lagskipning. Sjelfva den allmänna revision af lagskipningen, som af ålder af Konungen sjelf genom resor kring landet verkställdes, upphörde, och Konungarnas utländske Höfdingar vunno derigenom en betydlig magt, hvilken i följande tider bittert öfverklagades, men sällan annat än fruktlöst. Med detta förvaltningssätt följde ovillkorligen, att hela näringsväsendet i Norrige blef beroende af Danmarks interessen, der fria verksamheten inskränktes, och de behållningar, som genom af regeringen påbudna och styrda näringsföretag kunde samlas, af högsta magten användes till Danmarks fördel, och Norriges hela näringskraft, alla inrättningar till dess försvar, ja, sjelfva national-bildningen, slutligen lämpades efter den i Köpenhamn residerande styrelsens enskilda afsigter. Norrige, som var det bästa landet i den nya Danska monarchien, hämmades i sin utveckling, så ofta den kunde vara vådlig eller blott

icke öfverensstämmande med öarnas fördelar, och den följande Historien framvisar det sällsamma skådespelet af en ö-stat, hvilken beherrskat ett genom sitt läge oberoende fast land, som utgjorde dess styrka, och inom sig, rätt förvaltadt, hade tillgångar nog att kunna vara sjelfständigt. Om det i hög grad bevittnar den Danska styrelsens skicklighet, förklarar det derjemte tillräckligen culturens hämmade gång inom Norrige, och de missnöjen, som ofta der blifvit yttrade och merendels genom ökade lidanden nedtystade. Vi skole i det följande närmare framställa, huru dessa förändringar steg för steg tilldrogo sig.

STOCKHOLM, 1823.
Tryckt hos Direct. Henrik And. Nordström.